

Seguint les petjades del pelegrí a Manresa

"I mentre estava allí assegut, se li comencen a obrir els ulls de l'enteniment. No és pas que veiés alguna visió, sinó que entenia i coneixia moltes coses amb una il.luminació tan gran que totes les coses li semblaven noves".

Autobiografia de Sant Ignasi de Loiola

Foto portada: *Ignasi escrivint els Exercicis Espirituals* (1908) d'Albert Chevalier-Taylor a la Capella de Sant Ignasi a l'Església del Sagrat Cor de Wimbledon.

Índex

Introducció.....	5-7
Capítol 1 De Montserrat a Manresa	8-12
Petjada 1 Ermita i creu de la Mare de Déu de la Guia	13-14
Capítol 2 L'arribada a Manresa	15-20
2.1 Estada transitòria a Sobrerroca.....	18-20
Petjada 2 El Pont Vell.....	21-22
Capítol 3 Primers mesos de tranquil·litat.....	23-26
Petjada 3 Pl. de Sant Domènec i el convent de Predicadors	27-28
Capítol 4 Temps de lluites interiors	29-34
Petjada 4 Capella de Sant Ignasi Malalt.....	35-36
Capítol 5 Visions i il·lustracions	37-45
Petjada 5 Les creus del Tort i de la Culla	46-47
Capítol 6 L'Exímia Il·lustració del Cardener.....	48-52
Petjada 6 Lloc de l'Exímia Il·lustració - El Pou de Llum.....	53-54
Capítol 7 El Rapte	55-59
Petjada 7 La capella del Rapte.....	60-61
Capítol 8 El defalliment de Viladordis.....	62-69
8.1 Altres defalliments	66
8.2 Les malalties	67-69
Petjada 8 Santuari de la Salut de Viladordis i Masia de les Marcetes.....	70-71

Capítol 9 La Cova.....	72-78
Capítol 9.1 El litigi amb els caputxins	76-78
Petjada 9 El Santuari de la Cova.....	79-84
Capítol 10 Els Exercicis Espirituals	85-89
Petjada 10 La capella de Sant Marc.....	90
Capítol 11 Comiat de Manresa i retorn posterior.....	91-94
Petjada 11 La Basílica de la Seu.....	95-96
Capítol 12 El miracle del Pou de la Gallina	97-102
Petjada 12 El Pou de la Gallina.....	103-104
Capítol 13 Els testimonis	105-110
Petjada 13 La capella de Sant Pau	111-112
Capítol 14 Establiment i implantació de la Companyia a Manresa.....	113-118
Petjada 14 El convent de Santa Clara.....	119-120
Conclusions.....	121-122
Annexos	123-145
Annex 1 Resum de la biografia de Sant Ignasi.....	123-129
Annex 2 Cronologia dels fets importants de la Companyia a Manresa ...	130-133
Annex 3 Ruta Ignasiana de Manresa	134-137
Annex 4 Camí Ignasià	138-141
Annex 5 Manresa 2022	142-143
Bibliografia.....	144-145

Introducció

Si Manresa és coneguda arreu del món és en bona mesura gràcies a la figura de Sant Ignasi de Loiola. No només perquè va viure a la ciutat durant onze mesos (entre el març de 1522 i el febrer de 1523), sinó perquè hi va escriure els Exercicis Espirituals. Ignasi es troba a Manresa fent un viatge interior i es topa cara a cara amb el misteri de Déu. Aquí viurà un pelegrinatge constant, ja que no té una casa fixa i l'allotgen en hospitals, esglésies o altres cases de nobles manresans. Ignasi es fa proper amb els que no tenen res i demana caritat per als pobres.

Sant Ignasi va dir de Manresa que és la seva església primitiva, i seria com el seu noviciat, el lloc on fa les seves primeres petjades cap a la seva futura vida. Els jesuïtes de qualsevol indret del món repeteixen la paraula Manresa moltes vegades i apareix milers de vegades en els diversos documents de la Companyia de Jesús. De fet, al voltant del món hi ha més d'una seixantena de llocs que porten aquest nom. Per tant, hi ha una empremta molt forta de Manresa que ha quedat fixada d'una forma molt important arreu del món.

En el relat de la seva vida ell mateix explica que anant cap a Sant Pau es va asseure davant del Cardener on "se li comencen a obrir els ulls de l'enteniment". No pas perquè veiés una visió sinó perquè "totes les coses li semblaven noves". Aquesta experiència d'Ignasi s'ha anomenat la il·luminació del Cardener. Quan Ignasi ja és gran i té més de seixanta anys, afirma que si sumés tot el que havia après en tota la seva vida, i ho comparés amb el que va passar en aquell moment, no hi hauria punt de comparació, ja que "és molt més el que en aquell moment se'm va donar que tota la resta de la meua vida".

Manresa és el lloc ignasià per excel·lència. No l'únic, però sí que és aquell on pren profundament la filosofia, el pensament, l'espiritualitat ignasiana, i per tant, tota l'obra social, cultural, universitària, intel·lectual, que neix d'aquesta espiritualitat, neix de Manresa.

Hem de pensar que el que és profundament ignasià no és la Cova i els altres indrets de la ciutat que va trepitjar el Sant, sinó Manresa en sí mateixa. Quan es parla de Manresa es refereix a tot el conjunt: la Cova, Sant Ignasi Malalt, el Rapte, Sant Domènec, etc. Manresa, doncs, va representar un abans i un després a la vida d'Ignasi de Loiola.

De Manresa en va rebre una càlida i familiar acollida proporcionada per les devotes seguidores que li van oferir casa i aliment. També el van ajudar en els moments difícils de malaltia i problemes de salut, com a conseqüència del seus duríssims dejunis. Manresa serà una llar d'acollida i un ambient profundament religiós que l'ajudarà en els seus primers passos del camí espiritual que havia començat sortint de Loiola. Aquí va viure com hem dit moments cabdals de la seva vida espiritual com són les visions i il·luminacions, i va escriure un primer document del que esdevindran els exercicis. Aquí també va viure moments de molts dubtes, angoixa i molta foscor, però també va passar una etapa de pau, joia i optimisme.

D'altra banda, Ignasi va deixar a Manresa la seva petjada en el món espiritual. Va cuidar dels pobres, infants i malalts de la ciutat, i va ajudar a descobrir Déu, des de la seva vocació profunda que convidava a reviure la seva experiència religiosa. Aquí també va instruir alguns manresans en la seva particular forma d'entendre el camí cap a l'espiritualitat. A Manresa resten molts llocs que han

quedat marcats per la petjada d'Ignasi i han passat a la història com a indrets que tenen una forta càrrega ignasiana. Aquests llocs es destaquen especialment a l'obra a través de les catorze petjades que deixa el pelegrí a Manresa i que tenen un apartat diferenciat del text.

La voluntat d'aquesta obra divulgativa que tenen a les mans es posar en relleu aquest lligam que té Ignasi amb la ciutat i la ciutat amb Ignasi. El llibre pretén ser un element més per donar a conèixer la important i transcendent figura de Sant Ignasi, i sobretot, el que va representar el seu pas per la ciutat. De fet, de les petjades que va deixar el Sant a la ciutat n'han quedat diversos recordatoris. En concret, són testimonis vint-i-dos indrets i petites passejades que feia el Sant a la ciutat.

L'autor parteix d'un buidatge de les principals obres publicades sobre el tema i ressegueix els principals testimonis dels manresans que van parlar en els processos de beatificació i canonització. Coincidint amb la proximitat de la commemoració dels 500 anys de l'arribada d'Ignasi a Manresa l'any 2022, aquesta obra esdevé imprescindible per conèixer la història, d'una forma exhaustiva, però alhora propera i molt entenedora, dels fets que van passar aleshores a la ciutat.

1. De Montserrat a Manresa

Quan Ignasi arriba a Manresa és un jove d'uns trenta anys arrauxat i amb una forta personalitat. Té carisma, unes bones dots comunicatives i de persuasió. Presenta unes certes limitacions físiques. No és gaire alt i és una mica calb. És fort de complexió, encara que està afeblit pel llarg temps de convalescència a causa d'una ferida. Tot això, ho compensa amb la seva força de voluntat i determinació que el porta a perseguir d'una forma incansable i persistent els seus objectius. Havia estat militar i això encara es nota.

A l'arribar caminant pels corriols des de Montserrat a Manresa coixeja d'una cama. Camina a poc a poc i amb certa dificultat pel mal que li fa la cama que uns mesos enrera li havien operat per causa d'una ferida de bala a Pamplona. Per això, el peu de la cama ferida que està embenada hi porta una espadenya, mentre que a l'altra, que és el bo, no n'hi porta. Va vestit amb una roba de sac, teixida bastament i plena de pues, que segurament compra a Igualada de camí a Montserrat. Porta un cinyell de corda a la cintura, una carbassa petita i un bastó llarg de pelegrí a la mà. També porta un sarró penjat a l'espatlla amb algun llibre i un quadern on apunta les seves reflexions i segurament també el seus Exercicis Espirituals. Té pàl·lid el rostre, porta el cabell curt i una mica despentinat, i la barba sense afaitar des de fa alguns dies. Va una mica brut per la pols que ha agafat durant el camí. Segurament pel seu aspecte, els manresans l'anomenaran l'Home del Sac. Malgrat tot, se'l notava esbelt, amb una bona educació i unes correctes maneres a l'hora de comportar-se i moure's en societat, que contrastaven molt amb el seu pobre aspecte i vestimenta. Després, quan el coneixeran més bé, i sobretot, quan el tractaran personalment, l'acabaran anomenant L'Home Sant. Ignasi era un home

profundament religiós, que parlava de Déu i que exhortava als altres a viure la seva experiència espiritual amb especial devoció.

És el dimarts dia 25 de març de 1522, festivitat de l'Anunciació de Santa Maria, segurament al toc de l'àngelus, quan ja comença a millorar la temperatura del dia i encara es nota una mica de frescor als matins. Ha sortit molt d'hora de Montserrat, quan tot just clarejava, per no trobar-se amb gent pel camí i que el reconeguessin. Deixa enrera tres dies a la muntanya sagrada on hi ha deixat la seva espasa i el seu punyal. És a dir, la seva vida militar. Ha vetllat durant tota la nit les seves armes. Algunes estones ho ha fet dret i altres agenollat. Després de fer pregària s'ha confessat i ho ha fet per escrit durant tres dies. Amb el confessor acorda que recollirà la mula amb la qual havia arribat i penjarà les armes davant de l'altar de Nostra Senyora.

Pel camí cap a Manresa, es troba a un pobre a qui decideix regalar-li la seva roba de noble. Però després, se n'acaba penedint, perquè l'autoritat el deté pensant que el pobre ha robat aquella roba. Seguint la versió aportada pel pobre, el policia surt a buscar Ignasi per comprovar la història, i com que va més lent del compte, el policia l'atrapa. Li pregunta a Ignasi si ha donat la seva roba a un pobre. Llavors, Ignasi es posa a plorar armagament pel pobre, perquè volent-lo ajudar, l'ha acabat perjudicant.

Inicialment, Ignasi volia viatjar fins a Jerusalem, però canvia de plans i passa per Manresa només per uns dies. Sembla que les causes que van fer que es desviés del seu itinerari van ser diverses. Una raó podria ser la prohibició d'entrar a Barcelona per causa de la pesta durant aquells mesos. La peregrinació a Terra Santa que ell volia fer requeria d'uns tràmits molt concrets

que no es podien fer amb pocs dies. Una altra podria ser la por a trobar-se amb la comitiva del nou Papa Adrià VI que anava de Vitòria a Roma passant per Barcelona. Dins del seguici segurament hi havia gent que el coneixien i no volia que el reconeguessin així. Finalment, potser les més definitives podrien ser les causes interiors. Si més no, buscava un lloc on retirar-se una mica tranquil, pregar i escriure algunes notes al seu llibre. Finalment, l'estada s'allargarà més de deu mesos.

Pel camí baixant de Montserrat, es va trobar amb quatre dones i dos nens que anaven cap a Manresa. Eren Agnès Pasqual, Paula Amigant, Caterina Molins i Jerònima Claver. Els dos nens que són afillats d'Agnès es diuen Joan Pasqual i Miquel Canyelles. Totes eren vídues i les tres últimes de Manresa. Ignasi els va dir que volia trobar un lloc per passar uns dies abans d'anar a Barcelona i les dones li van recomanar que anés a Manresa. El van convèncer perquè anés cap a Manresa ja que era millor no anar a Barcelona per causa de la pesta. Jerònima Claver era hostatgera de l'hospital de Santa Llúcia i es va oferir a allotjar-lo. Agnès Pasqual es va comprometre a tenir cura de la seva alimentació. Com que Ignasi anava coix li ofereixen que pugi dalt d'un pollí que porten les dones. Ignasi va dir que no i va anar a peu durant tot el camí.

Un dels nens, Joan Pasqual, testimonia anys més tard, explicant que Jerònima va dir a la seva mare, Agnès Pasqual, el que ve a continuació:

"Ab ordre qu ello lo acomodàs de llit i aposento en dit hospital, i miràs per ell, que en lo demás del menjar i regalo seu ella lo provehirà ab cuydado desde sa casa los dias que fos menester; i així fonch, que en arribant a casa la dita ma mare, aquella mateixa nit juvià al hospital per a lo dit Pare Ignasi que per a si

matexa trobà ella adreçat, que segons deya era gallina ab una bona pressa de caldo, per anar com anave de mala gana. Lo matex féu los dies següents que estigué ella al hospital, que foren sinc, ahont dejunave sempre ab gran rigor. Tenia molta oració, charitat ab los pobres y humilitat no bista, per lo qual i per sa bondant i modèstia ja se'n portave a dos ies que estigué en Manrressa, los ulls de tots".

Les filles de Joan Pasqual davant del pare Pere Gil testifiquen l'any 1595 que el seu pare estava a Manresa amb la seva àvia Agnès. Una d'aquestes filles, l'Agnès diu explícitament que "va baixar de Montserrat i va habitar a l'hospital de Manresa". Totes tres germanes afirmen que van anar directament del monestir a Manresa. Que acompanyava a la seva mare en la trobada amb Ignasi al sortir del monestir ho consigna el mateix Joan Pasqual en les declaracions que va fer al pare Gil l'any 1585 i que després es van incloure en el procés d'un any després:

"L'any 1520 o a prop, vivint la mare de Joan amb el mateix Joan als seus 12 anys en l'eremitori de San Pau per la pesta, cert dia anant Joan amb a seva mare pel camí que va del monestir de Montserrat a la ciutat de Manresa, vam veure a Ignasi dèbil, vestit de sac, descobert, pàl·lid i va preguntar pel camí a la seva mare, i va entrar a l'ermita i amb molts precis la seva mare va parlar-li llargament, i d'aquí va començar la notícia i coneixement. I ella el va guiar a l'hospital i allà li va procurar el necessari".

L'ardiaca de la catedral de Barcelona, Onofre Coll, relaciona l'anada del monestir a Manresa amb la trobada amb les dones al sortir de Montserrat. Coll va sentir parlar a les filles de Joan Pasqual el que els havia explicat moltes

vegades el seu pare:

"Havent arribat el benaventurat Ignasi al monestir de Santa Maria de Montserrat, deixats i acomiadats els seus criats, quan va fer les seves pregàries i devocions volia marxar, va trobar unes dones, de les que una s'anomenava Agnès Pasqual, mare de Joan Pasqual, que llavors residia a Manresa; i les dones es trobaven al costat del sepulcre anomenat dels Apòstols, que està posat al principi del camí que condueix a Manresa als que surten del monestir cap al poble. Parlant amb elles va demanar que el portessin a un hospital, per la fatiga del camí. La mateixa Agnès va portar a Ignasi fins al poble, i el va col·locar a l'hospital, el va cuidar i el va ajudar, quant va poder, i allà va romandre per un temps donat a la pregària, servint als pobres i ensenyant al poble".

Petjada 1: Ermita i creu de la Mare de Déu de la Guia

És el primer lloc que troba Ignasi de Loiola a l'arribar a Manresa. Es trobaven al peu del camí ral que arribava de Montserrat abans d'accedir a Manresa. Situades antigament a prop del riu, a l'inici del Pont Vell, abans d'entrar a la ciutat.

Segons la tradició, tot just arribar a Manresa, Ignasi hi tingué una visió de la Mare de Déu i hi experimentà diversos raptos i il·lustracions. Com a patrona dels missatgers, els devots i caminants hi pregaven abans d'emprendre el camí perquè els deslliurés d'accidents i de lladres. Popularment, es creu que en la visió que va tenir arribant a la ciutat la Verge l'encoratjava a continuar la vida de penitent. La tradició també diu que li assenyala des d'allà el lloc o cova on volia Déu i la Verge que es retirés. Durant l'estada de Sant Ignasi a Manresa, la creu

va ser un indret important de devoció.

L'antiga ermita, que és de finals del segle XV, fou desmuntada el 1856 i traslladada uns metres més enllà de l'actual emplaçament amb motiu de la construcció de la línia del ferrocarril de Barcelona a Saragossa.

2. L'arribada a Manresa

Davant de la creu de la Guia van veure entrar a Ignasi a Manresa una multitud de gent que tornaven d'una romeria a Montserrat. Una de les presents va ser Aldonça Vinyes que recull el seu testimoni el beneficiat Picalqués que explicava com un dia prenent part en una romeria que anava de Manresa a Montserrat, al tornar d'aquesta, "ella va veure i amb molta altra gent a Ignasi a prop de la ciutat, que anava amb un peu descalç del que li sortia sang, fins a admirar-se tots; i per la seva cara i aspecte jutjaven que era persona nascuda de noble llinatge". També de la mateixa testimoni Picalqués va saber que Ignasi va tenir una visió celestial amb aquestes paraules:

"abans d'entrar en aquesta ciutat, baixant del monestir de Santa Maria de Montserrat, al costat del Pont Vell d'aquesta ciutat, molt fatigat i cansat del camí en una creu de pedra que estava allà posada a prop i davant de la capella de Santa Maria de la Guia, així anomenada, estant a les grades de la creu; perquè deia aquesta dona que va ser públic i notori haver-se aparegut a Ignasi la Verge Maria, consolant-lo divinament i animant-lo a insistir i perseverar en la seva santa i començada penitència; i tal és la pública veu i fama".

El beneficiat Picalqués va sentir el relat del menorquí i doctor en Teologia, Francesc Broquetes i ho explica d'aquesta forma: "Abans d'entrar a Manresa, es va parar al costat del pont que els habitants anomenen vell, i cap d'una estona va tenir una visió molt satisfactòria, i confirmat en el seu iniciat propòsit, va entrar a Manresa".

Que Ignasi es va agenollar davant de la creu i va tenir una revelació ho confirmen els fusters manresans que treballaven a Montserrat, Pere Caldoliver i

Ramon Capdepós. L'aparició de la Verge l'explica el metge Antonio Joan Cabrera partint del testimoni directe de la seva tia Gracia Bechs. Diu que Ignasi va tenir algunes visions a la ciutat i "especialment una vegada al costat de la creu de pedra que està entre el pont i la capella de Santa Maria de la Guia, en la qual se li va aparèixer la benaventurada Verge Maria, confortant-lo i consolant-lo per perseverar en la vida penitent que havia començat".

Margarita Capdepòs recorda en els processos que la creu de la Guia va ser un dels llocs on Ignasi va tenir algunes elevacions espirituals i raptés. Seguint una informació rebuda d'Àgnès Claver, assegura que "allí tenia llargues estones d'oració; i que un dia estigué molta estona de genolls al peu d'aquella creu, i arribà a sentir una gran revelació, i estigué absort llarga estona".

Magdalena Casamitjana, tenint en compte les informacions d'Àgnès Claver, afirma que "un dia estigué llarga estona de genolls al peu de la creu que es troba en el camí de la capella de la Guia i hi va tenir una il·lustració espiritual, continuant elevat una estona".

Els testimonis no diuen res de la imatge de la Verge de la Guia ni tampoc donen a entendre que el Sant entrés dins de la capella. El que sí que sembla és que passava alguna cosa insòlita al peu de la creu. D'aquest fet, se'n van adonar molta gent que venien de la romeria. Pel que fa a la visió celestial, sembla que no seria pública i que només se li revelaria a ell.

La tradició popular recollida per l'historiador Joaquim Sarret i Arbós deia que "va quedar sol en la capella i afavorit amb la presència corporal de la Mare de Déu. Ella l'encoratja a perseverar en la penitència començada, i li senyalà des d'allà el lloc o Cova en que seria gust de Déu i també d'ella que es retirés".

Un cop va venerar la creu de la Guia, Ignasi va pujar en direcció a la Seu. El pelegrí deuria quedar impressionat amb les vistes des del Pont Vell i amb la grandesa que tenia la basílica a l'arribar a la ciutat des de la Guia. Probablement, passaria pels voltants de la capella de Sant Marc, pujaria el Salt dels Gossos (on hi ha l'actual via de Sant Ignasi), entraria pel portal de mossèn Bosch i enfilaria cap a la Seu.

Ignasi va estar allà fent pregària davant del Santíssim de genolls durant dues hores. En dona testimoni Francesc Picalqués que ho havia sentit del canonge de La Seu, Maurici Sala, que ja era molt gran. El canonge deia que la primera vegada que Ignasi va entrar a Manresa va anar a La Seu i davant de la capella de Sant Antoni al costat de la paret, de genolls i amb les mans juntes, mirant cap a l'altar major, on hi havia el Santíssim "per espai de dues hores va estar pregant devotíssimament davant del Santíssim Sagrament, amb gran admiració de tots els que allà estaven; per això el canonge Maurici Sala com tots els altres que el veieren el van tenir per gran amic de Déu".

El prevere menorquí Francesc Broquetes va explicar de la mateixa manera la visió de la creu de la Guia, però d'una forma més breu, seguint el testimoni de Picalqués. Recolzant-se en la informació del mateix canonge i d'altres religiosos ja grans, el notari de Manresa, Andreu Sala, fa una relació una mica diferent. Explica que va entrar al temple a les deu del matí i va estar fent pregària de genolls fins a les tres de la tarda a les grades davant de l'altar major amb gran devoció i sortint d'allà se'n va anar a l'hospital de Santa Llúcia. Per tant, aquest darrer testimoni deia que havia estat cinc hores pregant a diferència de les dues hores de Picalqués i Broquetes. Uns i altres segueixen el mateix testimoni directe el canonge Sala, però segurament estaran més

encertats aquests dos últims si tenim en compte que anava més lent, que es va parar a la Guia a pregar i tenint en compte el cansament que portava pel llarg viatge que havia fet amb la cama malament.

A la Seu, hi anava sovint i assistia els matins a missa major i les tardes al cant de les vespres i completes. En aquests cants hi trobava una gran consolació. A la missa també llegia la Passió. Ignasi va trobar bons consellers, els quals durant l'època de lluites interiors el van ajudar a vèncer-se a si mateix i continuar endavant. Un dels directors espirituals que segurament més l'haurien influït seria el canonge magistral Joan Bocotavi "home molt espiritual que hi predicava (a la Seu)".

2.1. Estada transitòria a Sobrerroca

Sant Ignasi es va retirar a Manresa inicialment només alguns dies amb la finalitat segurament de donar temps a que passés el seguici Papal cap a Barcelona. Al mateix temps pensava aprofitar aquesta interrupció del seu viatge a Terra Santa com hem dit per anotar algunes coses al seu llibre. Sobretot, les idees i impressions espirituals dels tres dies intensos que va passar a Montserrat. Per això, necessita un lloc tranquil per escriure amb calma. Va pensar que un hospital de pobres seria un bon lloc. Gràcies a Agnès Pasqual es va poder introduir a l'hospital de Santa Llúcia. Sembla que ho va demanar i es va oferir a costejar les despeses de la seva estada a Manresa. A Santa Llúcia no va trobar la suficient tranquil·litat per escriure i sembla que la seva benefactora, segons diu Joan Pasqual, li va buscar una altra casa més tranquil·la, per tal de que hi estigués més descansat i còmode. Va trobar a la família Canyelles, que vivien al carrer Sobrerroca, davant de la família Dalmau.

L'any 1606 ho explica el canonge de Barcelona, Pere Dalmau, nét de Joana Dalmau, que era la veïna de l'hostatjera d'Ignasi, Miquela Canyelles. Explica que al principi de la seva estada a Manresa va passar "alguns dies a casa d'una honesta vídua ja gran i de vida exemplar anomenada Canyelles, a qui el mateix testimoni va conèixer bé, ja que la casa d'aquesta vídua Canyelles està i estava construïda davant de la casa on habitaven l'àvia i els pares del mateix testimoni al carrer de Sobrerroca, i allà Ignasi els explicava a ells la seva conversió i altres coses". I continuava dient que "el primer o segon dia d'haver entrat Ignasi a la ciutat de Manresa, veient que el vestit de sac amb que havia canviat a Montserrat els seus vestits preciosos, no era llarg per igual sinó que penjava més en alguna part, el va tallar amb unes tisores la mateixa Joana Dalmau àvia del mateix testimoni".

Miquela Canyelles, que era vídua quan la va entrevistar Pere Dalmau, explicava que el 1522 quan va tenir a casa seva Sant Ignasi va fer una predicció que es va complir sobre el futur del seu pare Francesc Dalmau. Recorda haver sentit a dir al seu progenitor quan tenia 7 o 8 anys i el portava de la mà la seva mare, Joana Dalmau, a casa d'un Canyelles que era veí seu, que Sant Ignasi li va posar la mà sobre el cap i li va dir: "Bona dona, cuideu bé d'aquest noi, que serà un bon fill i viurà molts anys, i tindrà molts fills i filles". I així va ser, ja que Francesc Dalmau, el pare de la testimoni, va viure prop de vuitanta anys i va tenir amb Agnès Dalmau nou fills i quatre filles. Per això, expliquen que Ignasi va fer una profecia del que havia de ser el futur de Francesc Dalmau.

La filla de Joan Pasqual, Aurora, testifica el 1595 que Agnès Pasqual va rebre i ajudar a Ignasi, i a més, va aconseguir que estigués a l'hospital de Santa Llúcia

de Manresa, a Sant Domènec i a la casa d'una senyora anomenada Amigant, "no precisament en els primers dies de l'arribada a Manresa respecte d'aquests dos darrers llocs, sinó posteriorment oferint-se l'ocasió".

Confirma l'estada d'Ignasi en aquesta casa, Joan Porta, que l'any 1606 tenia 64 anys i que cita com a informadors al capellà Pere Canyelles, fill de la mateixa casa Canyelles i als seus propis pares i avi. Diu que quan Ignasi va venir a Manresa "va estar a l'hospital de Santa Llúcia, a Viladordis, a la cova que està sobre el pont vell del riu Cardener i a la casa de Mossèn Perot Canyelles".

Després d'haver posposat el viatge a Jerusalem per l'any vinent, Ignasi va determinar que s'establiria a Manresa durant un temps, per començar la vida de penitent que tenia plantejada quan va sortir de Loiola. I així, va tornar a l'hospital per viure entre els pobres.

Petjada 2: El Pont Vell

El Pont Vell travessa el riu Cardener a l'entrada sud-oest de Manresa. D'origen probablement romà, l'actual es tracta d'una reconstrucció fidel del pont medieval que data del segle XII, del qual se'n conserven les bases dels arcs centrals. El pont dibuixa vuit arcs de mig punt amb una alçada màxima de 25 metres sobre el riu. És considerat el viaducte més antic del Bages.

Reuneix construccions de quatre èpoques diferents. La primera construcció del pont podria ser de la segona meitat del segle X en temps de l'esplendor califal cordovesa. Altres autors opinen que és una construcció romànica del segle X que està assentada en els fonaments d'un pont romà. De totes maneres, el que si que sabem és que l'any 1018 el Pont Vell ja és documentat. Al segle XII o principis del XIII es va construir un segon pont. A finals del segle XIII es va fer

el tercer pont. El 24 de gener de 1939 l'exèrcit republicà va fer volar els dos arcs centrals. Entre els anys 1960 i 1962 és reconstruït.

El pont estava situat en un lloc de pas obligat per anar a Montserrat i, per tant, un dels primers monuments que va trepitjar Sant Ignasi i pel qual devia passar en les seves anades i vingudes cap a la capella de la Guia, aturant-se en la creu aixecada al seu peu.

3. Primers mesos de tranquil·litat

L'estada d'Ignasi a Manresa es divideix en tres períodes. Un primer període que comprendria els mesos de març a agost de 1522 i que es caracteritzaria per la pau espiritual, l'alegria i una gran consolació. El segon període seria el dels escrúpols, les tentacions i les penes interiors, que va d'agost a novembre de 1522. I el tercer de les consolacions divines amb visions i il·lustracions extraordinàries, que anirà del novembre de 1522 fins al febrer de 1523.

Tant a l'Autobiografia d'Ignasi com les biografies del Sant i els testimonis dels processos assenyalen que a l'arribar a Manresa es va hostatjar a l'hospital de Santa Llúcia. Aquest era l'hospital dels pobres o inferior a diferència del superior o de dalt que era el de Sant Andreu. La Jerònima Claver, que hi feia d'hostatgera i havia baixat amb el grup de quatre dones i dos nens de Montserrat a Manresa amb Ignasi, el va ajudar a instal·lar-se.

Santa Llúcia era un lloc fosc i humil. Llavors, tenia dues naus diferenciades: una on els malalts pobres rebien acolliment i l'altra on hi havia una capella. A mitjans del segle XV només disposaven de quatre llits de fusta. Aquest devia ser el lloc més freqüentat per Ignasi quan va ser a Manresa.

Agnès Pasqual, com recordava el seu fill Joan, li va dir a Jerònima que l'acollís a l'hospital i que el cuidés. Pel que respectava al menjar, se n'encarregaria ella mateixa de portar-li el que fos necessari. Aquella mateixa nit li va portar caldo. Així ho va fer els dies que va ser Ignasi a l'hospital. Allà dejunava sempre d'una forma molt rigorosa, feia molta pregària i caritat als pobres.

El prebost de La Seu, Valentí Paratge recorda que el pelegrí s'allotjava en "una habitació estreta i fosca, menjant i vestint pobrament sense tenir res propi".

Agnès Molló recorda que a Ignasi els ciutadans de Manresa l'anomenaven "lo sant home", perquè veien que portava "una santa vida amb gran austeritat, estant contínuament a l'hospital de Santa Llúcia, menjant amb els pobres, servint els malalts amb totes les coses, per baixes i vils que fossin".

Francesca Cabrera explica que "havia sentit dir a la gent de Manresa que Ignasi hi romangué un temps fent vida aspra, santa i edificant; visitava l'hospital de Santa Llúcia, on ell vivia més contínuament, l'església de Viladordis i la cova que avui s'anomena del Pare Ignasi, fent grans exercicis espirituals i exercitant actes de totes les virtuts amb molta admiració del poble".

Pere Corrons recorda haver sentit a dir moltes vegades a Bernat Matelles, mercader d'aquesta ciutat que va morir a l'edat de 86 anys, el qual deia haver conegut i tractat al Pare Ignasi, que "segons la vida santa i aspra feia i bons exercicis de caritat amb el pròxim, estant a l'hospital de Santa Llúcia, servint als pobres amb tota mena de serveis, per baixos que fossin, anant per la ciutat visitant els malalts, i ensenyant la doctrina cristiana, exhortant sempre que freqüentessin els sagraments de la penitència i eucaristia".

Sant Ignasi vivia de la caritat i d'una forma molt pobra i austera. Convivia i menjava amb els pobres. Bàsicament, sobrevivia amb pa i aigua. No menjava ni carn ni bebia vi. Feia uns dejunis molt rigorosos durant la setmana. El diumenge descansava, i si li donaven una mica de vi, l'acceptava. Es castigava amb molta disciplina, fent vida austera i mai li semblava que fos prou rigorosa. Feia molta penitència. Anava diàriament a pregar a les esglésies amb molta devoció. Hi escoltava missa, sermons i altres oficis. A més de Santa Llúcia, també anava amb molta freqüència al convent de Predicadors i a La Seu. Es

confessava i combregava amb molta freqüència. Aquests dos sacraments els rebia per les diferents esglésies de la ciutat.

L'Autobiografia explica que estan a l'hospital de Santa Llúcia li passava moltes vegades que "veia a l'aire, vora d'ell, una cosa que li donava molta consolació perquè era en gran manera bella". No distingia ben bé quina figura tenia, però li semblava com si tingués "forma de serp amb unes coses que resplandien com ulls, encara que no ho eren". I experimentava gran plaer i alegria amb la visió d'aquesta cosa, i "com més la veia més creixia el goig i quan aquella cosa desapareixia, se'n desplaïa". Segons Josep Rambla, aquesta visió que reapareixia més endavant, l'atribueix a la intensitat de les penitències que havia debilitat la salut del pelegrí que el converteix en víctima de "pertorbacions psicològiques". Aquesta visió i d'altres que apareixen més endavant podrien ser "compensacions del psiquisme". Més endavant, se n'adona que aquestes visions el porten en la direcció contrària i les identifica com a obres del dimoni que s'han de rebutjar.

En l'Autobiografia continua explicant com aquests primers temps d'Ignasi a Manresa es mantindrà amb un mateix estat interior, "amb una alegria sempre constant i no tenia cap mena de coneixement de coses interiors espirituals".

Recordem que a l'hospital de Santa Llúcia expliquen els testimonis que va tenir el rapte de vuit dies que comentarem més extensament més endavant.

En aquests primers mesos a la ciutat, Ignasi tenia per costum de peregrinar pels llocs religiosos de Manresa i voltants. Anava a la capella de Santa Llúcia, el convent de Sant Domènec, La Seu; i a fora muralles, l'església de la Mare de Déu de la Salut de Viladordis i l'ermita de Sant Pau. També visitava les creus

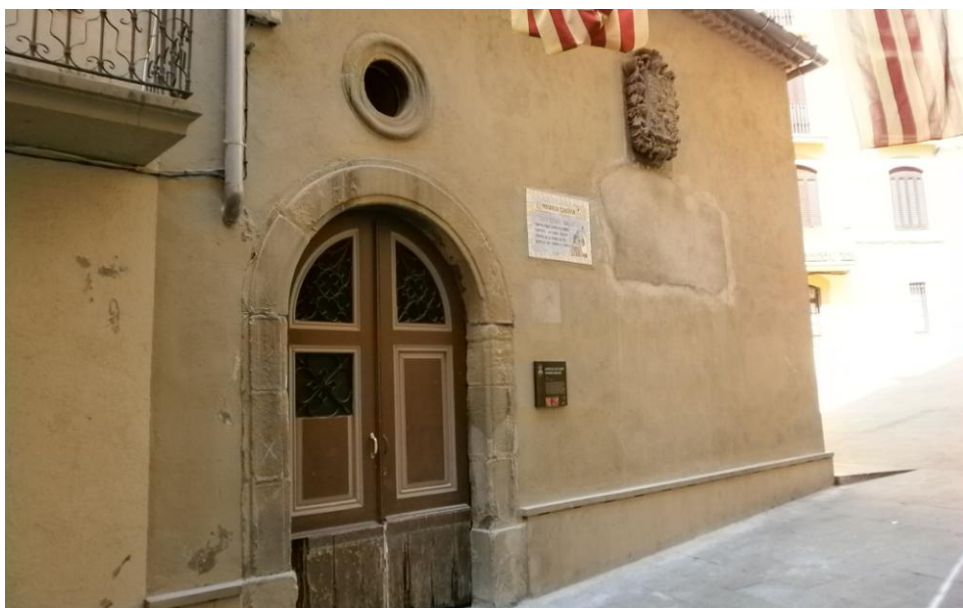
de terme que hi ha a Manresa com són la de la Guia, la del Tort, la de la Culla i la de Cal Gravat, entre d'altres.

Anys després de la mort d'Ignasi, el bisbe de Vic, Joan Baptista Cardona, va fer col·locar un obelisc davant de l'hospital de Santa Llúcia que recordava el pas del Sant a Manresa. Concretament, va ser l'any 1585. Sabem pels processos de beatificació i canonització que l'hospital va restar molt abandonat i en un estat lamentable. El fuster Joan Molet el va comprar i el va convertir en una hostatgeria on hi havia un estable per les mules. Amb la finalitat de que no estigués en aquell estat lamentable, els consellers de la ciutat compren l'immoble. D'aquesta manera, la ciutat volia que s'endrecés i es mantigués la veneració del lloc que havia habitat Sant Ignasi. L'any 1601, la ciutat va cedir l'hospital a la Companyia de Jesús. L'any 1602 va esdevenir residència de jesuïtes i l'any 1622 es va inaugurar el col·legi. El col·legi queda tancat de 1767 a 1816, quasi 50 anys, i va passar a mans de l'Estat. El 1824, el col·legi vell cau a terra i només se'n restaura la capella del Rapte. Des de 1831 totes les classes es fan al col·legi nou. El 1892 els jesuïtes deixen el col·legi de Manresa, després d'una disputa amb l'Ajuntament, i s'en van a Sarrià.

Petjada 3: La capella de Sant Ignasi Malalt

En la seva estada a Manresa, Sant Ignasi va estar malalt i fou acollit a casa de la família Amigant. Aquesta va ser una família benestant de la ciutat documentada des del segle XV. La família tenia el costum d'acollir malalts i persones sense recursos per tal de cuidar-los en una casa que anomenaven l'hospitalet, una casa apta per atendre malalts, al peu de les escales del Carme. Sant Ignasi va ser acollit per aquesta família en dues ocasions que va caure malalt. Una ocasió va ser quan va deixar el convent de Sant Domènec a l'abril de 1522 i la segona quan va ser curat d'un llar esvaniment a Viladordis al juliol del 1522. La tradició diu que Sant Ignasi havia pintat als peus del seu llit tres creus. Més tard, la gent devota les respectava amb molta devoció. La dona d'Andreu Amigant, Àngela Seguí, va ser seguidora d'Ignasi i assistia a les primeres versions dels exercicis espirituals que impartia. La família va donar mil escuts amb motiu de la canonització d'Ignasi. Un dels alabastres de la Cova fets per Josep Sunyer l'any 1720 s'inspira en la malaltia d'Ignasi a cal Amigant. L'any 1822 els jesuïtes volien engrandir la capella, però no es va poder fer.

Per recordar la cambrà de l'il·lustre malalt, la família va construir una capella inaugurada que es va inaugurar el 1703. Canvia així el seu ús original i es transforma en un espai de culte i de peregrinació. Durant el 1710 s'hi celebrava durant un quant temps missa diària sota l'administració dels Amigant. El 1778 va ser renovada després de patir un incendi a causa de la Guerra de Successió (1713). L'escut nobiliari de la família apareix en la façana principal de l'edifici. A l'interior, s'hi conserva una pintura a l'oli amb la imatge de la família Amigant cuidant el malalt Ignasi. Els veïns del Barri Antic hi resen cada any la novena de Sant Ignasi que es fa abans del 31 de juliol.

Interior de la Capella de Sant Ignasi Malalt amb el quadre de l'etapa de convalescència que va passar a l'hospitalet que tenia la família Amigant.

4. Temps de lluites interiors

A l'hospital de Santa Llúcia, Ignasi no va trobar la calma que buscava per dedicar-se més intensament a la pregària i escriure les seves notes al llibre que portava. Per aquest motiu, va canviar el lloc de residència pel convent de Sant Dòmenec, gràcies un cop més a les seves protectores. Concretament, Agnès Pasqual, que va intercedir perquè Ignasi tingués una habitació al convent. Així en dóna testimoni una néta d'ella que es deia Aurora.

Els dominics l'hostatjaren en una cel·la del claustre del convent les dues primeres setmanes d'abril i el mes d'agost. Alguns autors diuen que el dia 1 d'abril de 1522 va arribar al convent mentre li buscaven un lloc millor que Santa Llúcia. Va ocupar una cel·la als baixos del convent i va estar-hi en aquest primer període uns 12 o 13 dies. Hi va tornar durant el mes d'agost d'aquell any. En aquesta ocasió, va patir molts escrúpols i temptacions que el van portar quasi a la desesperació, com es pot llegir en l'Autobiografia. Llavors, els frares li van donar una altra cel·la on es podia recollir més còmodament a la pregària. Feia set hores de pregària agenollat, despertant-se a mitjanit i practicant les penitències més rigoroses. Seguia amb el costum de confessar-se i combregar cada diumenge.

Un dia li va venir un pensament que el va molestar i que li representava una dificultat a la seva vida. Era com si li diguessin dins de l'ànima:

- "I, com podràs suportar aquesta vida els setanta anys que has de viure? A això -sentint que era l'enemic- respongué també interiorment amb gran força:

- Oh, miserable, què em pots prometre tu una hora de vida?"

D'aquesta manera, va aconseguir vèncer la temptació i va estar tranquil. Aquesta va ser la primera temptació que va tenir. Això li va passar a l'església on cada dia anava a sentir Missa Major, Vespres i Completes tot cantant. Amb aquestes dades només podria ser a l'església dels dominics o a la Seu. Amb aquesta activitat hi trobava una gran consolació, i normalment a la Missa llegia la Passió.

I un cop passada aquesta temptació, va començar a tenir grans alteracions a la seva ànima. A vegades es trobava tant ple d'amargor que no sentia ni consol ni resant, ni anant a Missa, ni en cap altra pregària. Algunes vegades li assaltaven uns sentiments tant contradictoris i sobtats que semblava que la tristesa i la desolació li havien desaparegut totalment. Aleshores va començar a espantar-se amb aquests canvis tant sobtats que no havia experimentat mai fins ara. Es preguntava: "Què és aquesta nova vida que ara començo?".

En aquells temps també parlava de tant en tant amb persones espirituals que li tenien gran confiança i desitjaven parlar amb ell. Malgrat que no entenia d'aspectes espirituals, mostrava un gran fervor a l'hora de parlar i una gran voluntat per progressar en el servei a Déu. A Manresa, hi havia una dona gran molt devota que tenia fama per molts llocs d'Espanya i que fins i tot el mateix Rei Catòlic Carles I l'havia fet cridar per comunicar-li algunes coses. Aquesta dona, conversant un dia amb Ignasi li va dir:

"- Oh, plagui al meu Senyor Jesucrist que se us vulgui aparèixer un dia!

I ell s'astorà en sentir-ho, prenent-s'ho al peu de la lletra.

- Com se m'ha d'aparèixer Jesucrist a mi?".

Es tractaria de Sor Maria de Santo Domingo, pròxima als Il·luministes, que defensaven l'experiència mística per sobre de tot altre criteri. Alguns d'ells van ser perseguits per la Inquisició, com li va passar al mateix Ignasi, sospitós de ser-ho.

Va ser un període de grans tribulacions a la seva vida. Primerament, van ser els escrúpols de no haver confessat bé tots els seus pecats en la confessió general per escrit que va fer durant tres dies a Montserrat amb Joan Chanon. Es va posar a buscar homes espirituals que li donessin remei a aquells escrúpols que tenia, però res no l'ajudava. Va anar a La Seu a parlar amb un home molt espiritual que podria ser el canonge Joan Bocotavi. Aquest li recomanà que escrivís tot el que podia recordar i així ho va fer. Ignasi es va confessar i a l'acabar encara li tornaven els escrúpols. Encara que era conscient que aquells pensaments li feien molt mal i que calia fer-los fora, malgrat tot, no ho aconseguia. A vegades, pensava que un remei seria que el mateix confessor li digués que no confessés cap més altra cosa del passat. Ignasi no gosava dir-ho al confessor, però finalment aquest va dir-li que no confessés cap més cosa passada si no era molt clara.

Una vegada per la gran tribulació que passava es va posar a resar i ple de fervor va cridar a Déu amb aquestes paraules:

- "Socorreu-me, Senyor, no trobo cap remei ni en els homes ni en cap criatura; i si cregués que podia trobar-lo, cap treball no se'm faria massa gran. Mostreu-me, Senyor, on puc trobar-lo, perquè baldament calgui anar darrera un gosset que em doni el remei ho faré".

A Sant Domènec, el pelegrí veié que hi havia un forat a la seva cambra i va

tenir la temptació de tirar-s'hi pel trasbals que li provocaven els escrúpols. És a dir, va tenir una temptació de suïcidi. I sabent que matar-se era pecat, cridava: "Senyor, no faré res que us ofengui". La seva Autobiografia afegeix que repetia moltes vegades aquestes i altres paraules. Molt probablement el pelegrí va passar el que avui podria ser considerada una depressió.

Mentre es trobava així, va recordar la història d'un sant que per aconseguir una cosa de Déu que desitjava molt es va estar molts dies sense menjar fins que ho va aconseguir. Ignasi va creure que podia aprofitar-ho per deixar de menjar i beure fins que Déu l'escoltés o fins que es veiés la mort a sobre. Això va passar un diumenge després de combregar i va passar tota la setmana sense menjar res. Mentrestant, no va deixar d'anar a missa, postrar-se de genolls i aixecar-se a mitjanit per pregar. Però, quan va arribar l'altre diumenge, el seu confessor el va obligar a deixar l'abstinència. Va tenir dos dies sense escrúpols, però al tercer, mentre resava, començava a recordar pecats. Va ser com una tirallonga de pecats, que el feia anar pensant de pecat en pecat de la vida passada, i li semblava que tenia l'obligació de confessar-se novament. Després d'aquests pensaments, se sentia a disgust amb la vida que feia i tenia ganes de deixar-la. Ho explicava així a l'Autobiografia:

"Volgué aleshores el Senyor que despertés com d'un somni i, com que ja tenia alguna experiència de la diversitat d'esperits amb les lliçons que Déu li havia donat, es posà a mirar per quins camins havia vingut aquell esperit, i aleshores decidí sense dubtar gens no confessar mai més res de les coses passades".

I així, des d'aquell dia en endavant, va restar lliure d'aquells escrúpols i creia que el Senyor l'havia volgut alliberar per a la seva misericòrdia.

A més de les set hores de pregària diàries, Ignasi es dedicava a "ajudar espiritualment a algunes ànimes" que l'anaven a buscar a Sant Domènec. La resta del dia es dedicava a pensar sobre Déu que durant el dia havia meditat o llegit. Però, quan se n'anava a dormir, sovint li venien "grans llums, grans consols espirituals", de manera que li feien perdre molt de temps del que tenia destinat a dormir, que no era gaire. Pensant algunes vegades sobre aquest fet, li semblava que tenia molt temps per a tractar amb Déu i encara després tota la resta del dia. A partir d'aquí, va començar a dubtar si aquelles llums li venien del "bon esperit" i se n'adonà que era millor deixar-les estar i dormir el poc temps que tenia.

Durant aquella temporada continuava fent abstinència de menjar carn, i estava tant convençut, que de cap de les maneres no es plantejava canviar d'opinió. Un dia al matí, després de llevar-se, se li va representar al davant un tros de carn per menjar "com si la veiés amb ulls corporals". Fins llavors, no n'havia tingut cap desig. A partir d'aquí, va sentir "un gran assentiment de la voluntat" de menjar-ne en endavant. I, encara que recordava que n'havia fet el propòsit de no fer-ho, no podia dubtar i va decidir que havia de menjar carn. Quan després ho va explicar al confessor, aquest li deia que potser allò era una temptació. Malgrat tot, Ignasi ho havia sospesat molt bé i no en podia dubtar.

Durant aquell temps, Déu el tractava com "un mestre d'escola tracta al seu alumne quan l'ensenya". Al convent de Sant Domènec, Ignasi va renovar les seves penitències i a les nits recorria el claustre portant una creu que va quedar amagada fins al 10 de febrer de 1710, quan es va descobrir darrere del sagrari enmig de fustes i pedres. La creu portava la inscripció "Enecus a Loyola portabat hanc crucem, 1522" i feia 17 pams de llargada i 10 d'amplada. Es va

col·locar a la Cambra Prioral, on va estar fins a l'exclaustració (1835), i el pare Francesc Enrich la va guardar i la va entregar més tard a les monges dominiques del convent de Santa Clara. La creu es va perdre a l'incendi que hi va haver durant la Guerra Civil del 1936.

Sabem pels documents que al convent dels dominics hi residien, a la primeria del segle XVI, nou religiosos, vuit sacerdots i un germà llec. La cel·la on havia estat Ignasi va desaparèixer després d'unes obres que es van fer al convent l'any 1574. Anys després en record d'Ignasi, la sala capitular es va convertir en capella dedicada al Sant i els frares hi van posar una imatge d'Ignasi i on segurament també hi figuraven medallons laterals. Aquest quadre va generar polèmica, perquè hi figurava una inscripció amb la qual no hi estaven d'acord els jesuïtes. La Companyia de Jesús van fer queixa pública a la qual va contestar els dominics. Com que no van quedar satisfets de la resposta, van portar el cas al tribunal de la Inquisició. El quadre es va portar fins a Barcelona per inspeccionar-lo. Finalment, va ser aprovat pel tribunal i va tornar al convent on el 1664 consta que es mostrava per a la devoció pública. Aquesta serà la primera vegada que es reclama la memòria pública d'Ignasi per part d'una orde que no és la Companyia de Jesús.

Al segle XVII es va posar un retaule que reproduïa alguns dels fets de la vida de Sant Ignasi a Manresa. El convent dels Predicadors va ser enderrocat durant els primers mesos de la Guerra Civil espanyola i estava situat en el lloc on actualment hi ha la plaça de Sant Domènec de Manresa.

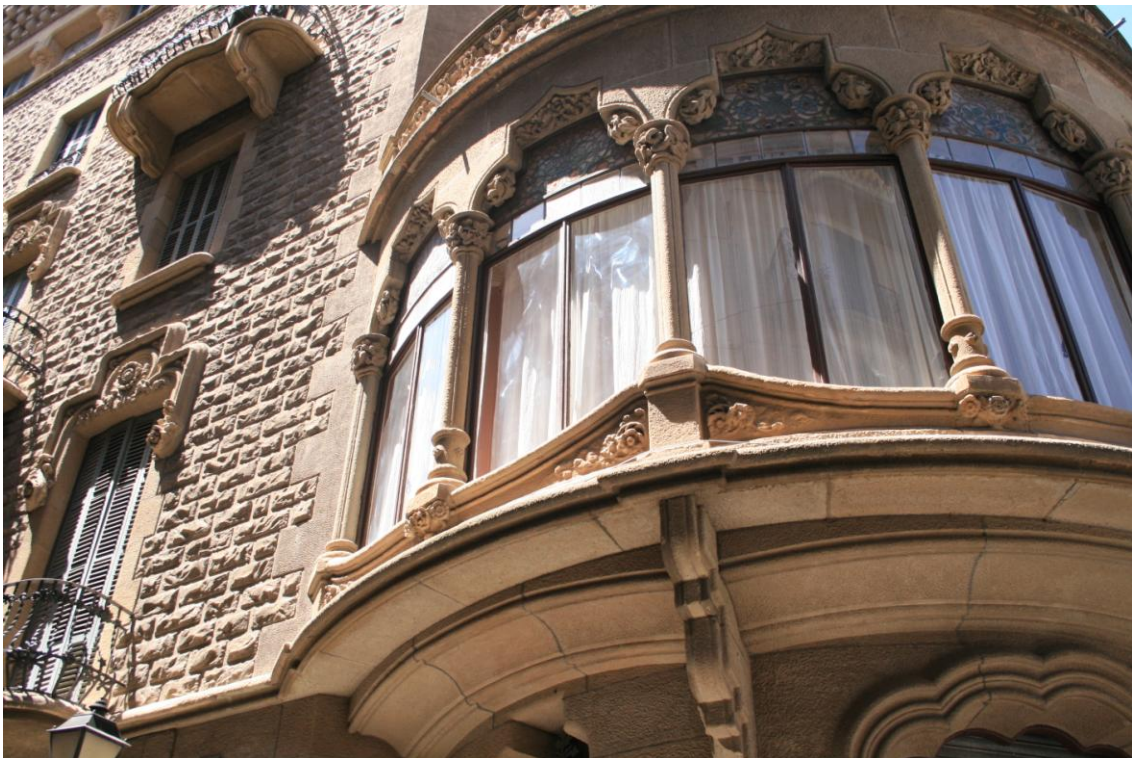
Petjada 4: Plaça Sant Domènec i el desaparegut convent de Predicadors

La plaça de Sant Domènec és el centre de la Manresa moderna, sorgida a partir de l'eixample. Aquesta plaça, remodelada ara fa pocs anys, es va urbanitzar l'any 1936, moment en què es va enderrocar l'església de Sant Pere Màrtir, on Sant Ignasi hi havia passat diverses estades i on hi va tenir una visió de la Trinitat. La intenció d'Ignasi al monestir era dedicar-se més intensament a la pregària i escriure en el seu llibre algunes anotacions. El convent dels dominics havia començat establint-se a Manresa el 1318, i l'església va construir-se al llarg dels anys 1412 i 1437. Va ser enderrocat durant la Guerra Civil i actualment queden alguns fragments dels contraforts i altres elements del claustre a l'actual teatre Conservatori.

A l'actual plaça Sant Domènec s'hi poden contemplar dos edificis exemplars.

Per una banda, trobem la Casa Torrents, coneguda popularment com la Buresa, que va projectar l'arquitecte Ignasi Oms i Ponsa l'any 1905, per encàrrec d'una de les famílies més riques de principi de segle XX: els Torrents. I a l'altra banda de la plaça, trobem Cal Jorba, d'estil déco. Aquest edifici va ser durant molts anys la seu dels populars magatzems Jorba. Avui, l'edifici, rehabilitat recentment, és ocupat per oficines.

Detall de la façana de l'edifici de la Buresa amb un balcó noble en primer terme.

La plaça és el punt d'unió entre el nucli històric de Manresa i l'eixample modernista: per una banda enllaça amb el Carrer del Born i per l'altra amb el Passeig Pere III, on trobem la majoria d'edificis modernistes de Manresa. Enllaça, doncs, el centre històric amb l'eixample més comercial de la ciutat.

5. Visions i il·lustracions

L'Autobiografia de Sant Ignasi assenyala dos moments clau en el tercer període de la seva estada a Manresa, que va estar ple de visions i il·lustracions. En concret, destaquen la visió de la Trinitat al convent dels Predicadors i l'Eximia Il·lustració del Cardener. També hi van haver altres visions que va experimentar Ignasi.

Pel que fa a la visió de la Trinitat, explica l'Autobiografia que va tenir-la al convent dels pares Predicadors. En concret, explica que Ignasi estava un dia a les grades del monestir resant les hores de nostra Senyora quan: "l'enteniment començà a elevar-se-li com si veiés la Santíssima Trinitat en forma de tres tecles, amb tantes llàgrimes i sanglots que no podia més. I aquell matí, mentre anava en una processó que sortia d'allí, no pogué retenir les llàgrimes fins al dinar; ni havent dinat podia parlar de res més que de la Santíssima Trinitat". Aquella experiència devia ser tant potent que tota la seva vida "ha recordat aquella impressió de gran devoció que va viure quan resa a la Santíssima Trinitat". La visió de la Trinitat s'ha interpretat com un acord musical que té "un sol so amb tres notes diferenciades". En aquests mateixos termes, s'expressava el jesuïta de la Cova de Manresa, Xavier Melloni. Per això, després de la visió, Ignasi veia per tot arreu la demostració d'aquesta visió de la Trinitat en tots els aspectes de la naturalesa.

Una altra vegada, se li va representar a l'enteniment amb "gran alegria espiritual" la manera com Déu havia creat el món. Ignasi explica que fou "com si veiés una cosa blanca de la qual sortien alguns raigs i com si Déu en tragués foc". D'aquestes visions no sabia ben bé com explicar-les ni recordava prou bé

aquelles notícies espirituals que "en aquell temps Déu li imprimia en l'ànima".

Quan Sant Ignasi portava un temps tenint aquestes visions a Manresa és quan "començà a ser consolat per Déu i veié el fruit que feia a les ànimes amb el tracte". Llavors, va ser quan va deixar de banda els dejunis extrems i es tallava les ungles i els cabells.

Ignasi explica que un dia que estava a missa a l'església d'un monestir de Manresa "quan s'elevava el corpus Domini, veié amb els ulls interiors una mena de raigs blancs que baixaven de dalt". Segons continua relatant més endavant que "realment el que ell veié clar amb l'enteniment fou això: com Jesucrist nostre Senyor estava en aquell Santíssim Sagrament".

En altres visions que Sant Ignasi va tenir a Manresa va veure la humanitat del Crist i la seva figura. A l'Autobiografia explica que sovint i durant una bona estona mentre feia pregària veia amb "els ulls interiors la humanitat del Crist i la seva figura, la qual li semblava com un cos blanc, ni molt gran ni molt petit, encara que no veia cap diferència dels membres". Aquesta visió la va tenir a Manresa moltes vegades, de tal manera que "si deia vint o quaranta no gosaria considerar-ho mentida". Recorda que també la va tenir quan era a Jerusalem i caminant vora Pàdua. La Mare de Déu també la va veure d'una forma semblant, però sense distingir les diferents parts. Aquestes visions que va tenir Sant Ignasi li confirmaren la seva fe i moltes vegades es va repetir a ell mateix que "si no hi hagués Escriptura que ens ensenyés aquestes coses de la fe, ell es decidiria a morir per elles, solament pel que ha vist".

En els casos de les visions de la humanitat de Crist, de la Mare de Déu i la manera que Déu havia creat el món no s'especifica concretament on s'havien

produït aquestes freqüents visions. Podríem suposar que quan es refereix al monestir es tracta del convent dels dominics.

Tal i com va revelar el mateix Ignasi al seu biògraf Gonçalves da Câmara, fruit d'aquestes visions i il·luminacions, va conèixer gràcies a un "negoci" que va passar a Manresa el futur de la Companyia de Jesús. Al Memorial s'expressa amb aquestes paraules: "aquest negoci era una gran il·lustració de l'enteniment, en el qual Nostre Senyor a Manresa va manifestar al Nostre Pare aquestes i altres moltes coses de les que va ordenar a la Companyia". Amb el mateix silenci i opacitat Ignasi es guarda les il·lustracions que va tenir per concebre els Exercicis, dels quals no en fa cap esment a l'Autobiografia en aquest període de Manresa.

Els testimonis dels processos de beatificació i canonització parlen de les visions i il·lustracions de Sant Ignasi gràcies als interrogatoris que van fer els pares jesuïtes Gil i Paoli. Alguns afirmen en general que els va tenir, altres a més afegixen els llocs on els va rebre i alguns altres més ben informats donen detalls externs i indicacions del contingut d'aquestes. Els testimonis assenyalen que a la creu de la Guia va tenir una visió a l'entrar a Manresa.

El pare Gil comenta el tema de les visions i il·lustracions en l'interrogatori de Manresa. Després de parlar dels diferents llocs on va fer pregària i penitència (com són la capella de l'hospital, la de Viladordis, La Cova, la creu del pont del riu Cardener, les escales de l'església dels Predicadors...), explica que "havent-se fet Nostre Senyor particulars mercès en aquests (llocs) de raptés, visions, consolacions i admirables revelacions espirituals". No parla de la creu del Tort ni tampoc de l'eximia il·lustració. Pel procés de Barcelona era menys concret

pel que fa als llocs dient "que en particular o en especial, dit Pare Ignasi, fent segons la seva costum semblants exercicis de pregària en alguns llocs de dita ciutat, va ser en ella afavorit de Déu amb singulars beneficis de raptos, visions i revelacions".

El pare Paoli per als processos de 1606 toca molts punts i en concret a Manresa hi dedica cinc apartats. Concretament explica que estant a Manresa, i "anant a l'església de Sant Pau fora de dit lloc, en el camí, a l'asseure's al costat del riu vulgarment anomenat Cardener, no lluny del pont, va ser de cop i volta de tal manera il·lustrat del cel, que gairebé en un instant va entendre claríssimament molts misteris de la fe cristiana, i també altres subtilíssims dogmes dels filòsofs, i en aquesta divina il·lustració de la ment va restar una bona estona amb plaer de la seva ànima". Curiosament veiem que fixa el lloc de l'Eximia Il·lustració al costat del riu Cardener, no lluny del pont.

Margarita Capdepós explica que va sentir a dir que Ignasi havia tingut "algunes santes visions i algunes divines elevacions i raptos, al costat del pont vell, en una creu que està al costat de la capella de Nostra Senyora de la Guía, com en una altra creu en el camí de Manresa al monestir de Santa Clara, com també en el monestir de Predicadors, a l'hospital de Santa Llúcia i a la capella de Nostra Senyora de Viladordis".

Una altra dona gran com Gracia Bechs, a través del testimoni d'Antonio Juan Cabrera, en l'enumeració de les visions en el llocs on van passar hi afegeix una indicació del seu contingut. Segons Bechs Ignasi va tenir a Manresa "algunes divines visions i particularment una vegada al costat de la creu de pedra que està tocant al pont i a la capella de Santa Maria de la Guia, en la qual visió se li

va aparèixer la benaventurada Verge Maria, confortant-lo i consolant-lo, per a que perseverí en la vida penitent que havia començat; i una altra a la creu situada en el camí o via pública que va del present lloc al monestir de les monges de Santa Clara, on va aparèixer a dit Pare Ignasi la Santíssima Trinitat; i una altra a l'església de Santa Maria de Viladordis, on se li va aparèixer la benaventurada Verge Maria".

Un altre testimoni és el de la Riudora, una de les fervents seguidores d'Ignasi, que era tia àvia de Miquel Bertran, que ho transmet al seu pare Maurici explicant que en tots aquests llocs rep grans consolacions de totes aquestes manifestacions extraordinàries. La Riudora explica que anava sovint a Viladordis, a la balma (cova) que hi ha al costat dels caputxins, a la creu del pont del riu Cardener i al monestir dels Predicadors. En tots aquests llocs hi feia pregària contínuament i en ells hi sentia gran consolació. Explica que un dia anant al monestir de Predicadors es va tocar l'Ave Maria i que estant Sant Ignasi en unes lloses que hi havia allà, va sentir la campana de la pregària, es va agenollar i va estar molta estona pregant, tant que un home que estava allà amb altres va dir: "Què hi fa allà aquest home? i se li va apropar, i a l'arribar a prop de dit Pare Ignasi es va aixecar; i referia dita Riudora, que allà havia estat en gran consolació, i deia en tot temps, que pensessin en la Passió de Nostre Senyor, que ell era la veritable consolació".

El manresà Maurici Asbert l'any 1606 explicava que arrel dels seus pares sabia que la seva àvia havia tractat a Ignasi. El testimoni parla que "a les grades de l'església dels pares de Sant Domènec va ser elevat cap a Déu de manera que després, així sentia i parlava de la Santíssima Trinitat com si per un mirall i en enigma hagués vist dita Santíssima Trinitat, declarant amb molts exemples

clars el misteri de la Santíssima Trinitat".

A aquesta mateixa visió fa referència Pere Corrons recolzat per Bernat Matella, Agnès Amigant i Jerònima Claver quan diuen que quan estava a Manresa li va passar a Ignasi que va tenir una visió a les grades de l'església de Sant Domènec. Antonio Juan Cabrera citant a Gracia Bechs diu que Ignasi va tenir a Manresa "algunes elevacions i raptos sants i divins", i especialment a les grades de l'altar major del monestir de Sant Domènec dels frares Predicadors. També citen el convent de Sant Domènec com a lloc de visions, consolacions i raptos Maria Capdepós, Miquel Bertran, Jerónima Sala, Agnès Molló, Joana Capdepós i Galceran de Paguera.

El mateix Galceran de Paguera parla d'una "gran revelació" quan estava agenollat davant d'una reixa que estava entre la capella i l'hospital de Santa Llúcia. Àngela Sagristana Pasqual, dona de Joan Pasqual, assenyala especialment la capella de Santa Llúcia que ella va visitar. Maria Capdepós, Pere Corrons i Joana Capdepós parlen de l'hospital com un lloc d'especials favors.

La capella de Viladordis està citada per Eleanora Africa, que explica l'aparició del dimoni en forma de jove, i d'altres testimonis com Agnès Molló, Pere Corrons, Margarita Capdepós i Antonio Juan Cabrera diuen que se li va aparèixer la Verge Maria.

Sobre les visions i il·lustracions a Viladordis, els testimonis ens diuen molt poques coses. Només dos diuen quelcom més. El pare Gil ho cita expressament en l'enumeració de Manresa. Un dels testimonis és Miquel Bertran, que a través de la Riudora, parla de "la cova o balma que està al

costat dels caputxins", on Ignasi va sentir una gran consolació. Un altre és Pere Corrons quan diu que "en dit hospital i a la cova i en l'església de Viladordis va tenir moltes visions divines i santes".

Finalment, els testimonis parlen de les visions que va tenir Ignasi al pregar davant de les creus de terme que hi ha al voltant de Manresa. A la creu de la Guia, Ignasi baixant de Montserrat s'hi va agenollar i allà va tenir una revelació que fou una aparició de la Vege animant-lo a perseverar en la seva nova vida de penitència. Ho sabem pels testimonis de Jerònima Sala, Francesc Capdepós, Francesc Picalqués, Antonio Juan Cabrera i Francesc Broquetes. És significatiu que tants testimonis aludeixin a la visió de la Guia quan pregava al peu de la creu i que, fins i tot, captés l'atenció d'unes persones que tornaven d'una romeria. Després alguns d'aquests que van conèixer-lo van procurar saber que li havia passat aquell dia. Magdalena Casamitjana, que es recolza amb el testimoni d'Agnès Claver, parla d'una gran revelació espiritual al costat de la creu de la Guia que pot ser una altra diferent. Casamitjana explica que un dia va estar molta estona agenollat en una creu que està en el camí que va a la capella de la Guia i que "allà va venir a sentir una gran revelació espiritual, i va estar elevat molta estona".

Hi ha sis testimonis que parlen de favors divins a la creu del Tort. No hi ha cap dubte sobre es diferents indicacions que fan del lloc. Jerònima Sala parla "d'algunes visions santes en la creu del Tort, que va al monestir de Santa Clara". Margarita Capdepós parla d'una que va tenir lloc en una creu en el camí de Manresa al monestir de Santa Clara. Antonio Juan Cabrera també parla de la creu en el camí del convent de les monges de Santa Clara on explica que se li va aparèixer la Santíssima Trinitat. Agnès Molló al·ludeix a la creu que hi ha

abans d'arribar al convent de Santa Clara. Montserrat Sant Miquel parla d'un gran rapte avanç de la creu de pedra que està sota del monestir de les monges de Santa Clara. Nicolas Salt especifica que fou en una creu trencada que està en el camí a l'església de Viladordis.

Ja veiem com aquests sis testimonis tenen indicacions espaials que coincideixen i que confirmen per tant que als peus de la creu del Tort les visions i il·luminacions van ser importants.

Una mica més imprecís és el cas de Joana Malagarriga que també podria indicar la creu de la Culla quan parla d'una "creu que està en el camí que va a Nostra Senyora de Viladordis havia tingut grans revelacions". Respecte a la creu de la Culla només hi ha un testimoni que en parla. Joana Capdepós havia sentit de la seva àvia Joana Dalmau que Ignasi havia tingut a la ciutat "algunes visions divines i santes il·lustracions i elevacions, així en la creu de la Culla, com també a Predicadors i a l'hospital". El mateix redactat ens fa sospitar que l'àvia que coneixia bé Ignasi posi la creu de la Culla que ningú anomena amb l'església de Sant Domènec i l'hospital en comptes de la de la Guia o del Tort que són més comentades.

Alguns testimonis parlen d'una revelació que va tenir en un lloc bastant imprecís a prop del pont del Cardener. Bernat Matella explica com un dia anant cap al riu Cardener a l'arribar a prop de la capella de Sant Marc se li va aparèixer una visió. Sembla que Matella no dóna gaire importància a aquesta aparició. El noble Marc Antoni Llentes explica el lloc on Ignasi va ser "elevat" al costat del riu Cardener "no lluny del pont", que deu ser la mateixa, ja que es recolza en Bernat Matella i en els Paguera que són parents. Acaba dient que

ha quedat tant en el record dels manresans que el testimoni recorda que quan era petit anava amb altres nens en aquest lloc i deien: "anem a veure i visitar el lloc en el que el Sant Pare Ignasi va tenir aquest rapte".

El doctor Puig no anomena la creu de la Guia en el seu informe, però parla d'una gran il·lustració que va tenir al costat del riu Cardener, no lluny del pont. Puig explica que un dia Ignasi sortia de l'hospital de Santa Llúcia i anava cap a Sant Pau, i "a l'arribar al riu Cardener, no lluny del pont que hi ha allà, va girar la cara cap a l'església actualment anomenada de la Verge Maria de la Guia, va tenir una il·lustració del cel". En aquesta declaració es fonamenta el pare Nonell per ubicar l'Exímia Il·lustració, no al costat de la vora del riu, sinó en els primers estrats sortints del massís nord per on passava un camí. Cal tenir present que el doctor Puig diu que es recolza en moltes persones, encara que finalment no especifica quines.

Petjada 5: Les creus del Tort i de La Culla

La Creu del Tort és un indret de culte ciutadà, amb una notable dimensió popular. És un lloc de pas en les caminades d'Ignasi cap als llocs de devoció o meditació. Ignasi solia aturar-s'hi per pregar. Va ser un lloc on va tenir diverses visions. Després de l'Eximia Il·lustració hi va restar de genolls tot pregant. Al costat de la creu hi ha la casa que porta el mateix nom, on abans de marxar Ignasi va deixar l'escudella que feia servir per menjar. Els descendents conservaven fins fa pocs anys aquesta reliquia a casa. Actualment, es conserva al Museu de la Cova. Està situada a la dreta del carrer Nou de Santa Clara i abans d'arribar al monestir de les monges dominiques. La creu és de finals del segle XIV i ha caigut en diverses ocasions i s'ha refet. Segons explica la tradició popular, el 30 de juliol de 1627 de la creu en va rajar sang de les ferides de Crist. Actualment, aquest medalló està a la Cova de Manresa.

La creu del Tort situada al carrer Nou de Santa Clara.

Seguint les petjades del pelegrí a Manresa

La Creu de la Culla és una de les creus manresanes de referència en l'imaginari ignasià. Sant Ignasi s'hi aturava a pregar tot anant i venint de Viladordis. L'origen de la creu es remunta a l'any 1413. Al costat, hi ha el mas que porta el mateix nom i que antigament estava envoltada de camps de conreu i boscos. D'interès pel lligam simbòlic amb el moviment cultural i polític de la Renaixença, a través del popular poema de Jacint Verdaguer.

Actualment, el mas de la Culla s'ha reconvertit en seu del Consell Regulador de la DO Pla de Bages i en un camp d'aprenentatge dels valors mediambientals.

La creu de la Culla situada molt a prop del mas del mateix nom i al costat de l'Hospital General de Manresa.

6. L'Exímia Il·lustració del Cardener

L'Exímia Il·lustració del Cardener és el nom que se li dóna a l'experiència mística cabdal que va tenir Sant Ignasi a Manresa. Tal i com explica en la seva Autobiografia li va passar un dia que anava per devoció a l'ermita de Sant Pau. Resulta que en el camí que voreja el riu Cardener es va asseure una estona de cara al riu que passava al fons. I quan estava assegut se li "comencen a obrir els ulls de l'enteniment. No és pas que veiés alguna visió, sinó que entenia i coneixia moltes coses -de la vida espiritual, de la fe i de les lletres-, i amb una il·luminació tant gran que totes les coses li semblaven noves. És impossible declarar els punts particulars que aleshores entengué, tot i que foren molts".

Segons Lluís Gonçalves da Cámara, que és qui li redacta l'Autobiografia, diu que va rebre "una gran claredat a l'enteniment" fins al punt que a llarg de tota la seva vida si fa balanç de totes les experiències viscudes i apreses "no li sembla haver obtingut tant com en aquella única vegada. Es va quedar amb l'enteniment il·lustrat d'una manera tan extraordinària, que li semblava com si fos un altre home i com si tingués un altre intel·lecte que el d'abans".

L'Exímia il·lustració va provocar en Ignasi que es veiés a sí mateix com una altra persona. Com si a partir d'allò, veiés les coses més clares. Sembla ser que arrel d'aquest fet va tenir una visió més clara del que havia de fer amb la seva vida. De fet, Ignasi no volia venir a Manresa, però com que no va poder anar a Jerusalem, perquè a Barcelona hi havia pesta, vindrà a Manresa buscant un lloc per pregar i trobar, en definitiva, el seu lloc al món. La seva estada a Manresa representa una cruïlla a partir de la qual va haver de triar el seu destí. A partir d'aquí va tenir més clar cap a on anava a través d'aquesta

experiència. En definitiva, el que va viure a Manresa és un "procés arquetípic", com explica el jesuïta de la Cova Xavier Melloni. Segons ell marca el viatge que ha de fer cadascú a la seva vida.

Alguns autors de la historiografia ignasiana consideren que en aquesta il·luminació va rebre la inspiració de fundar la Companyia i la seva organització. Els autors que defensen aquesta tesi de que Ignasi va veure el que seria la Companyia són els anomenats prenacionistes. És a dir, que Ignasi va tenir la noció prèvia del que faria més endavant a la seva vida. L'argument d'aquests autors són unes frases de Jeroni Nadal i Gonçalves da Câmara. Segons Nadal: "A aquesta gràcia i llum sol remetre als que l'interrogaven sobre la naturalesa de l'Institut de la Companyia, com si les raons i causes de tot les hagués vist en aquella visió". També explica que: "Sembla que va rebre el coneixement de tota la Companyia, perquè sol dir: Jo em refereixo a Manresa quan era preguntat perquè això o allò ho instituïa d'aquella manera".

Es tracta d'un moment tant culminant en la vida d'Ignasi que una vegada parlant amb Gonçalves da Câmara, que recull el seu Memorial, al respondre-li sobre unes preguntes que li havia fet sobre uns punts de les Constitucions de la Companyia de Jesús, li va dir que "a totes aquestes coses es pot respondre amb un fet que em passà a Manresa". I Câmara aclareix que aquest fet és "una gran il·lustració de l'enteniment en la qual el Senyor a Manresa va manifestar al nostre Pare aquestes i moltes altres coses de les que va determinar per a la Companyia".

El jesuïta Josep Rambla considera aquest do tant extraordinari que va rebre Ignasi com "la plena capacitat de discerniment". Joan de Polanco ens diu que

"aquesta mateixa llum abastava també en particular el discerniment dels esperits bons dels dolents, de manera que li semblà veure totes les coses divines i humanes amb uns nous ulls de l'enteniment". Aquesta va ser la major gràcia que va rebre i que superava amb escreix totes les altres que havia rebut al llarg de la seva vida, encara que es reunissin totes juntes. Això vol dir que aquesta llum interior que va rebre a Manresa no va ser igualada en cap altre cas.

El pelegrí va viure una experiència de revelació, discerniment, il·luminació. Segons la tradició budista seria com si se li obrís el "tercer ull", que és el de l'espiritualitat, el coneixement, la saviduria i la consciència. Segons el jesuïta de la Cova de Manresa, Xavier Melloni representa "una nova percepció de la Veritat". Per a Melloni és una "integració amb el Tot", en la qual es va produir "una escletxa de l'obertura del Tot" i que al cap de poc se li va tancar. És molt probable que d'aquell fet, segons diu el jesuïta, n'extraguess la conclusió que "la Creació és la manera de viure".

Fou un moment culminant de la seva vida que va estar influït pel paisatge que l'envoltava. Es creu que estava on actualment hi ha situat el Pou de Llum amb una gran vista privilegiada de Montserrat, La Seu, el Pont Vell, els arbres, la vegetació del voltant, el riu Cardener i les balnes que discorren sobre el seu curs. Les característiques del paisatge d'aleshores a Manresa "segurament s'adequaven a aquesta experiència" que va viure, segons Melloni. Malgrat tot, el lloc pel jesuïta només "és una mediació important, però no és el tot". Gràcies a aquesta experiència "va anar connectant tot un seguit de coses, encara que no fos amb continguts concrets". Pel jesuïta de la Cova, va ser "una anticipació del final". A partir d'aquí, va esdevenir "un home nou" que va patir el que

s'anomena una "experiència fundant", que va representar un abans i un després a la seva vida, o el que en diuen una "experiència estructurant en termes psicològics". En definitiva, Ignasi va rebre una "nova cosmovisió", és a dir, una nova forma de veure les coses.

Alguns autors que han estudiat Sant Ignasi afirmen que el fonament de la tradició que posa l'origen dels Exercicis Espirituals i la Companyia de Jesús és l'Exímia Il·lustració del Cardener. D'altres menys agosarats, es conformen en descobrir gràcies a l'experiència el sorgiment d'un sentit apostòlic i d'una idea de servei al Crist que més endavant es convertiria en un orde religiós. El mateix Jeroni Nadal explica que Ignasi "seguia l'Esperit que el guiava, no el precedia" i afegeix també que "era portat suaument cap on ell mateix no sabia, perquè aleshores no pensava en la fundació d'un Orde religiós".

Després d'aquesta experiència que va durar força estona, Ignasi es va agenollar als peus d'una creu que hi havia a la vora i va donar gràcies a Déu. Fou segurament a la Creu del Tort, ja que segons sembla Sant Ignasi anava a la capella de Sant Pau pel camí de dalt i no pel que discorria arran del riu. En aquella situació, se li aparegué una visió que ja tenia sovint com d'una serp "que li semblava molt bella i amb molts ulls". Davant de la creu va veure que aquella forma no tenia "un color tant formós com sempre" i va reconèixer amb claredat que "allò era el dimoni". Acaba dient que aquella visió se li va aparèixer "sovint, encara, durant molt de temps" per a "menysprear-lo" i Ignasi "el rebutjava amb el bordó que solia portar".

Segons el jesuïta Xavier Melloni la serp podria representar la "satisfacció" que sent Ignasi al contemplar l'exímia il·lustració del Cardener. És com una "il·lusió

narcisista de sentir-se contemplat". Estaria més d'acord amb l'ego i l'aparença de quedar bé. La seva psique se sent contemplada i valorada, ja que qui veu l'experiència del Cardener és ell mateix. Per a Melloni es produeix una "regressió" en la seva ment que el fa anar enrera. En la mateixa línia, estaria el jesuïta Josep Rambla quan parla que Ignasi seria víctima de "pertorbacions psicològiques". Segons Rambla podrien ser "compensacions del psiquisme del pelegrí", i que fan que se n'adoni que les visions mouen Ignasi en la "direcció contrària a l'acció de Déu", i per tant, ha de rebutjar-les.

Com a conclusió podríem dir que la gràcia mística que va rebre Ignasi a la vora del riu Cardener era una condensació de la realitat. El món es transforma per Sant Ignasi en una nova creació. Després d'aquesta experiència, contempla les coses de manera diferent i li semblava tot nou. A partir d'aquí, l'ensenyament del Cardener ve a dir que cal confiar i deixar-se portar per l'alè de l'esperit. Un esperit que el portarà en el sentit apostòlic de la seva vida futura i marcarà els seus propers passos fins a crear després la Companyia de Jesús i escriure els Exercicis Espirituals.

Petjada 6: Lloc de l'Exímia Il·lustració - El Pou de Llum

Aquest indret és el que es considera que Sant Ignasi podria haver tingut l'Exímia Il·lustració del Cardener i on s'hi ha instal·lat un monument que així ho commemora. Aquesta va ser una experiència mística cabdal que va tenir en el seu camí espiritual a Manresa. Ignasi recorda que anant cap a Sant Pau va parar al camí al costat del riu i se li van obrir els ulls de l'enteniment, va conèixer moltes coses i totes li semblaven com noves. D'aquella experiència diu que va quedar amb "l'enteniment il·lustrat", talment com si fos un altre home amb un enteniment diferent del que tenia abans. Per això, se l'ha anomenat l'Exímia Il·lustració del Cardener.

Després de l'experiència artística començada per l'alemany Joseph Beuys, el xilè Fernando Prats la continuà mitjançant el projecte: Del Cardener a

l'Antàrtida (2001-2004). Prats buscava transportar l'essència de l'espiritualitat des del seu origen en el riu Cardener, on Sant Ignasi va tenir l'Exímia Il·lustració, fins a l'Antàrtida. Va embolcallar l'interior de la Cova amb paper i cinta per impregnar-hi l'empremta, i ho traslladà a l'Antàrtida, on ho va enterrar sota el gel. Paral·lelament, a Manresa es va excavar un pou de 15 metres prop del riu Cardener, que representa la voluntat d'arribar al punt d'origen de tota inspiració. En record de l'acció es va fer un monument en forma d'espiral on hi ha un total de 117 noms de personalitats que tenen un punt en comú: el seu retrobament amb alguna experiència mística.

Vista des del Pou de la Llum de l'entrada de Manresa. Destaquen la Seu, el Pont Vell i la Cova .

7. El Rapte

El rapte és l'èxtasi místic que va patir Sant Ignasi durant vuit dies a l'Hospital de Santa Llúcia de Manresa. Va restar com mort amb les constants vítals al mínim. El fet no consta en l'Autobiografia ni en cap altre dels seus escrits, malgrat que apareix citat en algunes biografies i en diversos testimonis dels processos de beatificació i canonització.

Joan de Polanco explica que el rapte és conegut per les "persones que donen testimoni d'haver-lo vist", encara que Ignasi "mai no va dir res a ningú sobre aquest rapte pel que sabem". Pedro de Ribadeneira, deixeble d'Ignasi que va escriure la Vida de Sant Ignasi, ho referma dient que "d'aquest cas són testimonis els mateixos que ho van veure, perquè el mateix Ignasi aquesta tan insigne visitació del Senyor la va amagar meravellosament, i a ningú la va comunicar, que jo sàpiga".

Joan Pasqual, fill d'Agnès Pasqual, una de les dones que cuidaven d'Ignasi, explica que ell tenia 17 anys quan va veure que el pelegrí estava a terra com si hagués mort. Va anar a buscar la seva mare i li va dir literalment: "Mare, el sant és mort". Aquest testimoni el recopila Pedro de Ribadeneira que també escolta el testimoni d'Isabel Roser que ho fou de segon grau, ja que ho recull de la família Pasqual i dels Paguera. A Vida de Sant Ignasi, Ribadeneira explica que "va passar un dissabte, a l'hora de Completes, que va quedar tan alienat de tots els seus sentits, que trobant-se així alguns homes devots i dones, el van donar per mort. I sense cap dubte l'haguessin enterrat si un d'ells no li hagués pres el pols i tocat el cor, que encara que molt feblement, li bategava. Va durar aquest arrabassament o èxtasi fins el dissabte de l'altra setmana, dia en el

qual, a la mateixa hora de Completes, estant moltes persones presents, com qui d'un somni dolç i saboròs es desperta, va obrir els ulls, dient amb veu suau i amorosa: Ai, Jesús!". Asseguren que qui va avisar que no estava mort fou Pere Amigant, que al besar-li la mà va veure que encara respirava.

Els testimonis dels processos que es recullen parlant del rapte de Santa Llúcia expliquen la pèrdua dels sentits que va patir Ignasi a l'hospital dels pobres, i que va ser de dissabte a dissabte o durant diversos dies. Hi ha una quinzena de testimonis (cinc capellans, dos jesuïtes, tres seglars homes i cinc dones). Cap d'aquests és testimoni directe de primer grau. De segon grau ho són diverses persones com Àngela Pasqual i les seves tres filles que la van escoltar de la seva sogra Agnès Pasqual i el seu marit Joan Pasqual, i aquestes al seu pare, testimoni directe del rapte. Marc Antoni Llentes i de Gaver que ho va escoltar dels nobles Paguera, Pere i Brianda, i d'altres que hi van ser presents. El canonge Pere Dalmau, ho va sentir de la seva àvia Joana i del seu pare Francesc, que llavors només eren uns nens que ho van veure. El capellà Jeroni Domènec que ho sabia per confiança del mateix Sant Ignasi. El mateix Ribadeneira ho és en segon grau. La resta són de tercer grau com Francesc Calca, Estefania de la Concepció, Francesc Capdepós, que cita com a informadora a Agnès Claver; el canonge Tomàs Fadre que recorre a moltes persones grans de Manresa, entre elles les devotes de Sant Ignasi com Miquela Canyelles i el seu fill i capellà Pere. I el darrer és Jaume Vila, informat a Roma per Isabel Roser, que serveix de segon intermediari pel seu fill el capellà Jaume Ramon Vila, testimoni, per tant, de quart grau en els processos. De quart grau també són els capellans Jaume d'Agullana i Valentí Paratge que ho havien sentit del pare jesuïta Pere Domènec.

Els testimonis més interessants i directes que hi havia foren la família Pasqual. En aquest cas, Àngela Pasqual, vídua de Joan Pasqual, va explicar que Agnès Pasqual, la seva sogra, quan estava Ignasi a la ciutat de Manresa, ella s'encarregava de vigilar que no li faltés el necessari per viure, i tenia que procurar per ell i preveure si li mancava quelcom. Continua explicant que, com que segurament no va fer gaire bé la seva feina, quan va anar a veure'l va trobar-lo amb un èxtasi o rapte, com si estigués mort. Agnès se sentia culpable perquè pensava que per culpa seva, per no cuidar-lo bé, li havia passat aquell defalliment. Tot seguit, Àngela va matar una gallina per fer-li un brou calent i altres begudes, i després es va recuperar.

Un altre dels testimonis és la filla de Joan Pasqual, Agnès que diu haver sentit del seu pare els molts raptos i elevacions que Ignasi havia tingut a Manresa, i en especial un que va durar molts dies i que semblava com mort. Agnès fa constar que el seu pare parlava com a testimoni ocular en aquests termes: "El seu pare Joan Pasqual explicava o narrava que el Pare Ignasi va tenir molts raptos i moltes elevacions a Manresa; i en particular o especialment una, que va durar molts dies, i semblava mort".

Sor Estefania de la Concepció, carmelita descalça de 64 anys explica que el rapte va tenir lloc a l'hospital de Santa Llúcia que va durar de dissabte a dissabte i que "va ser tant gran aquella il·lustració, que Déu nostre Senyor li va atorgar, que el dit Pare va ser jutjat per mort de tots els que el veieren" i que li van procurar donar "menjar molt nutritiu per confortar-lo i refer-lo".

El canonge Tomàs Fadre es recolza en el seu testimoni del capellà Pere Canyelles i la seva mare. Fadre diu que va durar alguns dies aquest èxtasi,

encara que no recorda que fos particularment de vuit dies i vuit nits. Acaba remarcant que el rapte va durar molts dies i que les persones que el cuidaven ja el tenien per mort.

Francesc Capdepós havia sentit d'Agnès Claver, que tenia molta relació amb Sant Ignasi, que estant a Manresa va tenir un gran rapte o éxtasi i que el van considerar com mort, perquè no feia cap moviment. No recorda explícitament que fos de vuit dies, ni recorda quan temps va durar.

Dels testimonis de Manresa quatre van explicar que Ignasi va tenir alguns o molts rapes i elevacions o éxtasis a Manresa. D'aquests, només dos concreten més el lloc. Jeronima Sala només indica que va sentir a dir que va tenir alguns rapes i éxtasi a l'hospital de Santa Llúcia, en el monestir dels predicadors i a altres llocs.

Pel jesuïta de la Cova, Xavier Melloni el rapte no és un fet "literal", malgrat que el nucli és "autèntic". Forma part de la "pietat popular". Durant els onze mesos que Ignasi va estar a Manresa cal no oblidar que estava malalt. Per tant, no cal veure-ho com un fet màgic o excepcional, sinó com la "síntesi de la seva malaltia". És un símbol de la "rendició" d'Ignasi per deixar-se anar.

Avui dia potser podríem parlar d'un estat catalèptic en el qual hi ha una pèrdua dels sentits i la reducció de l'activitat vital al mínim per sobreviure. Els símptomes que presenta són els mateixos de la malaltia: la rigidesa corporal, la manca de resposta als estímuls, la pell pàl·lida, la respiració i el pols molt lents.

Alguns autors com Lancicio, Orlandini i Andrés Lucas afirmen que en aquest rapte va tenir la visió de la fundació de la Companyia de Jesús. Autors posteriors passen a donar-ho com a cert com són Creixell i Casanovas. Sembla

ser que fou una confusió amb l'Exímia Il·lustració del Cardener que es va plasmar en algunes obres i d'altres com veiem van seguir aquesta tesi. Casanovas va atribuir al rapte un paper molt important en la fundació de la Companyia fins al punt d'afirmar que "les il·lustracions de Sant Ignasi a Manresa, sobretot la del camí de Sant Pau i el rapte de vuit dies, tenen una transcendència que va més enllà de la vida íntima del Sant, estenent-se a la fundació i a tota la vida de la Companyia de Jesús". Altres autors com Paul Dudon tomben aquesta tesi prenocionista del rapte segons la documentació existent en els arxius de la primitiva Companyia de Jesús, ja que no hi ha cap text que expliqui que durant el rapte tingués una visió del que seria la futura orde religiosa.

Segons tots els testimonis que aporten els processos de beatificació i canonització i els autors com Ribadeneira o Polanco podem concloure que molt probablement va succeir aquest fet, malgrat que no podem saber quin tipus de fenòmen va patir i molt menys si és que va veure quelcom durant el rapte.

De totes maneres, la tradició popular i oral ha conservat aquest fet i l'ha mantingut viu en la societat manresana. Hi ha contribuït la capella del rapte que es va ubicar on hi havia hagut l'antic Hospital de Santa Llúcia. També es van produir diverses manifestacions artístiques que es van fer al voltant d'aquest fet com un retaule que va pintar Geroni Soler per la capella del rapte (actualment desaparegut) o la pintura de Sebastià Gallés i Francesc Xavier Morell que es conserven a la casa d'exercicis i a la capella de Santa Llúcia de Manresa, respectivament. També apareix un gravat sobre el rapte en l'obra de Ribadeneira, i el retaule de Joan Grau i els nou petits i grans alt relleus de Josep Sunyer a la Cova de Manresa.

Petjada 7: Hospital de Santa Llúcia i capella del Rapte

A l'actual plaça de Sant Ignasi és on hi havia l'antic Hospital de Santa Llúcia. Prové d'un origen medieval i era anomenat hospital dels pobres o inferior. L'actual capella del Rapte és un espai propietat de la Companyia de Jesús de gran importància en la ruta ignasiana perquè va ser el primer lloc d'acollida. En aquest indret va tenir lloc un dels episodis místics més coneguts popularment que va ser el rapte de vuit dies on Sant Ignasi va quedar inconscient. En aquest indret, Ignasi menjava amb els pobres i ajudava a servir als malalts. D'alguna manera, ja practicava el que serien els vots de les futures bases de l'orde jesuïta: pobresa i ajuda als altres. L'any 1585 enfront de l'hospital s'hi va erigir un obelisc que recordava el pas de Sant Ignasi per la ciutat.

Façana de la capella del Rapte. Es poden apreciar perfectament els dos cossos de l'edifici.

Posteriorment, l'any 1620 s'hi va instal·lar el primer col·legi de jesuïtes de Manresa. L'edifici tenia estructura gòtica i romànica. Va ser destruït per la Guerra Civil l'any 1936 i reconstruït després. Aquest lloc recorda el fet miraculós que s'hi va produir, i actualment, conserva l'antic portal gòtic i una escultura ja cent de Sant Ignasi que ja es venerava abans de la Guerra Civil.

Interior de la capella del Rapte on es pot veure a primer pla l'escultura ja cent de Sant Ignasi de Loiola que representa el rapte místic que hi va patir.

8. El defalliment de Viladordis

A Viladordis, Ignasi va patir un defalliment que l'obligà per un temps a restar convalescent a la casa dels Amigant. El fet va passar un dia que tornant de Viladordis Ignasi va trobar un noi que li va elogiar les seves penitències. Llavors, el pelegrí va sentir una gran temptació de que encara era poca la penitència que feia i va tornar a l'església per fer dejuni absolut durant diversos dies. Arrel de no menjar va emmalaltir. Mentrestant, les seves protectores manresanes el buscaven per tot arreu fins que el van trobar totalment defallit a Viladordis.

Després del defalliment de Viladordis, per tal de descansar i refer-se millor, va anar a casa d'Andreu Amigant i la seva dona Àngela Seguí. Probablement va ser a finals de juliol de 1522, quatre mesos després de l'arribada a la ciutat. En el quadre que hi ha a la capella de Sant Ignasi Malalt hi ha una inscripció que posa "tot això va succeir el 22 de juliol de 1522". Una data que quadra molt bé amb els càlculs anteriors.

Els processos de beatificació i canonització esmenten aquest defalliment de Viladordis vuit vegades. El testimoni d'Elionora Africa va ser de l'any 1595, i la resta el 1606: Joana Capdepós, Joan Fabrés, Montserrat Sant Miquel, Maurici Cardona, Jaume Gomar i els capellans Nicolau Salt i Francesc Picalqués. Tots aquests es basen en la informació proporcionada per testimonis directes com Bernat Roviralta, Joana Dalmau, Damiana Fabrés, Agnès Roca, Agnès Claver, Àngela Amigant, Anna Canyelles i Eufrasina Roviralta. Tots els testimoni coincideixen amb el fet encara que amb matisos.

El relat de Joana Capdepós, que provenia de la seva àvia Joana Dalmau,

explica que quatre dones que el seguien i el protegien (Àngela Seguí, Joana Ferrer, Jerónima Claver i Miquela Canyelles), com que feia dies que no el veien per l'hospital de Santa Llúcia, van anar a buscar-lo al monestir dels caputxins. Allà els van indicar que Ignasi seria a la capella de Viladordis. Van anar cap allà i van portar-li algunes provisions, per si de cas ho necessitaven. Capdepós deia que Ignasi: "estava dins de la capella, que de la molta pregària i abstinència que havia fet, el van trobar tirat a terra gairebé sense sentits, que quasi no li van poder fer prendre quelcom del que portaven dins d'una cistella, de tant fatigat i dèbil com estava; i poc a poc el van reavivar". Com que no tenia forces per tornar a la ciutat van anar dues de les dones a buscar un cavall per portar-lo a la casa dels Amigant. La testimoni explica l'estada d'Ignasi a la casa Amigant afirmant que "segons deien va estar molts dies al llit, i convallescent, deien, que va tornar a l'hospital a servir als pobres".

El testimoni de Damiana Fabrés, transmesa pel seu fill Joan, deia que havia sentit dir a la seva mare que havent faltat de la ciutat "alguns dies el dit Pare Ignasi i advertint molts dita absència, i molt particularment admirant-lo la mare del mateix testimoni, i la senyora Joana Dalmau, tia del mateix testimoni, i T.Clavera de Manresa, totes molt devotes i conegudes del Pare Ignasi". Van anar cap a l'església i el van trobar agenollat fent pregària, flac, demacrat i gairebé sense forces per no haver menjat res. Li van donar de menjar i de beure i així el reanimaren. Segons explica Fabrés: "el van fer tornar a la ciutat a l'hospital de Santa Llúcia i allà li van fer caldos i li van donar aliments per reforçar-lo i tornar-li les seves forces".

La diferència entre un i altre testimoni és que la primera diu que el troben "tirat a terra gairebé sense sentits" i el segon, "agenollat fent pregària com un gran

penitent", però flac, demacrat i gairebé sense forces. Les dues versions segons Josep Calveras podrien ser veritat, ja que podrien ser diversos grups de dones. Les primeres quan el troben encara estaria de genolls. I el segon grup, el trobarien ja caigut al terrat sense sentits.

La primera narració explica que van portar a Ignasi amb un cavall a la ciutat, a casa dels Amigant, on va passar forces dies al llit, segons el relat de Joana Dalmau. Encanvi, segons Damina Fabrés va ser portat a l'hospital de Santa Llúcia on gràcies als aliments nutritius que li van donar va recobrar les forces. Podrien conviure per a Calveras les dues versions, ja que inicialment, el porten a Santa Llúcia i després el porten a casa d'una d'elles. L'estada a la casa dels Amigant l'esmenten Nicolau Salt i Elionora Africa. Anomenen també el trasllat a l'hospital Maurici Cardona, recolzat en Bernat Roviralta. Els dos testimonis restants només parlen en general de la tornada a la ciutat de Manresa.

Tampoc no hi ha coincidència sobre el número i el nom de les persones presents a Viladordis. La primera narració eren quatre (Amigant, Ferrer, Claver i Canyelles), i a la segona tres, (Claver i dues de diferents: Damiana Fabrés i Joana Dalmau). Els altres testimonis anomenen a tres de la primera llista, sense anomenar a Ferrera, i portant a Ignasi a Manresa amb l'ajuda d'alguns homes. Un altra cita a Agnès Roca amb altres dones, i un altre testimoni parla en general d'algunes dones i altres persones. Podria ser que hi haguessin grups successius que van visitar a Ignasi.

Només hi ha un altre testimoni que corrobora la versió de Damiana Fabrés que estava de genolls. Els altres expliquen que estava tant esgotat fins a l'extrem de no poder caminar. El capellà Salt, fins i tot, deia que Sant Ignasi rebutjava

els aliments que li proporcionaven. Aquest testimoni deia que havia estat tres o quatre dies sense menjar i altres dos ho allargaven fins als vuit dies, la resta només parlaven en general d'alguns dies.

La raó del dejuni és diversa. Per a Picalqués assenyala "un escrúpol sobre la penitència que feia, pensant que era poca, es va proposar d'abstenir-se de tot menjar i beguda, com de fet s'absté, per espai de vuit dies". L'altre testimoni que és Elionora Africa presenta al dimoni en forma d'un jove que li deia "perquè volia fer tant aspra vida, i que si tanta penitència feia, que no mengés".

Ignasi va ser acollit dues vegades a la casa dels Amigant. La primera va ser quan va deixar el convent de Sant Domènec a l'abril i, més tard, la segona al juliol que tindria el defalliment de Viladordis. Segons Àngela Seguí, esposa d'Andreu Amigant, va veure que a l'arca on Ignasi guardava els seus efectes personals "tenia diferents estris de mortificació i penitència, un cilici que cenyia tot el cos, unes cadenes que feien por, unes puntes de claus clavats en forma de creu i una túnica amb nusos de ferro".

Pedro de Ribadeneira, en una carta adreçada al pare Pere Gil, el 6 d'abril de 1595, li escrivia amb aquestes paraules:

"El pare Ignasi es reconeixia molt deutor de la senyora Àngela i el senyor Pere Amigant, de Manresa, a seus fills i a tota la casa, els quals a santa porfíria li van servir en les malalties que va tenir a casa mateixa. Era tant el que havia de nostre Pare Ignasi als senyors Amigant, segons el Sant ponderava, que no era menys que la vida mateixa, i que, després de Déu Nostre Senyor, si no pels senyors Amigant, hauria mort moltes vegades".

Veiem doncs que a la casa dels Amigant, Ignasi fou molt ben tractat i curat, i

d'alguna manera se sentia en deute amb aquesta família perquè li van salvar la vida. Al llarg dels dos períodes de malaltia que hi va passar venien moltes senyores distingides de Manresa a vetllar-lo, fins i tot, durant la nit.

La capella de Sant Ignasi Malalt, que hi ha actualment en el lloc on la família hi tenia l'hospitalet que acollia a les persones sense recursos, és un lloc de devoció popular on se celebra sobretot missa durant la celebració de Sant Ignasi el 31 de juliol. Un dels relleus d'alabastre que hi ha a la Coveta, que és obra de Josep Sunyer, recorda les estades de convalescència que va passar Ignasi a la casa Amigant.

8.1. Altres defalliments

Els defalliments d'Ignasi per causa del dejuni eren freqüents encara que no tan greus com el de Viladordis. Bernat Roviralta, seguint el testimoni de Jaume Gomar que ho havia sentit explicar, diu que Ignasi va arribar a Manresa i va estar algun temps a l'hospital de Santa Llúcia vivint pobra i austerament i practicant dejunis, i "moltes vegades el va trobar mig mort i dèbil, de manera que si promptament no se l'hagués auxiliat amb algun aliment, hagués perillat la seva vida, i deia que això succeïa pels continus dejunis i l'austeritat de vida".

El mateix Gomar afegeix que havia conegut a diverses persones que quan eren petits havien portat per ordre de les seves mares trossos de pa i ous pel seu manteniment. Un d'aquests va ser Bernat Matella. Explica que Ignasi estava malalt a l'hospital de Santa Llúcia i de la cura que en tenien les devotes dones. Recorda que la mare del testimoni i Àngela Amigant, Agnès Claver, N. Riudora i N. Ferrera hi anaven molt sovint i el visitaven i el mantenien, i "el tractaven molt familiarment, i en les seves desganes el cuidaven i regalaven".

8.2. Les Malalties

A l'Autobiografia, Sant Ignasi no diu quan va patir la primera malaltia. Només diu que "a causa d'una febrada va arribar a punt de mort, talment que es creia que l'ànima anava a escapar-se-li tot seguit". Mentre estava així li va venir el pensament que ell era just, però el va rebutjar i posava els seus pecats al davant. Explica que es va posar a cridar a unes dones que l'havien vingut a veure'l: "que per amor de Déu, si el tornaven a veure en perill de mort, que amb crits ben fort li diguessin 'pecador' i que es recordés de com havia ofès Déu". Segurament estaria en el llit de l'hospital o a casa d'una persona coneguda devota seva. Probablement fou la mateixa casa Amigant, que el va acollir en el defalliment de Viladordis, tal i com ho plasmen els testimonis dels processos. Jerònima Sala recull de les dones devotes d'Ignasi que "una vegada va estar malalt a casa de la dita Amiganta" i Magdalena Casamitjana afirma que "Àngela Amigant, viuda, de la present ciutat de Manresa, que deia que havia tingut al dit Pare Ignasi a casa seva moltes vegades".

Per altres fonts es pot precisar més. A causa d'aquesta malaltia, Ignasi va ser traslladat del convent dels dominics a la casa Amigant, segons informa al Pare Mercurian el juliol de 1574, el Pare Joan Pla, arrel de la visita a Manresa, en la qual va veure l'habitació en que va ser hostatjat Sant Ignasi i el llit en que va dormir. Li va ensenyar la mateixa dona que l'havia rebut i cuidat, Àngela Amigant, que encara vivia i havia quedat vídua recentment. El motiu pel qual va a casa dels Amigant explica que és perquè "les devotes dones que servien a Ignasi, per no escandalitzar als altres entrant en una casa religiosa de monjos, van demanar a una home piadós i ric anomenat Amigant que concedís a Ignasi una habitació a casa seva, fins que recobrés la salut perduda, perquè així elles

podrien anar-hi sense cap sospita".

S'han conservat diverses notes històriques de la família Amigant i en una d'aquestes parla de la primera malaltia on es confirma el trasllat a la casa Amigant amb aquestes paraules: "havent arribat (Ignasi) molt malalt a casa dels senyors Amigant, perquè al convent dels frares dominics va contraure una malaltia, encara que rebent molt caritatiu ajut de part d'ells; però els metges deien que no li quedava esperança de vida".

Entre aquestes dues estades d'Ignasi a la casa dels Amigant va passar la dura prova dels escrúpols. No va tornar al convent dels dominics una vegada restablert, ja que van desaparèixer els escrúpols. Segons s'explica en el còdex Rara piedad de los Amigant: "L'any 1522 en el mes d'agost, admirant els religiosos de Sant Domènec les llargues hores de pregària que passava Sant Ignasi en el seu temple, els rius de llàgrimes que destil·lava visitant els seus altars, la freqüència de sagraments que repetia en la seva església, la delicadesa de la seva consciència que es traduïa en combats dels seus escrúpols..., li oferien el seu claustre per hospici".

La segona malaltia que va tenir a l'hivern va ser greu i la ciutat per tenir-ne cura van posar-lo "a casa d'un tal Ferrera que després fou criat de Baltasar Faria. Allà l'assistien amb molta diligència, i com que moltes senyores distingides ja li eren devotes, a la nit venien a vetllar-lo". Una vegada refet d'aquesta malaltia com que encara es trobava molt dèbil i amb dolor d'estòmac, "el forçaren a vestir-se, calçar-se i cobrir-se el cap. I el persuadiren que prengués dos cossos marrons de roba molt gruixuda i un bonet també de la mateixa roba com mitja gorra". D'aquesta segona malaltia, no s'han trobat més informació en els

processos que el testimoni de la filla de Joan Pasqual, Aurora. El que sí que sabem és que aquest Ferrera era fill d'Antoni Benet Ferrer i Joana Ferrer o Ferrera, com es deia aleshores. Aquesta com ja sabem és una de les benefactores d'Ignasi a Manresa.

Petjada 8: Santuari de la Salut de Viladordis i Masia de les Marcetes

L'església de Santa Maria de la Salut va ser construïda al segle X, fora el circuit de muralles. Era un lloc que visitava tot sovint Ignasi per pregar davant de la Mare de Déu. A l'entrada s'hi conserva una pedra sobre la que pregava durant nits senceres. Hi ha una inscripció gravada a la pedra que posa: "Any 1522 JHS p.dre de. S. Ignaci". Des de fora es posava agenollat a resar, sota d'una reixa, i on diverses vegades va ser trobat desmaiat per les penitències i els dejunis tant durs que practicava. El 19 de febrer de 1632 es va instal·lar al costat dret de l'altar del santuari, un quadre a l'oli que recordava la figura del Sant en aquesta església. Aquest santuari marià té uns goigs dedicats a Sant Ignasi de Loiola. Es coneixen cinc edicions diferents i tots els goigs recorden el pas del Sant a Viladordis.

El Santuari de la Salut de Viladordis amb l'església de Nostra Senyora de la Salut i la rectoria en primer terme.

El 1878 es va construir al costat de l'església la nova casa rectoral de tres pisos que tapa la façana de l'antiga rectoria. Durant unes excavacions realitzades als anys 70, davant l'església es van trobar varies sepultures medievals; les més antigues del segle IX. Els sarcòfags es poden veure al jardí del santuari. El 1983 es va celebrar el seu mileni i, anys més tard, es va restaurar el seu campanar.

La pedra que està a l'església i on Sant Ignasi pregava. Escultura del Sant.

La Masia de les Marcetes és la casa que està a mig quilòmetre de Viladordis on Sant Ignasi demanava almoïna i on, abans de marxar, va deixar el seu cinyell. Més tard, per preservar-lo va ser introduït dins d'un reliquiari que era una escultura del Sant de plata que va desaparèixer durant la Guerra Civil. Els propietaris del mas eren els cuidadors del santuari.

La masia de les Marcetes en l'actualitat, on Sant Ignasi hi anava a demanar almoïna.

9. La Cova

La Cova de Sant Ignasi és el lloc on Ignasi anava a pregar i meditar per allunyar-se dels altres i del món. El pelegrí no en diu res en l'Autobiografia i alguns dels principals autors que parlen del fundador de la Companyia de Jesús tampoc l'esmenten. Malgrat tot, són múltiples els testimonis dels processos del beatificació i canonització que en parlen. La iconografia també n'està plena de referències impresses, pictòriques o escultòriques que l'han representat dins d'una cova pregant agenollat i escrivint els Exercicis Espirituals. Anys després del pas d'Ignasi per la ciutat, se'n va fer un lloc de devoció. Primer, es va construir una capella, i finalment una església i a tocar la residència i el centre d'espiritualitat actual.

Un dels autors que tampoc parla de la Cova és Ribadeneira, malgrat que posteriorment hi apareix en un gravat en la biografia que inicialment no apareixia. Un testimoni coetani del mateix Ignasi, fou el del canceller de la Universitat de Viena, Joan Albert Widmanstadt, que l'any 1556 va escriure una biografia amb motiu de la mort del fundador de la Companyia de Jesús. En aquest escrit explica que després d'anar a Montserrat va quedar-se un temps a Manresa "on Ignasi va portar una vida solitària en una cova". En concret, parla d'una bauma o balma que es troba a prop del riu, a Manresa. L'historiador Pedro de Leturia, que es qui dona a conèixer aquesta darrera font, afegeix que no es pot assegurar que Ignasi visqués habitualment a la cova, en solitari. El cartoixà Llorenç Surio esmenta la Cova de Manresa en un escrit de 1566 quan afirma que de tant en tant Sant Ignasi "hi visqué com un solitari, en una cova que es troba vora del riu que passa per Manresa".

Els testimonis dels processos de beatificació i canonització diuen que la cova estava situada prop del riu Cardener, altres que estava a prop del Pont Vell i alguns la situaven en relació amb el convent dels caputxins de Sant Bartomeu. En el que sí que estan tots d'acord és que Sant Ignasi hi anava a pregar i fer penitència. Margarida Capdepós afirma que era molt devota d'Ignasi i que per aquest motiu "visitava moltes vegades dita cova i capella, i havia fet pregària allà". Capdepós, que era l'únic testimoni viu l'any 1606, continua explicant que "tots a Manresa visiten aquests llocs amb molta devoció, fent pregària i encomanant-se al Pare Ignasi en memòria de que el Pare Ignasi va fer penitència en aquests llocs, i honren i respecten aquests llocs com sants". La prova que ho confirma és que Capdepós va veure, abans de quedar-se cega l'any 1598, els "molts exvots de cera i d'altres formes que hi ha a la cova" de persones curades per intercessió del Sant. Segons la testimoni ho sap "perquè ho ha vist moltíssimes vegades abans que perdés la vista i després que l'ha recuperat". Curiosament, la devota seguidora d'Ignasi afirma que es va curar de la vista per intercessió del Sant. El seu testimoni demostraria que ja hi havia culte anterior a 1598, quan la Cova encara no s'havia netejat i arreglat.

Un cas curiós és el de Maurici Bertran que va sortir de casa per anar al monestir dels frares caputxins i com que tenia molt mal de queixal va decidir passar per la Cova per solucionar el seu problema, que feia tres o quatre anys que l'atormentava. Ho explica amb aquestes paraules: "tenint el gran dolor li va venir a la memòria que havia d'anar a la Cova del Pare Ignasi i fer pregària allà; i així de fet s'en va anar camí recte sense desviar-se a la dita cova, i entrant dins d'ella així mateix va agafar una pedra de dita cova i se la va posar dins de la boca".

Recollim els testimonis relacionats amb la cova entre els dos processos amb la que apareix amb tota claredat la continuïtat de la veneració a una mateixa i única cova. El propietari de la cova, Maurici Cardona l'any 1606 descriu la seva posició, l'estat en el que està i la seva autenticitat gràcies al testimoni del seu tiet Bernat Roviralta. També explica la donació a la marquesa d'Aitona, Guiomar Gralla i Desplà, el 1602, i com posteriorment aquesta fa donació a la Companyia de Jesús. Cardona assenyala que Ignasi "es retirava a fer pregària a una cova que està a prop de la present ciutat, fosca, sota d'una roca situada en una terra del mateix testimoni, i per consegüent la dita cova era també del mateix testimoni, i estava tota coberta d'esbarzers i coses espinoses, i que feia pregària en la dita cova a Déu, i altres vegades per un forat d'ella a Nostra Senyora de Montserrat, que d'allà es veien les muntanyes...".

Un altre testimoni interessant és el del guarda de la cova, Francesc Capdepós l'any 1606, que explica que quan va encarregar-se d'aquesta hi havia dins una creu de fusta, una figura de Sant Ignasi i una làmpada per il·luminar, amb només dos exvots. La cova estava envoltada de matolls i herbes silvestres que feien, fins i tot, difícil l'entrada. Capdepós recorda com ha crescut la devoció i el pelegrinatge tant entre manresans, com gent dels voltants, o fins i tot, de fora. Molta gent dipositaven exvots per donar testimoni dels miracles i curacions a les quals havia intercedit Sant Ignasi. Explica que a vegades havia d'ordenar i vigilar que no entressins en grups d'entre 10 i 12 persones.

El consell de la ciutat de Manresa va haver de tancar les parets que donen al riu i al barranc de la cova i arreglar el camí i l'entrada, per causa del creixent nombre de visitants que tenia, tal com ho explica la manresana Jerónima Bronsal. Ella recorda que la gent hi anava descalça i altres amb ciris encesos.

Un fet digne d'esmentar és l'acte que es va fer el 19 de desembre de 1602 quan es van trencar dos trossos de pedra de la Cova, que es volien enviar a començaments del 1603, a la reina Margarida d'Àustria, esposa de Felip III, ja que les havia demanat perquè era molt devota de Sant Ignasi i n'havia conegut el suposat miracle de la gallina que va caure al pou del carrer Sobrerroca i que la tradició deia que havia ressuscitat el Sant.

Un altre fet curiós que va succeir a la cova fou una profanació que va patir la cova quan uns joves la van obrir per tenir relacions amb una dona a dins. El caputxí Fra Jeroni Forés, predicador de la quaresma a La Seu de Manresa, es va queixar del poc respecte que es tenia a la Cova i va exhortar a venerar-la més a la memòria de Sant Ignasi. Va amonestar als consellers de la ciutat per aquest fet i els va recriminar que no guardin millor la Cova perquè aquests fets no es tornin a repetir. El mateix guarda de la Cova, Maurici Cardona diu que un dia se li va presentar un noi anomenat Maurici Vilomara per dir-li que durant una nit amb quatre nois més van espatllar la porta perquè volien entrar dins per practicar sexe amb una dona. El noi volia esmenar el pecat, ja que la confessió fou una imposició del confessor, perquè si no ho feia, li negava l'absolució. Finalment, els joves no van poder realitzar els seus propòsits i es va considerar això com un fet miraculós.

La construcció d'una capella sobre la cova l'any 1603 va ser relatada per Francesc Corrons de Manresa, que recorda que fou edificada gràcies al bisbe de Vic, Francesc Robuster i Sala, i que el dia de la inauguració hi havia tanta gent que es va veure obligat a escoltar tres misses consecutives per poder sortir de la capella. El doctor Francesc Puig explica que la devoció va créixer per les misses que es feien freqüentment a la capella, i també perquè la gent hi

anava a posar exvots perquè el sant intercedís en la seva ajuda i protecció, o per agrair alguna gràcia que els havia concedit.

Per acabar, el testimoni de Miquel Bertran que diu de la Riurdora que Ignasi "anava molt sovint a la capella de nostre Senyora a Viladordis, i a una bauma...i que en aquests llocs feia pregària molt contínua, i que en ells sentia gran consolació". El testimoni Pere Corrons afirma que a l'hospital de Santa Llúcia, la Cova i Viladordis eren els llocs predilectes d'Ignasi. Afegeix: "I deien que en l'hospital i en la cova i en l'església de Viladordis va tenir moltes visions divines i santes, i tal és la pública veu i fama en la present ciutat".

9.1 El litigi amb els caputxins

Un dels episodis que va marcar la història de la presència de la Companyia de Jesús a Manresa fou el litigi que va enfrontar els jesuïtes amb els caputxins del monestir de Sant Bartomeu. Es tractava d'esbrinar qui tenia la veritable Cova on va estar Sant Ignasi de Loiola. El litigi va durar del 1662 al 1735. Els caputxins tenien un hort sota del convent on hi havia una cova que deien que era la que havia estat Sant Ignasi, i els jesuïtes deien que l'autèntica era la seva, on actualment hi ha la Cova. La tensió va passar del terreny religiós al ciutadà i es van sumar a la causa altres disputes que afectaven l'aigua i els camins de pas. Finalment, Roma va sentenciar favorablement per als jesuïtes i es va tancar per sempre la disputa, que fou segellada amb una concòrdia entre ambdues ordes firmada a Manresa el 1734 i aprovada per la Sagrada Congregació de Bisbes i Regulars l'any 1736. És probable que Sant Ignasi anés a diverses coves per a pregar i que també ho fes a la dels caputxins. La tradició manresana recorda que quan Ignasi va marxar de Manresa els seus

seguidors van plantar una petita creu al peu de la Cova, que després serà substituïda per una de més gran.

La proximitat entre la cova i el convent nou dels caputxins surt en les següents expressions: "el monestir dels quals (caputxins) està bastant a prop i abans d'arribar a la cova". Passant per Sant Bartomeu fins el camí que "una cova prop de Manresa, que està sota del monestir dels cautxins, que abans s'anomenava l'església de Sant Bartomeu... sobre el riu Cardener"; "entre el pon vell i el monestir dels frares caputxins"; sota del monestir dels caputxins, fora i bastant a prop d'aquest lloc".

Els testimonis manresans del procés de beatificació de 1595 diuen "juntament al monestir dels caputxins", "junt als caputxins", i la "cova o balma que està junt al monestir dels frares caputxins". El Pare Gil parla d'una "cova o balma que està al costat del monestir, que s'ha construït de frares caputxins". Això vol dir que la cova ja tenia el seu caràcter abans de l'edificació del convent dels caputxins.

Una indicació que assenyalen els testimonis és la proximitat del riu Cardener. Un exemple n'és el caputxí Ambrosio Vinyes. Els llocs on Ignasi va fer penitència, sense enumerar la cova de sota del seu convent, diu que "una cova fosca i aspre, que està fora d'aquest lloc, sobre del riu Cardener". Afegeix que "dins d'ella crema una làmpada, i avui es guarda molt bé la cova". La indicació que la cova està "sobre del riu Cardener" la repeteixen quatre testimonis més. L'equivalent a "al costat del riu" i el Pont Vell" o "juntament al Pont Vell", "a prop del pont vell del riu Cardener".

Per concloure, podem dir que la Cova, segons la majoria de testimonis, està

situada "sobre" o "al costat del riu Cardener"; i a "sobre", "al costat" o "a prop del Pont Vell"; "sota el monestir dels caputxins", "entre el pont vell i el monestir dels frares caputxins", o "sota del monestir dels caputxins fora i bastant a prop d'aquest lloc". Per tant, com a resum final direm que la Cova té com a punts de referència on tothom hi coincideixen: el riu, el Pont Vell i el monestir dels caputxins.

Petjada 9: El Santuari de la Cova

En una de les balmes d'aquest indret típic del paisatge manresà, enclotat però amb una vista frontal de la muntanya de Montserrat, diu la tradició que sant Ignasi de Loiola va retirar-s'hi una temporada per meditar i escriure els cèlebres Exercicis Espirituals. Amb els anys, la senzilla coveta s'ha convertit en el conjunt arquitectònic que és una bona mostra de l'arquitectura jesuïta, i sobretot, de l'art barroc català. Damunt de la cova s'hi ha aixecat literalment un gran santuari, que s'ha convertit indiscutiblement en lloc ignasià per excel·lència i en un dels referents universals del món jesuític.

Façana de l'església de la Cova i un lateral molt ric en ornamentació.

La Coveta és l'espai ignasià per excel·lència. És una bauma natural que mira a Montserrat i damunt de la qual hi ha actualment els edificis de l'església, la residència i la casa d'exercicis. Hi destaca el retaule d'alabastre de Joan Grau i la sèrie de 8 medallons amb relleu d'alabastre de Josep Sunyer.

Retaule d'alabastre de la Cova de Sant Ignasi, obra de Joan Grau, que representa al Sant escrivint els Exercicis Espirituals a la Cova sota la inspiració de la Verge.

L'Avantcova fins al segle XVIII era l'espai dedicat al culte, però amb l'edificació de l'església va passar a ser el vestíbul d'accés a la Cova. Va ser ornamentat entre 1915 i 1922 pel pintor Martí Corona. Ens prepara per entrar al lloc més espiritual del conjunt. Entre els finestrals hi ha 6 medallons que expliquen episodis de la vida del Sant.

L'avantcova, plena de decoració al terra, als laterals i al sostre, ens prepara per entrar al lloc més sagrat de la Coveta.

L'Església d'estil barroc es va construir entre el 1750 i el 1763. L'altar major és presidit per una figura de la Puríssima Concepció, a sobre la Santíssima Trinitat i, als costats, les imatges de Sant Ignasi i Sant Francesc Xavier.

A sobre, l'altar de l'església. A sota, detall de estàtua de Sant Ignasi i medalló miraculós de la creu del Tort que està a la Cova.

La façana barroca de la Casa d'Exercicis és obra de Joan Grau i de Francesc Grau o Josep Sunyer. Al centre, hi ha una fornícula amb l'escultura del Sant amb una ploma i el llibre dels Exercicis i, a sobre, hi ha la rosassa oval que simbolitza la il·luminació divina.

Façana de l'església amb la figura de Sant Ignasi en primer terme a sobre de l'entrada.

La Casa d'Exercicis és el lloc on s'acullen els pelegrins de tot el món que vénen a meditar i a practicar els Exercicis Espirituals. La construcció és de 1894 i és obra de Joan Martorell. A més, acull permanentment la comunitat jesuïtes.

Entrada a la Casa d'Exercicis de la Cova amb una de les monumentals torres en primer terme.

10. Els Exercicis Espirituals

Els Exercicis Espirituals són l'obra cabdal de Sant Ignasi de Loiola que acompanya a les persones a portar a terme un entrenament espiritual per al domini d'un mateix durant quatre setmanes. Segons el mateix Ignasi "per aquest nom, exercicis espirituals, s'entén tota una manera d'examinar la consciència, de meditar, de contemplar, de pregar vocalment i mental, i d'altres operacions espirituals", i més endavant, continua explicant que l'objectiu amb el qual va escriure'ls és "per a vèncer-se a si mateix i ordenar la pròpia vida, sense determinar-se per afecció que sigui desordenada".

Ignasi de Loiola molt probablement va començar a escriure i provar els Exercicis Espirituals a Manresa. En la seva Autobiografia no parla explícitament de la redacció, però diu que quan va escollir venir a Manresa "determinà restar-hi alguns dies i anotar algunes coses en el seu llibre que portava ben guardat i amb el qual anava molt consolat". Aquesta podria ser la gènesi dels exercicis tal i com apunta Xavier Melloni, jesuïta de la Cova de Manresa i gran coneixedor dels Exercicis Espirituals i del seu acompanyament. Al final de l'Autobiografia, Ignasi explica a Gonçalves da Câmara, que "els Exercicis no els havia compost tots a la vegada, sinó que algunes coses que anava observant en la seva ànima i les trobava útils, creia que també podrien ser útils als altres i aleshores les anotava". Malgrat tot, una part dels Exercicis va començar a viure-la a Loiola, sobretot quan parla de la dialèctica del discerniment d'esperits, que ensenyen els exercicis. "Les eleccions, especialment, em va dir que les havia tretes d'aquella varietat d'esperits i pensaments que tenia quan era a Loiola quan encara estava malalt de la cama", explicava Ignasi a l'Autobiografia.

Els autors que han escrit sobre Sant Ignasi afirmen que el cos principal dels Exercicis (21-260) ho redactaria a Manresa, mentre que les vint anotacions inicials i els apèndixs finals serien posteriors. Segurament, aquells primers esborranys inicials fets a Manresa els deuria retocar i millorar posteriorment fins a la seva aprovació definitiva el 1548. Sabem que va passar un examen inquisitorial rigorós l'any 1527, la qual cosa ens diu que segurament ja deurien estar bastant acabats. Jeroni Nadal distingia dos redaccions, una a Manresa i una altra acabats els estudis, quan es creu que va refundre el seu text primitiu, a l'ampliar-lo i donar-li la forma definitiva. La primera contenia la part fonamental dels examens i les meditacions. Nadal afirma que: "primer, quan Sant Ignasi a Manresa es preparava per netejar-se dels pecats per la contrició i confessió (en temps dels escrúpols i varietat d'esperits) escrivia en un quadern aquelles meditacions que emés l'excitaven la contrició". D'aquest origen manresà en parla també Ribadeneira el 1572 i Joan Pere Maffei el 1585. Tots dos afirmen que Manresa és el bressol dels Exercicis. Ribadeneira diu en els processos remisoriais de Toledo "pel llibre dels Exercicis, que estan a Manresa, i no sabent més que llegir i escriure, va compondre en aquell temps". Joan de Polanco és de la mateixa opinió quan diu que Ignasi a Manresa "fou el primer exercitant. Els exercicis escrits per ell foren el fruit de les seves experiències personals a Manresa". I afegeix que de Manresa en són les principals meditacions. Pel company d'Ignasi, Pedro Laínez va escriure a Manresa els exercicis "pel que fa a la substància".

Segons una tradició de la família Amigant que va acollir diverses vegades Sant Ignasi a casa seva, recollida pels preveres Francesc Castells i Lorenzo de San Juan a finals del segle XVI, s'explica que Ignasi va comunicar a Pere Amigant i

Àngela la seva dona, que després del rapte tingut a casa seva, la Verge li havia ensenyat els exercicis, que avui practica la Companyia de Jesús, i que va donar els exercicis a la seva dona Àngela, després de que els hi hagués ensenyat la Verge.

El postulant de la causa de canonització i procurador general de la Companyia, Llorenç de Paoli explica com la composició dels Exercicis és fruit de les il·lustracions i de l'experiència espiritual que va viure a la ciutat de Manresa amb aquests termes: "ocupat a Manresa, Sant Ignasi, encara penitent i llec, en contínues pregàries i meditacions, va tenir moltes il·lustracions, amb les quals il·luminat i amb l'experiència i la pràctica de les virtuts, va compondre un llibre...que s'anomena Exercicis espirituals".

Els testimonis dels processos admeten l'origen manresà dels Exercicis, com és el cas del capellà de Barcelona Jaume Vila, que afirma que els Exercicis els va escriure a la Cova de Manresa: "El mateix testimoni va arribar a Manresa i va veure la gran devoció que tenien al Pare Ignasi, sobretot el gran concurs de gent a la cova, on va fer penitència i va ordenar el llibre anomenat dels Exercicis". Vila, que es basava en nombroses lectures i el testimoni del seu pare Jaume Vila i el doctor Miquel Sarovira, afirma que a la Cova es va ordenar el llibre dels Exercicis, però no que l'escrigués o redactés.

Un grup de testimonis que són també capellans asseguren que els Exercicis els va dictar a les dones devotes que anaven a la capella de Santa Llúcia. Un d'aquests és Francesc Puig que recull el testimoni de la senyora Canyelles, que juntament amb les senyores Amigant, Roviralta, Claver i altres dones, "solien anar a la capella de Santa Llúcia, situada al costat i tocant a l'hospital dels

pobres malalts, que estaven de pas en aquest lloc, i allà escoltaven al Pare Ignasi els exercicis espirituals, en els quals exhortava als oients principalment a fugir dels vicis i abraçar la virtut, a estimar la asiduitat en la pregària i frequentar els sacraments de la penitència i eucaristia, i els hi donava altres moltíssims documents espirituals". És molt probable que Ignasi vulgués fer un primer assaig de tots els Exercicis amb les seves seguidores manresanes.

Segons el testimoni de Pere Corrons, Sant Ignasi a l'hospital "havia servit als pobres i fet tants exercicis sants", encanvi pel doctor Puig "vetllava a la pregària i altres exercicis espirituals" a la Cova. En aquest sentit, Galceran de Paguera deia que "pregava i feia altres sants exercicis, que un veritable cristià ha de fer". Per a Francesca Cabrera portava a Manresa una vida molt austera, "fent grans exercicis espirituals i exercitant actes de totes virtuts". També Aurora Pasqual, filla de Joan Pasqual, explicava que "va començar a procurar i fer tals exercicis pel pròxim, que els obligava a fugir dels vicis", i afegeix que "amb sants exercicis i exemplar vida havia convertit a molts de mala vida".

Nicolás Salt explica que "ensenyava als que li seguien documents espirituals", i assenyalava a la seva informadora Agnès Claver, dona de Pere Claver, que havia conegut i tractat Sant Ignasi, i "escoltat els seus documents espirituals". Pere Vinyes diu que entre els que "seguien els documents espirituals" d'Ignasi hi havia la seva mare Agnès Vinyes, Agnès Claver, la senyora T. Sala, la senyora vídua Canyelles i altres dones grans. El mateix testimoni recorda com els documents els repartia entre els pobres del l'hospital amb les següents paraules: "procurant el necessari als pobres malalts recollits en aquest hospital, i demanant almoïna de porta en porta per ells i distribuint-los documents espirituals, ensenyant als que li seguien". Finalment, el capellà Jaume Soler, de

Centellas que tenia com a testimoni el capellà Miquel Feliu, condeixeble d'Ignasi en el seu temps d'estudi a Barcelona, parlava dels "documents espirituals que aquí a Manresa públicament ensenyava, i donava als oients amb gran fervor". Per tant, molt probablement aquests documents que ensenyava i repartia debien ser els Exercicis Espirituals.

Les exercitants de l'hospital de Santa Llúcia van ser batejades amb les nom de les "íñigues" per la devoció i seguiment que li tenien a Sant Ignasi. Així ho explica Joan Rossinyol de Manresa que cita com a testimonis d'Ignasi a Brianda de Paguera, Àngela Amigant, Miquela Canyelles i Agnès Claver, i altres persones. Assenyala Rossinyol que "dites senyores i dones nomenades en aquest article estaven molt pel Pare Ignasi, i feien també molts exercicis; i des de llavors ençà ha quedat a la ciutat el nom d'algunes dones a les que anomenaven íñigues; tot el que ha quedat del que dit Pare els ensenyava llavors, quan va estar a Manresa". Segons els testimonis les exercitants de Santa Llúcia eren Brianda de Paguera, Àngela Amigant, Anna Canyelles, Eufrosina Roviralta, una senyora Sala, Agnès Claver, Agnès Vinyes, Miquela Canyelles i altres dones. També hi hauria entre altres la introductora a Manresa i testimoni del rapte, Agnès Pasqual, les veïnes de Miquela Canyelles que eren Joana Dalmau i Agnès Soler; Agnès Roca, veïna de l'hospital i Joana Ferrer i una Riudora, que atenien constantment a les necessitats d'Ignasi.

Els processos de beatificació i canonització ens informen que Sant Ignasi a Manresa va compondre el llibre dels Exercicis, fruit de les il·lustracions que va tenir i de la seva pròpia experiència espiritual, i que el va ordenar a la cova. Va fer una primera prova pilot amb les dones devotes que venien a la capella de Santa Llúcia i també amb els pobres malalts de l'hospital.

Petjada 10: capella de Sant Marc

L'ermita de Sant Marc, que és d'estil gòtic, està situada a l'entrada sud de Manresa just al costat del Pont Vell. En aquesta petita capella de la primera meitat del segle XV, Sant Ignasi hi anava a pregar i, segons expliquen testimonis com el de Bernat Matella o Matelles, va tenir-hi una visió espiritual un dia anat cap al riu Cardener.

Façana de la capella de Sant Marc amb el Santuari de la Cova de fons.

L'any 1454 va ser confiada a la confraria de l'Esperit Sant del gremi dels mestres blanquers. Encara conserva un interessant escut de Manresa esculpit a la part superior dels muntants. Anys enrera havia tingut al seu interior el retaule de Sant Marc i Sant Anià, pintat per Arnau Bassa i que actualment es conserva a la Basílica de la Seu.

11. Comiat de Manresa i retorn posterior

Sant Ignasi va marxar de Manresa a inicis de l'any 1523 cap a Barcelona per embarcar-se cap a Terra Santa. Segons apunten alguns autors devia ser cap al 17 o 18 de febrer del 1523. D'altres assenyalen el 23 de febrer. Sigui una o altra data, els temps estaven molt condicionats pels permissos que s'havien de demanar a Roma per Pasqua i després marxar fins a Terra Santa amb vaixell. Recordem que l'estada de gairebé un any a Manresa va ser com hem apuntat segurament forçada per no tenir temps de fer els tràmits pertinents per embarcar-se el 1522. Tot sembla apuntar que ja devia ser a Roma el diumenge de Rams, dia 29 de març de 1523. Va marxar de Barcelona a Gaeta en vaixell, i a partir d'aquí va caminar més de 150 quilòmetres fins a Roma.

Sant Ignasi es despedeix de Manresa amb aquestes paraules: "anava arribant el temps que ell tenia pensat per partir cap a Jerusalem. I així a principis de l'any 23 va marxar cap a Barcelona per embarcar-se". Va marxar tot sol, tot i que s'oferien a acompanyar-lo perquè no sabia ni italià ni llatí. Però Ignasi no volia cap company de qui es pogués recolzar durant el viatge, ja que ell deia que "aquesta confiança i afecte i esperança volia tenir-la només en Déu". A més d'embarcar-se tot sol, també ho volia fer sense cap provisió. El capità de la nau va acceptar portar-lo de franc, però amb la condició que portés alguna provisió pel viatge. Llavors, quan anava a proveir-se d'aliments va tenir grans escrúpols. Finalment, el confessor li va dir que demanés tot el que pogués per emportar-s'ho i així ho va fer.

Abans de marxar de Manresa, Sant Ignasi va deixar la seva escudella, que era el plat o recipient de fusta amb que menjava, a cal Tort, la casa que estava al

costat de la creu que porta el mateix nom. Sembla ser que l'amistat i la relació que tenia amb la família va fer que els lliurés aquest objecte que el va acompanyar durant tota la seva estada a la ciutat. Aquest objecte va restar en mans d'aquesta família i durant un temps es va haver d'amagar per la Guerra del Francès. Anys després la van trobar un dia per accident i va ser propietat de la família fins l'any 2008, quan va ser donada als jesuïtes perquè formés part de les peces del museu de la Cova.

Un altre dels objectes que deixa Ignasi abans de marxar a Manresa és el seu cinyell. Sembla ser que l'entrega a la família de la Masia de les Marcetes on hi anava sovint Ignasi a demanar almoïna. Segons deien el Sant els havia dit abans de marxar que: "gardeu aquest cinyell i amb ell el costum de fer caritat, que no vos faltarà recurs". També es deia que havia deixat el cinyell i un cilici a la capella de Viladordis. Segons diu la tradició local, un jesuïta que passava pel santuari de Viladordis se'l va endur. Agnès Claver recorda haver vist el cinyell i deia que era un gruixut fil de cànem. Durant la Guerra Civil va desaparèixer el cinyell que es guardava dins una imatge del Sant de plata.

La tradició local diu que un grup de manresans el van acompanyar en el seu comiat fins al Pont de Vilomara. Diuen que Ignasi tenint una mà alçada, assenyalava al cel, i amb l'altra al cor enviava el següent missatge: "en vida us tindrè en el cor, i al cel pregaré per vosaltres".

El 1595 Pere Gil recull els testimonis de les vivències manresanes d'Ignasi i com va deixar una petjada important en aquelles dones que es va trobar a l'inici:

"Ponit" (testifica) que les preditas senyora y donas honrradas, de les quals se fa

mentió en lo quart article, és a saber, dona Brianda de Paguera, Miquela Canyelles, Àngela Amigant y Agnès Clavera, foren donas casadas, les quals visqueren hnrredament ab sos marits, y foren persnes molt devotes y charitativas y affectionades a persones de sancta vida y als pobres, y se exercitaven ab obres de charitat y misericòrdia, y que eren persones les quals conegueren y tractaren ab lo dit P. Ignatio, elles començaren a freqüentar los sants sacraments y després ho perseveraren tota sa vida, y que eren persones en ses obres y paraules molt verdaderes, y que no hagueren dita mentida per ninguna cosa de tot lo món, y axí que han de ser cregudes de tot lo que referiran del dit P. Ignatio; y to assò és pública vu y fama, y és ver".

Ignasi va arribar a Manresa com un ignorant en afers espirituals i marxava convertit en un mestre que havia viscut experiències místiques i que les havia transmès als seus seguidors, transformant-los en millors persones i molt més religioses.

Després de tornar de Jerusalem, l'any 1524, Ignasi va tornar a Manresa. Va ser per molt poc temps. A l'Autobiografia diu que havia conegut a Manresa un frare "crec que de Sant Bernat, home molt espiritual, i desitjava estar-se amb ell per aprendre i per poder dedicar-se còmodament a les coses espirituals i fins i tot fer bé a les ànimes". Sembla ser que aquest monjo era el prior de l'antic priorat de Sant Pau. Es deia Alfons d'Agurreta i potser era guipuscoà. Ell s'encarregava d'atendre espiritualment els malalts de l'hospital de Santa Llúcia. Ignasi hauria visitat algunes vegades l'eremitori dels monjos cistercencs per trobar moments de pregària i de silenci. Havien establert una forta amistat per les freqüents trobades que tenien en l'hospital on Ignasi s'hostatjava. Li havia fet d'alguna manera de director espiritual i sembla que el seu guiatge el tenia

en molt alta estima. La intenció sembla ser que era passar un temps al costat del monjo per aprendre.

Ignasi havia conegut durant la seva primera estada a Barcelona, l'any 1523, a Isabel Roser, una de les seves més fervents seguidores. Quan hi va tornar, va anar a veure-la, per dir-li que volia estudiar. Ella es va oferir a ajudar-lo mentre estudiés a Barcelona i el mestre Jeroni Ardèvol a ensenyar-li gramàtica de franc. A aquesta proposta Ignasi va respondre que acceptava l'oferiment si a Manresa no trobava la comoditat que esperava. Però, un cop a Manresa, va trobar que el frare era mort, i tot seguit, va tornar a Barcelona per posar-se a estudiar. Així començava una nova etapa de la seva vida que duraria uns dos anys

Petjada 11: Basílica de la Seu

La basílica gòtica de Santa Maria de la Seu, alçada sobre el puig Cardener, és el monument més important de la ciutat. Va ser projectada per Berenguer de Montagut, autor també de Santa Maria del Mar, i està dedicada a la Mare de Déu de l'Alba. Les obres de construcció gòtica van començar el 1328 i van acabar el 1488; per tant, només 34 anys abans de l'arribada de Sant Ignasi a la ciutat. Hi solia anar sovint a sentir missa major als matins, i les tardes el cant de les vespres i completes. Quan Ignasi va arribar a la ciutat va ser dels primers llocs on va anar a pregar i sempre en va ser un fervent devot.

La Basílica de la Seu presideix el turó del Puigcardener una de les entrades de la ciutat.

El temple conserva algunes parts romàniques de l'antiga església, com el portal i fragments d'un antic pòrtic. La basílica té unes dimensions de 30 metres

d'alçada i 18 metres d'amplada. És de planta única i se la considera la segona església gòtica més ampla d'Europa, després de la Catedral de Girona. Es va construir gràcies a les aportacions dels gremis, dels fidels i del Consell de la Ciutat, i amb l'esforç dels habitants de Manresa. La Seu és un reflex de l'època daurada que vivia la ciutat i que va conèixer Sant Ignasi en la seva estada d'onze mesos. Manresa gaudia d'una gran prosperitat econòmica i un important dinamisme comercial que la van posicionar com a una de les ciutats més destacades de Catalunya.

La façana principal és neogòtica, dissenyada per Alexandre Soler i March assessorat per Antoni Gaudí. La Seu també resulta de gran interès per les obres d'art que conserva a l'interior, especialment pel conjunt de retaules gòtics. Destaquen els del Sant Esperit, de la Santíssima Trinitat, de Sant Marc i Sant Nicolau i Sant Miquel.

Els vitralls de la Basílica de la Seu aporten una ambientació lumínica especial a l'interior del temple.

12. El miracle del Pou de la Gallina

El Pou de la Gallina és el pou situat al carrer Sobrerroca de Manresa on Sant Ignasi suposadament va ressuscitar la gallina ofegada d'una nena que havia caigut al pou. Es tracta d'un pou de pedra d'un metre quaranta de diàmetre, una fondària de quinze metres, amb cinc metres al descobert i deu més com a reserva d'aigua.

La tradició explica que una noia de catorze anys havia rebut l'encàrrec de la seva madrastra de vigilar una gallina. L'animal es va escapar, va pujar al brocal del pou que estava a la meitat del carrer, va caure al fons i es va ofegar. Una altra versió del miracle parlava que el mateix Sant Ignasi passava per allà i veient la nena com plorava va decidir fer sortir del pou la gallina ofegada. Per tant, uns deien que havia passat l'any 1522 quan estava a la ciutat i altres parlaven que fou l'any 1602. Aquest suposat miracle no apareix ni en els processos de beatificació ni en els biografes del Sant del segle XVIII.

En els processos de la primera meitat del segle XVII explicaven que la noia es deia Agnès Dalmau tenia catorze anys i era filla de traginer Joan Dalmau i Mariana Martor que vivien al carrer Sobrerroca. Va néixer l'any 1588 i la seva mare va morir l'any 1595. Per això, al cap de poc temps la nena va tenir madrastra. En els processos s'anomena al sastre Segimon Torres, que vivia al mateix carrer Sobrerroca, i a qui la nena va recórrer en primer terme perquè l'ajudés. Torres li va dir que resés a Ignasi perquè li tornes la gallina a la vida.

Alguns historiadors no n'han dit res del miracle com Magí Canyelles o d'altres com Joan Gaspar Roig i Jalpí explica que la nena invocà Sant Ignasi perquè havia sentit a dir que ell ressuscitava morts, i per això, tot cridant, digué: "Pare

Ignasi, doneu-me la gallina viva". Roig i Jalpí recorda que el pou es té considerat "amb molta devoció i veneració" a la ciutat. El mateix historiador diu que un quadre sobre el mateix pou en fa memòria i també una làmpada que encenen cada nit els veïns del carrer Sobrerroca. El canonge Francesc Tallada reproduïx el que diu Roig i Jalpí però afegeix que el Sant va fer pregària i l'aigua i la gallina van pujar fins a la vora del pou.

En un article de la Revista Il·lustrada Jorba de l'1 de març del 1923 ens expliquen una altra versió del miracle més elaborada i amb més protagonistes. Segons aquesta versió la gallina va caure al pou i la van treure, però morta. Davant la desesperació de la nena, un home li va donar tres sous perquè en comprés una altra, però la nena no va voler. Un altre home va dir: fem foc i l'escalfem i mirem si viu, però no es va moure. Per intentar que es recuperés van decidir cremar-li les potes, però no va reaccionar, li van cremar el cap i tampoc no es va moure, i l'home la va deixar al mig del carrer tot dient que era ben morta. La nena no parava de plorar i cinc nenes, dues de tres anys i tres de cinc, que eren allà es van compadir d'ella i li van dir que s'agenollessin i resessin a Sant Ignasi. Van fer una rotllana al voltant de la gallina i van començar a resar al sant, i al cap d'una estona: "estando ellas en esta pía petición; la gallina empezó a cacarear, y se levantó sana y buena con admiración de todo el pueblo; y como tal se tomó por testimonio con los demás milagros que (el Santo) dejó!". Joan Amades, en el seu Costumari Català, atribueix a un noi l'ofegament de la gallina al pou, el qual temia que la seva mare el picaria. Sant Ignasi, que passava pel carrer de Sobrerroca, es va acostar al brocal i va beneir l'aigua, que al moment va pujar i pujar fins a arribar a sota el nivell del brocal, i el noi va poder agafar la gallina viva fàcilment.

L'aigua d'aquest pou s'aprofitava per al consum del veïnat i es donava als malalts perquè es creia que, gràcies a l'acció del sant, podia curar. Antigament a la paret hi havia un escrit adreçat als que passaven per aquest punt on es podia llegir: "Aprèn, vianant, quin amor és el d'Ignasi. En dona testimoni l'aigua d'aquest pou. Beu-ne amb devoció i, ben allixonat, camina".

L'any 1720 quan es va fer l'ornamentació de la Cova es van incloure uns baix relleus en marbre blanc amb representacions de la vida d'Ignasi, i una d'aquestes representa aquest passatge on hi ha el Sant, el pou, la gallina i la nena, entre d'altres personatges. Aquest baix relleu confirmaria aquesta tradició del miracle que els mateixos veïns del carrer Sobrerroca mantenien viva cada nit amb l'encesa d'una làmpada davant del retaule o quadre de Sant Ignasi en el mateix pou del carrer. Els veïns van projectar la construcció d'una capella molt a prop del pou en un pati que estava a la cantonada entre els carrers Sobrerroca i Arcs de Santa Llúcia. L'espai va ser cedit pel navarclí Pere Oliveras que hi tenia un pati l'any 1730. Com que volien que tingués entrada pel carrer Sobrerroca van aconseguir una permuta d'un pati de la propietat de Francesc Puig per un altre que era dels administradors de la capella l'any 1735. Un cop es va construir la capella es va col·locar a dins el retaule que representava el miracle. La devoció dels manresans es manifestava en aquesta capella i en l'aigua del pou que utilitzaven per ús domèstic i per oferir-la als malalts perquè es cuessin gràcies a la intercessió del Sant. Al cap de set anys que s'havia construït la capella el bisbe de Vic, Raimon Marimon, va concedir quaranta dies de perdó si es visitava la capella i es resava un parenostre.

Amb el pas dels anys i l'augment del trànsit comercial de la ciutat es va haver de treure el pou del mig del carrer perquè dificultava la circulació. Per aquest

motiu i per l'abandonament en que es trobava el pou, per haver-se corromput l'aigua, van fer que el Comú decidís que el dia 28 de maig de 1861 s'inutilitzés el pou, es construís una volta al mig del carrer i es posés una làpida que commemorés aquest fet. Després de les protestes dels veïns van haver de tornar-lo a habilitar i van demanar de posar-li un brocal amb una forma que ocupés el menor lloc possible. Així es com es va col·locar el brocal del pou recolzat a la paret de l'entrada de la capella on avui dia es troba ubicat. A sobre d'aquest hi ha una inscripció que deia: "S. Ignasi de Loiola en l'any del Senyor de 1522 va fer aquí el seu primer miracle traient vivia a flotació fins a la vora una gallina ja ofegada". L'any 1872 es va restaurar la paret del pou, col·locant en el lloc de la inscripció una làpida de marbre blanc que deia: "S. Ignasi de Loiola en l'any 1522 amb el primer dels seus miracles va fer pujar fins el brocal l'aigua d'aquest pou amb una gallina abans ofegada".

L'any 1909 va ser objecte d'una nova restauració obtenint l'aigua d'una bomba hidràulica i substituïnt la làpida antiga per una altra amb la següent llegenda: "Any 1522 Avent caygut en ex pou una gallina y plorant la noya que la portaba, St. Ignaci per a consolar-la obra son Primer miracle, fent pujar l'aygua fins al brocal y tornant-li viva la gallina negada. Any 1909".

L'any 1914 el jesuïta Jaume Nonell va realitzar una investigació dels processos de beatificació i canonització del Sant i recollint dades antigues de l'època que el miracle tindria lloc el 1602. Això va sorprendre els devots de Sant Ignasi i del miracle, però també als veïns de Sobrerroca que amb motiu dels 400 anys de l'arribada de Sant Ignasi a Manresa es va canviar la làpida amb una inscripció on hi figurava la nova data de "1602 Havent caigua á aquest pou una gallina, en fou treta morta ploran la noya que la guardava, fou invocat Sant Ignasi y la

galina torna a la vida A. M. D. G.". I com que els veïns administradors de la capella no estaven d'acord amb el canvi que havien fet, van demanar que es tornés a posar l'antiga placa i així es va fer. Entre l'11 i el 26 de març del 1922, amb motiu del quart centenari de l'estada de sant Ignasi a Manresa, es van fer grans celebracions a la ciutat: romeria a la Guia amb inauguració de la nova ermita, celebracions religioses, romeria a Montserrat, Congrés de Congregacions Marianes de Catalunya, processó pels llocs emblemàtics de la ruta ignasiana, decoracions als carrers amb un arc triomfal al carrer Sobrerroca, Il·luminàries, etc.

La capella i el retaule que hi havia van ser saquejats el juliol del 1936 i la capella va ser convertida en magatzem. El 30 de juliol del 1946, per la festivitat de Sant Ignasi, s'hi va restituir el culte i la reproducció de la figura la va pagar el marquès de Palmerola, comte de Fonollar, baró de Montclar i descendent dels Amigant. El pou va tornar a ser reformat l'any 1963 a partir d'un dibuix de l'artista Joan Vilanova supervisat per l'historiador Josep Maria Gasol. Es va eliminar la caseta que servia per guardar la bomba que accionava l'aigua i que ja estava inutilitzada des de feia anys. També es va aprofitar per esculpir un escut de Manresa al brocal d'estil gòtic, obra de Josep Andreu, escultor manresà conegut amb el sobrenom de Borges, i tres anys més tard s'hi va col·locar una majòlica formada per vint-i-quatre rajoles disposades en quatre files emmarcades en una orla floral sobre la llegenda del pou de la gallina a partir d'uns dibuixos de Joan Vilanova com en els altres punts de la Ruta Ignasiana de la ciutat. El plafó és obra de Joan Baptista Guivernau i Sans, ceramista que va recuperar de la ceràmica catalana la iconografia d'oficis i sants. El brocal es va fer nou, mentre que la base del pou és la mateixa que la

de principi de segle. La reforma de tot el conjunt va ser pagada pels residents i botiguers del carrer Sobrerroca.

L'any 2013, arrel d'unes obres d'urbanització del carrer, es van fer treballs de recuperació, embelliment i identificació del Pou de la Gallina, del seu entorn i de dues tines que es van trobar al subsòl d'algunes cases. Es va instal·lar un vidre de seguretat antilliscant i dos projectors submergibles de llum blava per fer visible el pou excavat a la roca, la seva profunditat i el nivell de l'aigua. L'actuació d'embelliment del Pou de la Gallina es va continuar amb la instal·lació d'una font tipus rajolí amb polsador. Finalment, el vidre que cobria el pou es va haver de tapar per motius de seguretat perquè s'havia fet malvé, i la font que no convenia, es va substituir pel característic "barret" que ja l'havia cobert els darrers anys.

Petjada 12: El Pou de la Gallina

És un pou que està situat al carrer Sobrerroca i on consta que Sant Ignasi va fer-hi un acte miraculós. La tradició explica la història d'un suposat miracle que va tenir lloc el 1602: una nena de 14 anys guardava una gallina de la seva madrastra, se li va escapar i va caure al pou d'aigua que hi havia al carrer. L'animal va morir i ella, espantada per la reacció que podia tenir la madrastra, va suplicar a Sant Ignasi que li tornés la vida. I segons la tradició, així va succeir. Al segle XVIII, es va construir una petita capella adjacent. A l'interior hi ha un retaule que explica aquest miracle. Per Sant Ignasi, s'hi celebra missa en aquesta capella. A més, la ciutat va continuar recordant durant molts anys aquest fet bebent l'aigua del pou.

El Pou de la Gallina en primer terme i la capella al costat.

A sobre del pou es pot veure el mosaic que representa el miracle.

Interior de la Capella del Pou de la Gallina amb el quadre del miracle en primer terme.

13. Els testimonis

Els principals testimonis directes que van tenir els processos de 1595 i 1606 són les dones devotes que van seguir a Ignasi i que l'assistien en tot el que pugués necessitar. Concretament, el grup de les dones més fervorosament seguidores eren anomenades les 'Íñigues', que procuraven de cuidar-lo i servir-lo en tot el que pugués necessitar. Amb elles va assajar segurament una primera versió dels Exercicis Espirituals. En aquest grup de dones hi entren els seus marits i fills que van poder comprovar la vida que portava Ignasi a Manresa. Els testimonis recorren, doncs, a aquestes persones que van tenir un contacte directe com poden ser els seus familiars, fills, nets, nores i altres parents pròxims. No és fàcil saber el tipus de parentiu que tenien, ja que les dones se les anomena amb el cognom del marit i no pel que portaven de la seva família d'origen. També intervenen alguns religiosos com a testimonis del que han sentit a altres religiosos i seglars.

Els primers testimonis són la família d'Agnès Pascual. Agnès Pujol, germana del capellà Antoni Pujol, es va casar amb Joan Sagristà, de qui va tenir un fill que es deia Joan. Va quedar viuda als tretze mesos de matrimoni. Es va tornar a casar amb Bernardí Pascual, el qual va morir al cap de quatre anys de casats i va deixar la seva fortuna a la seva dona i al seu fill a condició que agafessin el seu nom. Així, Agnès Sagristà va passar a ser Agnès Pascual i el seu fill Joan Sagristà fou Joan Pascual o Joan Sagristà Pascual. El març de 1522, fugint de la situació que hi havia a Barcelona es va traslladar Agnès a Manresa amb el seu fill que tenia uns 14 anys i dos afillats que eren Miquel Canyelles i Joan Torres. Es va trobar amb Ignasi quan baixava de Montserrat. Va conduir-lo a l'hospital de Santa Llúcia i es va cuidar després d'una habitació i del menjar.

Quan va estudiar a Barcelona es va allotjar a casa d'ella. Joan es va casar amb l'Àngela, anomenada des de llavors Sagristana Pasqual, la qual va conviure 10 anys amb la seva sogra Agnès fins a la seva mort el 1548. Als seus 70 anys ella, i entre els 26 i 36 les seves tres filles Àngela, Aurora i Agnès van declarar en el procés de 1606. La viuda es referia al que havia sentit de la seva sogra i el seu marit, i les filles ho sabien pel que havia explicat el seu pare. Miquel Canyelles, l'afillat d'Agnès, quan tenia 80 anys va donar testimoni l'any 1595 de que havia estat testimoni directe, ja que va conviure amb el Sant a casa d'Agnès Pascual. Joan Pascual figura en els processos d'informació que el va entrevistar el pare Gil l'any 1585, i afirma que estava amb la seva mare quan Ignasi es va trobar amb ells al sortir del monestir de Montserrat i desviar-se del camí de Barcelona.

El segon grup està format per la família de comerciants Pere Amigant i Àngela Seguí, que van cuidar a Ignasi a casa seva quan estava malalt. El seu fill gran Francesc va seguir la carrera religiosa i va ser canonge de la Seu. En el procés manresà hi van participar dos nets, Agnès Anglada o Molló, del nom del seu marit, de 52 anys que era filla de Joan Anglada i Àngela Amigant, que va conèixer a la seva àvia, que va morir el 1581. Això vol dir que el seu testimoni és de segon grau. També Joan Amigant, metge de 35 anys, fill dels comerciants Lluís i Agnès Amigant. Ell va formar part del tribunal en el procés de 1595. Gairebé no tenia records del que havia sentit de la seva àvia, ja que va morir quan tenia 10 anys. El seu testimoni es basa en el que va sentir de la seva mare Agnès i, per tant, és un testimoni de tercer grau.

També hi havien els veïns del carrer Sobrerroca on va viure Ignasi durant un temps. La seva hostatgera va ser Miquela Canyelles, mare del beneficiat de la

Seu, Pedro Lorenzo Canyelles, que va tractar a Ignasi. Dels records dels dos i del canonge Maurici Sala en donen testimoni en els processos manresans. El canonge Tomàs Fadre; el rector de Salelles, Francesc Picalqués i el doctor en Teologia i Comissari del Sant Ofici a Manresa i comarca, Francesc Puig.

Davant de la casa Canyelles hi tenia la casa la família d'Antoni i Joan Dalmau. El que sabien ells i els seus fills de Sant Ignasi ho van consignar els seus néts, els dos capellans fills de Francesc, Cristóbal, beneficiat de Manresa de 43 anys l'any 1595 i Pere canonge de la catedral de Barcelona de 46 anys l'any 1606 i filla de Gaspar, Joana Capdepós, del nom del seu marit Francesc Capdepós de 43 anys l'any 1606. A Joana Dalmau cita també el seu nebot Joan Fabrés. Les dues veïnes Miquela Canyelles i Joana Dalmau es van preocupar pel vestit d'Ignasi. Tenien les tisores amb les quals igualaven les vores dels trossos que hi sobraven al vestit de sac. Com que tenien a Ignasi a casa menjant en una ocasió li van oferir fer-li un vestit de drap anomenat burell, perquè el canviés pel seu sac. Degut que a la darrera malaltia que va patir va quedar molt dèbil va acceptar.

La tercera veïna del davant era Agnès Soler, mare del canonge Maurici Soler, que tenia 58 anys el 1595. A una altra categoria pertanyia Anna Canyelles, vídua del notari Joan Canyelles, que va informa a Francesc Picalqués. Segons explica Canyelles va fer exercicis amb Sant Ignasi. No molt lluny d'allà i a prop de l'hospital de Santa Llúcia vivia Agnès Roca, que sovint tenia la sort de poder observar a Ignasi. Recull les seves informacions l'any 1606 una néta seva, Montserrat Sant Miquel de 66 anys.

Altres testimonis de segon grau són la família Capdepós. Joana Dalmau, la

néta, es va casar amb Francesc Capdepós, la madrastra del qual era Margarita Capdepós, l'últim testimoni viu l'any 1606, i el seu marit el fuster Ramon Capdepós que treballava a Montserrat amb Pere Caldoliver. El 1606 portava cinc o sis anys fent de vigilant de la Cova.

Entre les persones que van conèixer bé a Ignasi hi ha Agnès Claver que era filla del fuster major de Montserrat Pere Caldoliver i que estava casada amb Pere Claver. Sant Ignasi anava sovint a casa seva i observava que del seu cinturó sortia una corda petita amb nucs que augmentaven o disminuïen, va ser testimoni del rapte i va fer els exercicis. La citen Magdalena Casamitjana de Manresa de 60 anys el 1595 i el capellà Nicolas Salt també manresà que el 1606 tenia 60 anys. A més dels ja coneguts Joana i Francesc Capdepós, Tomàs Fadre, Francesc Puig i Bernat Matella.

Joana Ferrera que va assistir a Ignasi en el defalliment de Viladordis va informar a la seva néta Joana Malagarriga que l'any 1595 tenia 55 anys, i Jerónima Sala que l'any 1606 tenia 68 anys. El pare d'un Ferrera podria ser el marit de Joana Ferrera qui va cuidar d'Ignasi, a càrrec de la ciutat, quan va estar malalt durant l'hivern.

El comerciant Bernat Roviralta amb la seva dona Eufrasina transmeten el testimoni del seu parent, Maurici Cardona de Manresa que el 1606 tenia 56 anys i va ser propietari de la Cova; Jaume Gomar de 62 anys i Eleonora Africa, dona de Mateu Africa de 54 anys el 1595. El noble Galcerà de Paguera de Barcelona que l'any 1606 tenia 41 anys pels seus pares Berenguer de Paguera i Àngela de Gaver va tenir informació de la seva àvia Brianda de Brihuela també fervorosa seguidora d'Ignasi que estava casada amb Pere de Paguera,

que van presenciar el rapte de Santa Llúcia, segons el testimoni d'Antonio Llente i de Gaver, de Barcelona de 72 anys.

El manresà Maurici Bertran, que els anys 1595 i 1606 tenia 60 i 72 anys respectivament, transmet el que el seu pare Miquel va sentir a una tia seva anomenada Riudora o Ridora. El beneficiat de Manresa, Pere Vinyes, que el 1606 tenia 58 anys, es recolza en el testimoni de la seva mare Agnès Vinyes, que practicava els exercicis amb Sant Ignasi.

Fora del cercle de devots declarats d'Ignasi hi ha Aldonça Vinyes que va veure a Ignasi aturar-se a pregar davant de la creu de la Guia a l'arribar a Manresa des de Montserrat, segons diu el capellà Picalqués i Gracia Bechs, que va informar de les visions d'Ignasi a diversos llocs de Manresa al seu nebot Antonio Juan Cabrera, manresà de 59 anys l'any 1606.

Mereix una consideració especial la barcelonina Isabel Ferrer coneguda per Isabel Roser pel nom del seu marit Joan Roser gran afavoridora d'Ignasi en els seus estudis a Barcelona i a París. Sobre la vida del Sant es va informar a través de la família d'Agnès Pasqual. Era molt amiga de la dona de Joan Pasqual, Àngela i de la que va sentir dir a Bernat Xivaller, nebot d'ella, Francesc Calca de Barcelona de 76 anys el 1595.

Els religiosos també juguen una part important en els processos. Testimonis directes van ser els canonges de la Seu Rafael de Gaulo i Maurici Sala, i el beneficiat Pedro Lorenzo Canyelles. Els capellans manresans que van intervenir van ser els canonges Tomàs Fadre, Maurici Soler i Valentí Paratge; els beneficiats Francesc Puig, doctor en teologia i comissari del Sant Ofici; el capellà de Salelles, Francesc Picalqués; Pere Vinyes, Cristòbal Dalmau,

Maurici Asbert, Nicolàs Salt i Jaume Oller. Els religiosos donen un cert crèdit als processos perquè tenen una certa cultura i poden apreciar millor la veracitat dels testimonis.

Pel procés ordinari de 1595 hi van participar onze testimonis de Manresa i en el procés remissorial de l'any 1606 n'hi van haver quaranta-nou. Pel procés de 1595, l'interrogatori va ser proposat pel rector del col·legi de Betlem, Pere Gil, que constava de 35 articles. A Manresa va ser del 20 al 23 d'octubre on van comparèixer els onze testimonis per contestar un interrogatori més breu de 9 articles. Pel procés de 1606 es va fer amb un qüestionari més llarg de 21 preguntes del ròtul romà i 62 addicionals del ròtul presentat per Lorenzo de Paulis. A Manresa van ser interrogats 57 testimonis del 4 al 13 de setembre.

Com veiem els testimonis citen la font d'informació de la qual van escoltar el relat per parentiu, veïnatge o amestat. L'edat dels testimonis és bastant elevada, ja que estan entre els 50 i els 70 anys. Això, els dóna una certa autoritat moral al que expliquen. Per altra banda, veiem que molts d'aquests testimonis relaten el mateix coincidint sempre en el que és fonamental, malgrat que, hi hagin algunes petites diferències pel que fa als matisos.

Petjada 13: Monestir de Santa Clara

Convent d'origen medieval, ocupat per una comunitat de monges clarisses. Era un lloc de pas de Sant Ignasi quan anava i venia de Viladordis. La tradició diu que s'asseia al pedrís de l'entrada romànica per escoltar el cant de les monges. En època de Sant Ignasi el monestir encara era ocupat per una comunitat de monges clarisses, però al segle XVII ja hi residien monges dominiques de clausura.

Imatge que permet veure el convent de Santa Clara amb l'església, on davant de l'entrada el Sant s'aturava per sentir com cantaven les monges.

El temple primitiu data del segle XIII i l'edifici encara conserva elements d'època medieval. L'any 1904, l'arquitecte manresà Alexandre Soler i March va projectar l'ampliació del convent i va dissenyar una nova estructura per a la façana de ponent, d'estil clarament modernista. Actualment, acull una comunitat de monges dominiques.

14. Establiment i implantació de la Companyia a Manresa

Recordem que el 27 de gener de 1602 Maurici Cardona fa donació de la propietat de la Cova a la marquesa d'Aitona, Lucrecia de Gralla i Montcada. El dia 26 de gener va ser signada l'escriptura en el monestir de Sant Benet de Bages i davant del notari Jaume Gomar. Un any després la marquesa cedeix la Cova als jesuïtes. A l'abril de 1602, el general de l'orde, Claudi Acquaviva, agraeix per carta a l'Ajuntament de Manresa la compra i posterior donació a la Companyia de l'edifici de l'antic hospital de Santa Llúcia, que uns anys abans havia deixat de tenir ús hospitalari i havia estat venut a un particular.

El 19 de desembre de 1602 s'aixeca una acta solemne per part de les autoritats civils i eclesiàstiques de la ciutat per obtenir fragments de pedra de la Cova per enviar a la Reina Margarita d'Àustria, esposa de Felip III, que les havia demanades per què era devota d'Ignasi. La reina va conèixer a Ignasi gràcies a la devoció que tenia la marquesa d'Aitona i la confiança que es tenien les dues dones.

El 23 de gener de 1603 els consellers de la ciutat de Manresa van demanar el permís i la dotació al rei Felip III per fundar un col·legi a la casa de l'antic hospital de Santa Llúcia.

El bisbe de Vic, Francesc Robuster i Sala contracta l'1 de març de 1603 al mestre d'obres Bernat Costa la construcció d'una petita capella al costat de la Cova, sota l'advocació de Sant Ignasi Màrtir, per tal de dedicar-la a Sant Ignasi de Loiola un cop aquest sigui canonitzat. Aquest mateix any, els jesuïtes van comprar algunes parcel·les de terra i d'altres les van rebre en donació per obtenir la propietat de tota la zona al voltant de la Cova. L'Ajuntament va decidir

arranjar el camí d'accés, es tanca la balma amb una paret d'obra i una porta, i s'hi col·loca una creu de fusta de grans dimensions per assenyalar l'indret.

El 16 setembre del 1606, Manresa rep la visita dels bisbes de Vic i Barcelona que eren nomenats pel Papa Pau V com a jutges remissorials de la causa de beatificació i informació que havien de portar a terme a Catalunya. Van visitar la Cova, l'antic hospital de Santa Llúcia, el santuari de Viladordis i altres llocs de Manresa.

El 18 d'octubre de 1606 el virrei de Catalunya i duc de Monteleón, Hèctor Pignatelli va visitar la Cova acompanyat de la seva família l'Arquebisbe de Bordeus i Cardenal de Lourdes, Francesc de Escubleau. Com a mostra d'agraïment la ciutat el va obsequiar amb alguns fragments de roca de la cova.

El 3 de desembre de 1609 el Papa Pau V decreta la beatificació d'Ignasi. A Barcelona es van celebrar solemnes festes per celebrar la beatificació d'Ignasi el tercer diumenge d'advent de 1610, després que el pare rector del col·legi de Betlem de Barcelona, el pare Llorens de Sant Joan, va destinar jesuïtes a Manresa, perquè de la mateixa manresa se celebrés a Manresa. Van ser enviats dos capellans jesuïtes i un germà coadjutor per la residència de l'hospital de Sant Llúcia. Mentre s'arranjava la residència, els jesuïtes vivien a les cases de manresans com el canonge de la Seu, Tomàs Fadre, el doctor Reig i Gallart, el doctor Joan Amigant i el doctor Josep Sala, entre d'altres.

Quan l'any 1540 el Papa Pau III va aprovar la Companyia de Jesús, els primers jesuïtes van visitar Manresa. La devoció per Ignasi va créixer després de la mort del Sant que va ser el 31 de juliol de 1556. Llavors, van venir diversos jesuïtes a visitar els llocs per on va passar Sant Ignasi. L'any 1580 van venir els

jesuïtes Llorens de Sant Joan i Tomàs de la Companyia de Jesús a predicar a La Seu amb motiu de l'Advent. Van deixar una fonda petjada a la ciutadania i creixia l'interés per tal de que hi hagués una residència de jesuïtes a Manresa. L'any 1588, el bisbe de Vic, Joan Baptista de Cardona va manar construir un obelisc davant del portal de l'hospital de Santa Llúcia en record de Sant Ignasi.

L'any 1595 va començar el procés per a la beatificació d'Ignasi. El dia 18 d'octubre del mateix any, el bisbe Pere Jaume va venir a Manresa a visitar la Cova i altres indrets ignasians, i va ser rebut per les autoritats i el jesuïta Pere Gil, rector del col·legi de Betlem de Barcelona. A partir d'aquí, es quan es planteja que els jesuïtes tinguin una residència permanent a Manresa. Amb aquesta finalitat, els consellers de la ciutat van comprar l'hospital de Santa Llúcia a Joan Malet, que fou qui va comprar la propietat. El dia 19 de novembre se signava l'escriptura notarial que donava fe d'aquesta compra. El dia 24 de novembre el fuster Joan Malet va entregar la propietat al pare jesuïta Llorens de Sant Joan que actuava en nom del pare rector del col·legi de Barcelona. Els consellers de la ciutat van rebre el dia 15 d'abril de 1602 una carta d'agraïment del Superior General de la Companyia, Claudi Acquaviva per la cessió de l'hospital de Santa Llúcia.

Al voltant dels anys 1611 i 1612 hi va haver una polèmica al voltant de la residència de l'antic hospital de Santa Llúcia, ja que els jesuïtes la volien suprimir. Llavors, després de la mort del Superior General hi va haver un canvi d'orientació gràcies al memorial que va fer el pare Gil enumerant els miracles que obrava Déu per mitjà del beat Ignasi.

El noble aragonès Lupercio de Arbizu, comandador de l'orde de Malta i després

també batlle de la vila de Casp, va donar mil escuts per la fundació d'un col·legi. El 20 de juliol de 1620 van nomenar a Arbizu fundador del col·legi. El 18 d'abril de l'any 1622 s'estableix una primera congregació que té com a rector Diego Tонера i el 24 de maig Arbizu visita la ciutat.

El 12 de març de 1622 el Papa Gregori XV va declarar la canontització de Sant Ignasi de Loiola. La notícia va ser rebuda amb molta alegria a la ciutat i es van fer grans festes per celebrar-ho. Van durar vuit dies i van consistir en grans lluminaries, enramades, música pels carrers, comèdies, balls, moixigangues, jocs de cucanya, toros, tronades, processó, missa i altres actes. El 26 de gener de 1623, el Papa Gregori XV mitjançant una bula concedeix el jubileu perpetu, indulgència plenària i remissió de tots els pecats als fidels que confessant i comulgant visitin la Cova el darrer diumenge del mes de setembre de cada any. El Pare General de la Companyia va agrair també als manresans la devoció per Sant Ignasi enviant la reliquia del dit polze de la mà dreta que es va rebre el dia 30 de juliol de forma solemne i es va dipositar a l'església de Santa Llúcia. El 1625 es fan les primeres obres de reforma de l'antic hospital ja convertit en el col·legi de Sant Ignasi.

La devoció per Sant Ignasi va anar creixent amb el temps gràcies a les prediques dels jesuïtes a la ciutat i també pels miracles que se li atribuïren. Un d'aquests miracles va tenir lloc el 30 de juliol de 1627 mentre es cantaven les completes a la Cova. Resulta que va caure la creu del Tort per una tempesta. El medalló, que és l'element principal de la creu i que conté la imatge de Jesús crucificat, es va portar a la Cova i es va col·locar al costat de l'altar. El mateix dia, els que estaven presents van veure com de les llagues de les mans i els peus, i les ferides del cap en sortia sang fresca com si es tractés d'un cos viu.

Al dia següent una multitud van anar a visitar el crist miraculós que rajava sang. L'octubre de 1628, el bisbe de Vic, Pere Magarola va conèixer de primera mà el medalló. Li van demanar que decretés festiu el dia de la festa de Sant Ignasi a Manresa. La petició va ser confirmada el 15 de juliol de 1629 i publicada el 25 de juliol del mateix any, celebrant-se la festa de Sant Ignasi amb una gran solemnitat.

El col·legi de Santa Llúcia amb el temps va quedar petit per acollir les diferents seccions que tenia el centre. L'any 1638 es sol·licita el trasllat recurrent al pare Jacint Pibernat, rector del col·legi. Els consellers de la ciutat no van creure oportú que fos necessari el trasllat del col·legi, perquè s'havien gastat molts diners (2.000 escuts), en les obres de reparació i acondicionament de l'escola. La ciutat també assumia el cost dels sous dels professors que hi treballaven. A més, creien que la marxa del centre on estava llavors perjudicaria a la ciutadania. Hi va haver durant anys un estira i arronsa constant per les dues parts. Finalment, es van suspendre les negociacions mentre el col·legi continuava al mateix lloc i esdevenia cada cop més pròsper.

L'any 1649, els frares del convent de Sant Domènec, on havia estat també Ignasi, van voler commemorar l'estada del Sant i els sofriments que allà va passar. Van pintar un quadre amb una inscripció que explicava el seu pas pel convent dels dominics. El prior Bernat Llanes va col·locar la pintura en la capella del claustre del convent perquè pogués ser admirada pels devots del convent. El 25 de gener de 1650, els jesuïtes es van queixar perquè a la inscripció posava unes dades inexactes i van fer una reclamació per protestar. El 13 de maig de 1652 el Vicari General de l'Orde de Predicadors a Catalunya ordena fer un informe prenent declaració de religiosos i persones notables de la

ciutat. El cas no se sap com va acabar, però es creu que deixarien abandonada la queixa o retirarien el quadre. El que si que sabem és que el 1664 s'oferia a la devoció pública.

El 12 d'octubre de 1657, el Papa Alexandre VI va concedir indulgència plenària i remissió de tots els pecats als fidels que combreguessin i practiquessin els Exercicis Espirituals que Sant Ignasi va escriure a la Cova. Aquest fet va provocar que es tractés d'aixecar un edifici per acollir els exercitants. Les obres van començar el 1660 a sobre mateix de la Cova i capella que es va construir el 1603. Les obres van ser patrocinades pels consellers de la ciutat, la família Aymerich de Manresa i per altres persones nobles i devotes de Sant Ignasi. Les obres que contemplaven una torre principal sobre l'edifici van provocar la protesta dels frares caputxins que tenien el seu convent just al davant i les finestres queien just enfront del seu hort. Va començar una disputa legal que va acabar amb una concòrdia el dia 28 de gener de 1661. Aquest va ser l'antecedent de la pugna que van tenir pel lloc on estava ubicada la cova originària que Sant Ignasi anava a pregar i on va escriure els Exercicis Espirituals.

Els jesuïtes malgrat tot continuaven amb les obres de la seva residència i amb la façana de la Cova que es va acabar l'any 1666. Hi van haver diversos actes de protesta en la reivindicació de la cova veritable com una processó més solemne encara pel dia de Sant Ignasi que feien els jesuïtes amb el suport dels consellers de la ciutat i la col·legiata de La Seu.

El dia 2 d'abril de 1767 el rei Carles III va ordenar l'expulsió dels jesuïtes de tots els dominis espanyols. La Cova va restar tancada fins que el 27 de març de

1816, quan el rei Ferran VII va restituir la Companyia de Jesús a Espanya i va fer que recobressin la Cova i les seves antigues possessions a Manresa. L'any 1868 tornen a ser expulsats fins a l'any 1877. La forta oposició que es va crear va comportar un litigi sobre l'ensenyament a Manresa que va durar fins el 1892, quan els religiosos es van veure obligats a abandonar el col·legi de Sant Ignasi. Els jesuïtes es van haver de retirar a l'antiga residència del Rapte, a l'església de Santa Llúcia i a la Cova.

L'any 1894 es col·loca la primera pedra del gran edifici de la casa d'exercicis de la Cova. Al cap de dos anys s'acaben les obres i s'obra la casa nova. L'any 1915 es porten a terme obres a l'avantcova. L'any 1932 es dissol la Companyia de Jesús a Espanya i l'any 1939 es restableix. El 1968 es porta a terme la rehabilitació de tot el conjunt i el 1991 es rehabiliten les façanes com a conseqüència de l'Any Ignasià. Finalment entre els anys 2011 i 2013 es porten a terme les obres al Centre Internacional d'Espiritualitat Ignasiana, per convertir la casa en un centre de referència a tot el món, objectiu que es vol culminar l'any 2022 coincidint amb el cinquè aniversari de l'arribada i l'estada de Sant Ignasi a Manresa. L'objectiu en aquesta ocasió és aconseguir portar a 100.000 persones l'any a Manresa.

Petjada 14: Capella de Sant Pau

Aquesta ermita, situada al barri de Sant Pau, quedava fora de les muralles medievals de la ciutat. Sembla ser que en el seu origen era un hospici per a leprosos que donava acollida als malalts infecciosos i que estava vinculada a l'Hospital de Sant Andreu o superior. L'any 1410, quatre ermitans de Montserrat (Francesc de Pujol, Alfons de Molina, Joan Castellet i Francesc Castell), van ocupar l'antiga capella de Sant Marc i Santa Bàrbara, i la van posar sota l'advocació de la Mare de Déu i de Sant Pau, el primer ermità. El 1472 va passar a dependre de l'abat de Poblet.

La façana de la capella de Sant Pau on Ignasi va anar per veure el seu guia espiritual.

Sant Ignasi hi anava a pregar i va tenir molta relació amb el prior, Alfons d'Agurreta, que era d'origen basc com ell. De fet, quan va tornar de Jerusalem,

Ignasi va tornar a Manresa per veure aquesta persona que havia estat com un director espiritual per ell. Com que ja havia mort, decideix tornar tot seguit cap a Barcelona.

El 1700 l'abat de Poblet la ven als jesuïtes del col·legi de Manresa que la reedifiquen i la restauren. També van construir un dipòsit d'aigua per regar les terres del voltant que també n'eren propietaris. Amb l'expulsió dels jesuïtes l'any 1767, Sant Pau va ser incautat per l'Estat i després venut a particulars.

De l'antic priorat en queda l'església gòtica que probablement és de finals del segle XV. A dins s'hi conserva un retaule barroc dedicat a Sant Pau, Santa Bàrbara i Sant Marc. Altres elements interessants són els relleus de l'arrencada dels arcs i les claus de volta, així com una pintura al·legòrica a la primera expulsió dels jesuïtes.

Retaule de la capella de Sant Pau amb Santa Bàrbara a dalt i Sant Marc a baix.

Conclusions

Per apreciar el llegat que Sant Ignasi va deixar a Manresa només es pot fer coneixent bé la seva història. Una història apassionant que viu un moment clau a Manresa. Sant Ignasi atrapa qui llegeix la seva vida. Una vida amb moments de tota mena: bons i dolents. Aquest serà el seu camí espiritual i de vida.

A Manresa hi té una experiència mística capdalt que marcarà tota la seva vida i de fet totes les seves accions futures. Sembla que d'aquell moment d'il·luminació que va viure al costat del riu Cardener en van sorgir, per una banda, la inspiració per la seva obra escrita, els Exercicis Espirituals, i també posteriorment, la fundació de la Companyia de Jesús. Dos fets importantíssims que han marcat un abans i un després en la vida d'Ignasi de Loiola.

Conèixer bé tots aquests aspectes apassionants de la seva vida i miracles ha d'ajudar a entendre la complexitat polifacètica d'aquest important personatge. Entrar a la seva vida és entrar en el seu recorregut espiritual i de retruc el que expliquen els Exercicis Espirituals. Aquests són un reflex de la seva vida i viceversa.

Ara que ens acostem als 500 anys de l'arribada de Sant Ignasi a Manresa aquest llibre ens aproparà d'una forma clara i entenedora tots aquells moments importants que va viure Ignasi a la ciutat i als indrets que encara són molt desconeguts pel gran públic. Si volem que Sant Ignasi es conegui i la gent visiti la ciutat i la Cova, primer de tot, cal que s'enamorin d'ell, de la seva vida i de les seves causes.

A Manresa coneixerem un pelegrí amb totes les seves conseqüències. Algú que va vestit com un pobre, que demana caritat, i ajuda als més febles. Que fa

un camí de pregària i ascètic molt dur, ple de dejunis, malalties, dubtes, ple d'autocrítiques, moments foscos, i fins i tot, un intent de suïcidi. Però, també amb molta pau, tranquil·litat, alegria, consolacions, visions i il·luminacions. És, per tant, un període molt intens, divers i ric en matissos. Per això, per apreciar una figura tant important de la història moderna universal com fou Ignasi de Loiola, cal entendre bé el que va viure a Manresa per adonar-se de la potència que tindrà després per construir del no res una orde religiosa que tindrà milers de seguidors arreu del món, escoles, universitats, centres educatius i socials que faran una tasca impressionant tant religiosa, social i cultural.

D'alguna manera, diuen que Manresa va ser la Mare perquè d'aquí va sorgir tot el que va venir després. I jo crec fermament en aquesta afirmació. Per entendre la seva actuació, cal entendre abans bé el que representa Manresa per Ignasi i Ignasi per Manresa. Amb aquesta obra volem aportar el nostre petit gra de sorra per contribuir a fer assequible l'aproximació a una figura polièdrica de tots els temps que encara continua marcant el ritme i el pas amb el lema de la Companyia de Jesús: "En tot servir i estimar".

ANNEXOS

Annex 1. Resum de la biografia de Sant Ignasi

Iñigo López de Recalde va néixer l'any 1491 a Loiola, Azpeitia, Guipúscoa. Era fill del noble castellà Bertran Yáñez de Onza i de Marina Sáenz de Licona i Balda. Entra com a patge a la cort de Ferran el Catòlic i després ingressà a l'exèrcit del seu parent el Duc de Nájera.

El 1521 actuant com a comandant, va fortificar-se per la defensa de la ciutadella de Pamplona, quan els francesos la van sitiar. Al combat és ferit per una bala de canó que passa entre les seves dues cames, trencant-li una i ferint-li l'altre. La ciutadella es rendeix poc després. És trasllat a Loiola per recuperar-se. Va patir una llarga i penosa convalescència en la qual va llegir llibres de cavalleria, i sobretot, de la vida dels sants cristians. Durant aquesta recuperació va visitar el Santuari de Nostra Senyora de Olaz. En aquesta visita, podria ser que se li acudís la idea de peregrinar a Jerusalem i a Montserrat.

A partir, d'aquí decideix canviar de vida i es posa en marxa cap a Montserrat. En un poble a prop de la muntanya, que podria ser Igualada, decideix comprar la roba de sac. A Montserrat va fer confessió general durant tres dies seguits. El confessor va ser un monjo del monestir anomenat Joan Chanon que vivia a l'ermita de Sant Dimes, que va determinar el vestit de penitent i que fes donació del cavall al Monestir i presentés el punyal i l'espasa a la Verge.

Després de tres dies de confessió a Montserrat i vestit amb la túnica de sac cenyida al cos amb una gruixuda corda i descalç va fer la presentació de les armes a la Verge. Va ser el dia 24 de març de l'any 1522 vigília de l'Anunciació de la Verge Maria. Va passar la nit en vetlla. Marxa de Montserrat cap a Barcelona, però no hi va pel camí habitual sinó que passa per Manresa per

evitar trobar gent que el coneixien. Volia retirar-se uns dies en algun hospital per escriure algunes notes en el llibre que portava. Una possible explicació perquè vingués a Manresa podria ser l'epidèmia de pesta que hi havia a Barcelona que va fer que es tanquessin les portes de la ciutat i no es poguessin embarcar vaixells cap a Jerusalem. És probable que el confessor de Montserrat l'advertís d'aquest fet i l'aconsellés de venir a Manresa. L'estada s'allarga més del que inicialment preveia.

Després d'onze mesos a Manresa (de març de 1522 a febrer de 1523), marxa cap a Barcelona, s'embarca a Roma i, tot seguit, el 4 setembre de 1523 va a Jerusalem, d'on ha de tornar a Barcelona.

La seva amiga Isabel Roser li aconsella que iniciï estudis. Aprèn llatí i s'inscriu a la universitat. Estudia a Alcalà de Henares des de 1526-1527. Va viure i va treballar a l'Hospital d'Antezana com a infermer i cuiner per als malalts. Posteriorment, va a Salamanca, parlant a tots sobre els seus exercicis espirituals, cosa que no és ben vista per les autoritats i li comporta alguns problemes. Fins i tot, l'arriben a empresonar alguns dies. En vista de la manca de llibertat a Espanya, decideix anar-se'n a París.

El febrer de 1528 entra a la Universitat de París, on hi passa més de set anys, augmentant la seva educació teològica i literària, i tractant de despertar l'interès dels estudiants en els seus exercicis espirituals.

El 1534 ja tenia sis seguidors clau: Francesc Xavier, Pere Favre, Alfonso Salmerón, Diego Laínez, Nicolás de Bobadilla i Simão Rodrigues (portuguès).

Viatja a Flandes i Anglaterra per aconseguir diners per la seva obra. Té ja molt perfilat el projecte i els companys que el segueixen. El dia 15 d'agost de 1534,

els set juren a Montmartre "servir al nostre Senyor, deixant totes les coses del món" i funden la Societat de Jesús, que després seria anomenada la Companyia de Jesús. Decideixen viatjar a Terra Santa i, si no poden, es posaran a les ordres del Papa.

Ignasi s'en torna a la seva terra, per motius de salut, i hi resta un període de tres mesos. Després fa diverses visites als familiars dels seus companys, lliurant cartes i encàrrecs, i s'embarca per a Venècia, on passa hi tot l'any 1536, que aprofitaria per estudiar. El 8 gener de 1537 arriben els companys de París.

El Papa Pau III els va donar l'aprovació i els va permetre ordenar-se sacerdots. Van ser ordenats a Venècia pel bisbe de Arbe el 24 de juny. Ignasi celebrarà la primera missa la nit de Nadal de l'any 1538. En aquest temps es dediquen a predicar i al treball caritatiu a Itàlia. Van a Roma a demanar permís per anar a Jerusalem i els hi donen, però per problemes bèl·lics no poden arribar-hi i es posen a les ordres del Papa.

En el viatge a Roma succeeix un fet important a la vida d'Ignasi. A La Storta, localitat al nord de Roma, té una experiència espiritual d'excel·lent transcendència, que a la seva autobiografia recull així:

"Va sentir un canvi tan fort en la seva ànima i veié tan clarament que Déu Pare el posava amb el Crist, el seu Fill que no gosaria dubtar d'això: que Déu Pare el posava amb el seu Fill". Amb aquesta expressió va revelar la unió que des de llavors va sentir amb Crist. Laínez va completar aquestes dades, afegint que la visió va ser trinitària, i que en ella el Pare, dirigint-se al Fill, li deia: "Jo vull que prenguis a aquest com a servidor teu" i Jesús, al seu torn, tornant cap a Ignasi, li va dir: "Jo vull que tu ens serveixis".

Això determinarà la fundació de la Companyia de Jesús, que esdevindrà la conclusió del que va començar a Manresa amb els Exercicis Espirituals. La directriu era clara: ser companys de Jesús, allistats sota la seva bandera, per emprar en el servei de Déu i el bé del proïsme.

A l'octubre de 1538, Ignasi es va encaminar cap a Roma, juntament amb Favre i Laínez, per a l'aprovació de la constitució de la nova ordre. Un grup de cardenals es va mostrar a favor de la constitució i Pau III va confirmar l'ordre mitjançant la butlla *Regimini militantis* (27 de setembre de 1540), però limitava el nombre dels seus membres a seixanta. Aquesta limitació va ser revocada a través de la butlla *Injunctum nobis* (14 març 1543). Així naixia la *Societas Iesu*, la Companyia de Jesús o, com se'l coneix comunament, "els Jesuïtes".

Ignasi va ser triat Superior general del seu orde religiós. Va enviar als seus companys com a missioners per Europa per crear escoles, universitats i seminaris on estudiarien els futurs membres de l'ordre, així com els dirigents europeus.

El 1548, els seus Exercicis espirituals van ser finalment impresos i va ser portat, fins i tot, a la Inquisició romana, però va ser ràpidament deixat lliure.

Ignasi, amb l'ajuda del seu secretari Juan Alfonso de Polanco, va escriure les Constitucions jesuïtes, adoptades el 1554, les quals van crear una organització monacal, exigint absoluta abnegació i obediència al Papa i superiors. El seu principi fonamental es transforma en el lema jesuïta: *Ad maiorem Dei gloriam* ("A major glòria de Déu").

Els jesuïtes van jugar un paper clau en l'èxit de la Contrareforma. La Companyia s'estén per Europa i per tot el món i només està obligada a

respondre dels seus actes davant el Papa.

El 1551 Ignasi de Loiola vol que el substitueixin al capdavant de la Companyia, però la seva sol·licitud de renúncia és rebutjada. A l'any següent mor Francesc Xavier, a qui Ignasi tenia en ment per a la seva substitució.

Sorgeixen divergències en el si de la direcció de la Companyia. Simão Rodrigues, un dels fundadors, es rebel·la contra Ignasi des de Portugal, Bobadilla critica la manera de comandament d'Ignasi, i la seva amiga Isabel Roser vol fundar una companyia femenina, a la qual Ignasi s'hi nega.

Ignasi dirigeix la Companyia des de la seva cel·la a Roma i va ordenant tot el que ha anat creant fins poc abans de la seva mort. La Companyia creix i passa a tenir milers de membres. Va estar quinze anys al capdavant de la Companyia de Jesús com a General, des de Roma.

Mor el 31 de juliol de 1556, en el transcurs d'una malaltia a la seva cel·la de la seu dels Jesuïtes a Roma. El seu cos, que va ser inicialment sepultat a l'església de Santa Maria de la Strada, va ser traslladat a l'església del Gesù, seu la Companyia. El papa Gregori XV el va canonitzar el 12 març 1622 juntament amb Francesc Xavier, Felip Neri, Teresa de Jesús i Isidre Llaurador.

Annex 2. Cronologia dels fets més importants de la Companyia a Manresa

24 de març del 1522 Vetlla d'Ignasi a Montserrat.

Març del 1522-febrer del 1523 Estada d'Ignasi a Manresa.

1587 Instal·lació d'un obelisc a sant Ignasi al davant de Santa Llúcia.

1595 Comença a Manresa el procés de beatificació de Sant Ignasi.

1601 Es col·loca a la Cova una imatge d'Ignasi.

1602 La marquesa d'Aitona compra la Cova. S'envien pedres de la Cova a la reina Margarida. Comença la residència dels jesuïtes a Santa Llúcia.

1603 La marquesa d'Aitona dóna la Cova a la Companyia de Jesús. S'edifica una capella a la Cova.

1606 S'engrandeix la capella de la Cova. S'inicia el procés de canonització.

1609 Beatificació d'Ignasi.

1620 Es construeix una capella al lloc del Rapte. La residència dels jesuïtes passa a ser col·legi.

1622 Canonització de sant Ignasi.

1623 Arribada d'una relíquia del sant a Manresa. Celebració del primer centenari de l'estada a Manresa.

1627 El medalló de la creu del Tort sua sang.

1660 Millores a la Cova. Concòrdia entre jesuïtes i caputxins.

1666-1675 Construcció de l'altar pels germans Grau.

1660 - 1680 Construcció d'una torre sobre la volta de la Cova.

1666 Ampliació de la Cova.

1673 Primera publicació dels Exercicis Espirituals .

1680 S'acaba l'ampliació de la Cova.

1700 L'abat de Poblet ven l'ermita de Sant Pau als jesuïtes. Josep Sunyer comença els nou medallons de la Cova.

1720 Estucs del germà Setí a la Cova.

1721 Primer jesuïta a la Cova com a comunitat independent.

1727 S'acaben les obres d'ampliació de la torre.

1730 Primers marbres de colors.

1732 S'amplia l'avantcova.

1749 Projecte primitiu de l'església.

1750 Construcció del col·legi de Sant Ignasi. Construcció de l'església de Sant Ignasi.

1763 S'acaba la construcció de l'església de la Cova.

1667 Expulsió dels jesuïtes.

1814 Restabliment de la Companyia de Jesús.

1820 - 1823 Expulsió i retorn dels jesuïtes.

1830 Benedicció de l'església de Sant Ignasi.

1822 - 1840 Expulsió i retorn de la Companyia de Jesús.

1862 Es fa l'edifici vell per a Casa d'Exercicis.

1868 - 1877 Expulsió i restabliment dels jesuïtes.

1860 - 1864 S'acaba la decoració interior de l'església.

1866 Benedicció de l'església de la Cova.

1889 S'acaba la casa vella.

1892 Els jesuïtes abandonen el col·legi de Manresa.

1894 Primera pedra del gran edifici.

1896 S'acaba la casa nova.

1915 Obres a l'avantcova.

1932 Dissolució de la Companyia de Jesús a Espanya.

1939 Restabliment de la Companyia de Jesús.

1948 Commemoració dels 400 anys dels Exercicis Espirituals.

1968 Rehabilitació de tot el conjunt.

1991 Es rehabiliten les façanes per l'Any Ignasià.

2011 - 2013 Obres al Centre Internacional d'Espiritualitat Ignasiana.

2012 Es presenta a Manresa el Camí de Sant Ignasi.

2014 Anunci de dos anys jubilars del Camí Ignasià: del 31 de juliol de 2015 a 31 de juliol de 2016, i un altre, del 31 de juliol de 2021 al 31 de juliol de 2022.

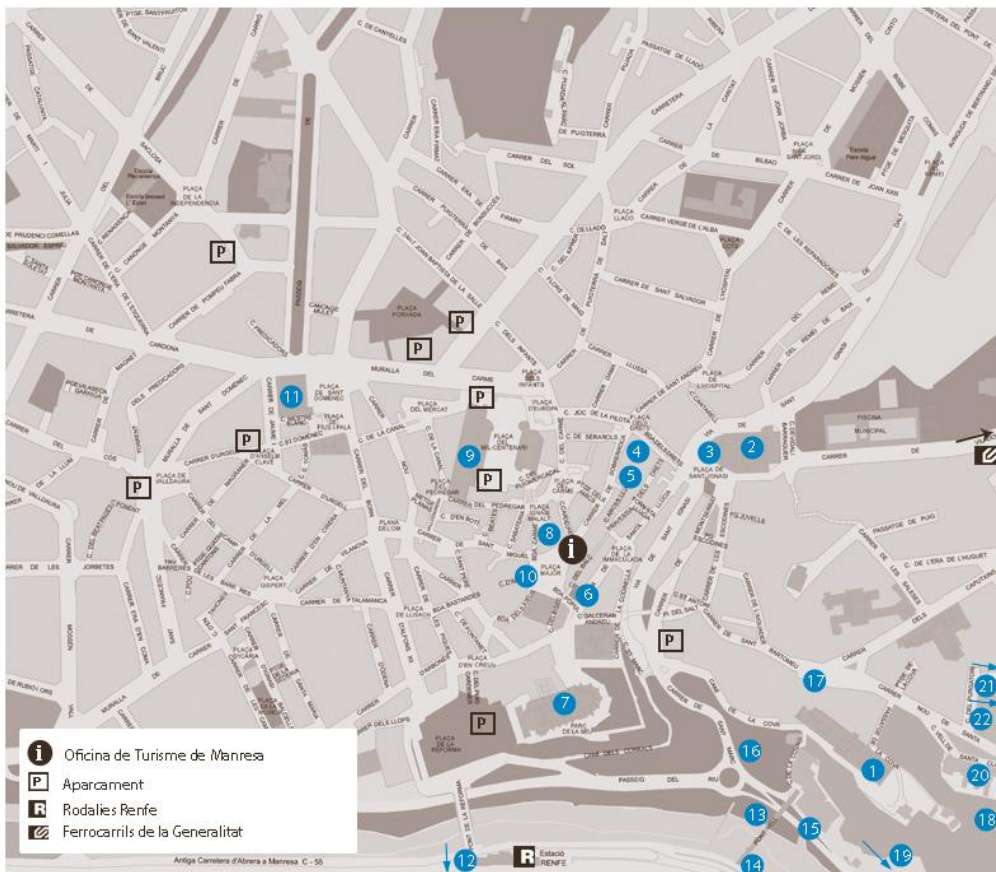
2022 Commemoració del 500 anys de l'arribada d'Ignasi a Manresa.

Annex 3. Ruta ignasiana de Manresa

La ruta ignasiana de Manresa recorre els indrets que Sant Ignasi va passar i on va deixar empremta a la ciutat. Molts dels llocs que recorre la ruta foren espais de pregària de Sant Ignasi, com la basílica de Santa Maria de la Seu i d'altres on va viure experiències místiques com a la Capella del Rapte. Altres espais, s'han anat transformant a mesura que la Companyia de Jesús anava adquirint reconeixement, com és el cas del santuari de la Cova. Aquest últim és el principal indret de la ruta ignasiana de la ciutat.

La visita guiada recorre un seguit d'indrets marcats pel record al fundador de la Companyia de Jesús com són: la Capella de Sant Ignasi Malalt, la Capella del Rapte, la Capella del Pou de la Gallina i la Cova de Sant Ignasi, entre d'altres. A continuació, hi ha el plànol i la llista dels llocs ignasians de la ciutat.

- 1 - La Cova de Sant Ignasi
- 2 - Museu Comarcal de Manresa
- 3 - Capella del Rapte
- 4 - Casa Canyelles
- 5 - Pou de la Gallina
- 6 - Centre d'Interpretació del Carrer del Balç
- 7 - Basílica de Santa Maria de la Seu
- 8 - Capella de Sant Ignasi Malalt
- 9 - Alberg del Carme (Antic claustre del Carme)
- 10 - Casa Amigant
- 11 - Plaça Sant Domènec
- 12 - Torre de Santa Caterina
- 13 - Pont Vell
- 14 - Creu de la Guia
- 15 - Creu de Beuys
- 16 - Ermita de Sant Marc
- 17 - Creu del Tort
- 18 - Pou de la llum
- 19 - Ermita de Sant Pau

20 - Convent de Santa Clara

21 - Creu de la Culla

22 - Santuari de la Salut de Viladordis

Els camins de Sant Ignasi

El Puigcardener i la Cova són el nucli d'un seguit de camins que cal recorre si es vol seguir les passejades i rutes que va fer el Sant a la ciutat i als voltants. Aquests cinc itineraris completen els llocs ignasians de Manresa.

- Camí de Montserrat (Camí del pelegrí fins a Manresa): de Montserrat a Santa Caterina. Es tracta del tram oficial del Camí Ignasià dins del terme de Manresa, entre la riera del Cornet i la Torre de Santa Caterina.

- Camí de Santa Caterina (Camí del pelegrí, tram final): de Santa Caterina a la Cova. Camí històric de l'entrada d'Ignasi a la ciutat, on es troben els primers elements ignasians com a tals si no considerem Santa Caterina.

- Camí de la Vall del Paradís al Pou de Llum i Sant Pau (Camí de la Il·lustració). Recorre els escenaris de l'episodi de Sant Ignasi i l'Exímia Il·lustració del Cardener per aquest vessant que forma el triangle entre el riu Cardener i els barris de les Escodines, Balconada i Sant Pau.

- Camí de la Cova a Viladordis (Camí del comiat) passant per Passatge de la Cova, Nou de Santa Clara, per la Creu del Tort i el convent de Santa Clara, - amb visita opcional al Pou de Llum- i fins a la Creu de la Culla, i des d'aquest punt fins a Viladordis. Segueix el Camí de Sant Jaume, però en direcció contrària.

Seguint les petjades del pelegrí a Manresa

- Camí urbà (intramurs). El camí que Ignasi recorria quotidianament durant la seva estada a Manresa. Inclou els llocs essencials de la visita turística ignasiana a Manresa.

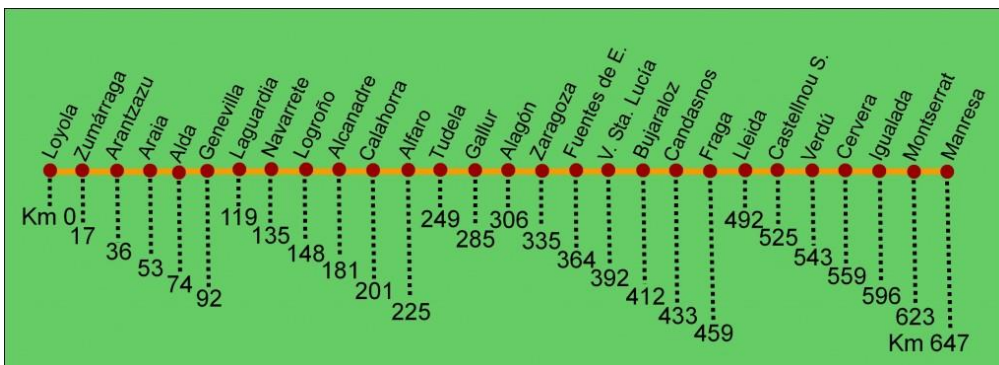
Camí Ignasià

El camí ignasià és una ruta de 650 quilòmetres dividida en 27 etapes que segueix el pelegrinatge que va fer Ignasi de Loiola l'any 1522, des de Loiola (Gipúscoa) fins a Manresa, passant pel País Basc, La Rioja, Navarra, Aragó i Catalunya.

Mapa de la ruta del Camí Ignasià amb les localitats destacades i les províncies que travessa. A sota, trams amb els quilòmetres acumulats. Font:caminoignaciano.org

El Camí de Sant Ignasi arrenca al santuari de Loiola. A partir d'aquí l'itinerari combina els prats d'alta muntanya amb les valls d'Euskadi i Navarra. Cap a Navarrete, Logronyo, Saragossa, travessant els Monegres, Lleida, Verdú, Cervera, Igualada, Montserrat i acabant a la Cova de Manresa.

Al llarg del camí, pensat per fer-lo en 30 dies, hi ha pals indicatius que assenyalen la ruta. Sovint, els senyals grocs del Camí de Sant Jaume serveixen com a indicacions de la ruta, que és la mateixa en molts trams, però en sentit invers.

Al finalitzar el recorregut a la Cova de Manresa, el pelegrí rep el Certificat de pelegrinatge ignasià, document que s'atorga a tots els pelegrins que acreditin que han fet el camí ignasià a peu (100 km) o amb bicicleta (200 km).

Els quilòmetres es poden acumular en diferents mesos o anys i en les etapes que siguin. També pot rebre el Certificat de pelegrí ignasià, que, en aquest cas, s'atorga a tots els pelegrins que visitin el camí ignasià en alguna de les seves etapes i llocs ignasians.

Per a l'obtenció d'aquest certificat també és necessària la presentació de la credencial, com a mínim, amb cinc segells de localitats o llocs del camí ignasià visitats. Ambdós documents es poden obtenir a l'Oficina del Pelegrí del santuari de Manresa, i al de Lloiola.

El 2022 farà 500 anys que sant Ignasi va arribar a Manresa i que va fer el camí de pelegrinatge des de Lloiola fins a la capital del Bages. Per commemorar-ho, la Companyia de Jesús ha fet viable el camí que va seguir Sant Ignasi.

Les etapes

Etapa 1: Lloiola – Zumarraga (17,5 km)

Etapa 2: Zumarraga – Arantzazu (19,2 km)

Etapa 3: Arantzazu – Araia (17,7 km)

Etapa 4: Araia – Alda (21,2 km)

Etapa 5: Alda – Genevilla (17,9 km)

Etapa 6: Genevilla – Laguardia (27 Km)

Etapa 7: Laguardia – Navarrete (16,5 km)

Etapa 8: Navarrete – Logronyo (13 km)

Etapa 9: Logronyo – Alcanadre (32,4 km)

Etapa 10: Alcanadre-Calahorra (20 km)

Etapa 11: Calahorra – Alfaro (23,7 km)

Etapa 12: Alfaro – Tudela (24,6 km)

Etapa 13: Tudela – Gallur (36 km)

Etapa 14: Gallur – Alagón (21,2 km)

Etapa 15: Alagón – Saragossa (28,8 km)

Etapa 16: Saragossa – Fuentes de Ebro (29 km)

Etapa 17: Fuentes de Ebro – Venta de Santa Lucía (28 km)

Etapa 18: Venta de Santa Lucía – Bujaraloz (20,5 km)

Etapa 19: Bujaraloz – Candasnos (20,2 km)

Etapa 20: Candasnos – Fraga (26,3 km)

Etapa 21: Fraga – Lleida (33 km)

Etapa 22: Lleida – Castellnou de Seana (32,8 km)

Etapa 23: Castellnou de Seana – Verdú (18 km)

Etapa 24: Verdú – Cervera (16 km)

Etapa 25: Cervera – Igualada (37 km)

Etapa 26: Igualada – Montserrat (26,8 km)

Etapa 27: Montserrat – Manresa (23,5 km)

El Camí Ignasià Europeu

La Ruta Ignasiana Europea consta de tres connexions importants relacionades amb l'experiència espiritual i històrica d'Ignasi, que són Barcelona, París i Roma. Cadascuna d'aquestes ciutats, com també passa a Manresa, té una ruta urbana que segueix les petjades d'Ignasi. En el futur no es descarta que també es pugui seguir caminant el camí que fa ver Ignasi de Barcelona a París, i el de París a Roma.

Un pelegrí fent un tram del Camí Ignasià. Font: jesuites.net

Manresa 2022

L'any 2022 farà 500 anys que Sant Ignasi de Loiola va arribar a Manresa. Per commemorar-ho, la ciutat ha engegat el projecte Manresa 2022, que preveu un seguit d'accions per donar a conèixer el llegat ignasià de la ciutat.

El Pla Director Manresa 2022 és un pla sorgit del Pacte de Ciutat i de la voluntat dels Jesuïtes de fer de Manresa un centre internacional aprofitant la figura de Sant Ignasi de Loiola. Les línies estratègiques del pla estan organitzades en tres eixos fonamentals: el primer és el Camí, simbolitzat pel pont Vell i que és la porta d'arribada de sant Ignasi a la ciutat, un pont de relacions entre Manresa i el món. El segon és l'acollida. Se simbolitza per l'escudella de Sant Ignasi que es conserva a La Cova i és l'eix que ha de garantir l'hospitalitat i els serveis necessaris pels turistes que vinguin a la ciutat. El tercer eix és la llum. La llum remet a l'espiritualitat que Sant Ignasi trobà a Manresa i ha de servir per potenciar a l'exterior les festivitats de la ciutat, de la Llum a la Fira Mediterrània passant per la Festa Major.

Un dels principals eixos d'aquest pla és l'adequació del centre històric de la ciutat i la dignificació dels 22 indrets de Manresa que s'han identificat com a llocs ignasians per la seva vinculació amb Sant Ignasi de Loiola. Algunes de les intervencions que es proposen i que se centren en quatre àmbits fonamentals: la Cova, la Seu i el carrer del Balç, el col·legi de Sant Ignasi i l'entorn de la plaça Sant Domènec.

D'altra banda, el projecte també contempla actuacions relacionades amb la millora de l'allotjament de la ciutat i el disseny i difusió de productes turístics, així com la creació d'una oferta gastronòmica clarament identificable amb la

figura de Lloïola.

La commemoració del 500 aniversari de l'estada de sant Ignasi de Lloïola a Manresa s'escaurà l'any 2022. A través del Santuari de la Cova i del Camí Ignasià, la Companyia de Jesús aposta per convertir la ciutat en un pol d'atracció per a pelegrins i turistes.

Arran de la commemoració, la Companyia de Jesús es prepara per consolidar la Cova en un centre d'espiritualitat d'abast mundial i endegar el Camí Ignasià, amb la voluntat de convertir-lo en un referent de pelegrinatge i turisme religiós.

L'any 2022 és, doncs, una fita per a la Cova, l'orde jesuïta i l'Església en general, amb una dimensió estrictament religiosa. Manresa aspira a pronunciar-se de manera proactiva, celebrant la commemoració i aprofitant l'avinentsa des d'una dimensió ciutadana, per a la revitalització i la projecció cultural, social i econòmica de la ciutat.

Imatge que permet veure la Cova de Manresa i el Pont Vell en primer terme. Espais que es potenciaran i es posaran en valor a través del Pla Director Manresa 2022.

Bibliografia

- Ajuntament de Manresa (2008). *La Manresa ignasiana: l'empremta de sant Ignasi de Loiola: del segle XVI al XXI*. Manresa: Ajuntament de Manresa.
- Bassegoda, B. (1994). *La Cova de Sant Ignasi*. Manresa: Angle Editorial i Fundació Caixa Manresa.
- Benítez, J.M. (1990). *Manresa en la vida de Sant Ignasi*. Manresa: Ajuntament de Manresa.
- Calveras, J. (1956). *San Ignacio en Montserrat y Manresa a traves de los procesos de canonización*. Barcelona: Editorial Libreria Religiosa.
- Gasol, J. M. (1997). *La construcció de la casa de la Santa Cova en el seu context històric*. Manresa: Ajuntament de Manresa.
- Melloni, X. (1990). *Ignasi de Loiola, un pedagog del misteri de la justícia*. Quadern número 35. Barcelona: Cristianisme i Justícia.
- Melloni, X (1998). *Els Exercicis en la tradició d'occident*. Quadern Eides 23. Barcelona: Escola Ignasiana d'Espiritualitat - Fundació Lluís Espinalt.
- Rambla, J. M.(2009). *El pelegrí. Autobiografia de sant Ignasi de Loiola*. Barcelona: Claret.
- Rambla, J. (2008). *Exercicis Espirituals de Sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (1)*. Quadern Eides 53. Barcelona: Escola Ignasiana d'Espiritualitat - Fundació Lluís Espinalt.
- Rambla, J. (2011). *Exercicis Espirituals de Sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (2)*. Quadern Eides 63. Barcelona: Escola Ignasiana

d'Espiritualitat - Fundació Lluís Espinalt.

- Rambla, J. (2014). *Exercicis Espirituals de Sant Ignasi de Loiola. Una relectura del text (3)*. Quadern Eides 72. Barcelona: Escola Ignasiana

d'Espiritualitat - Fundació Lluís Espinalt.

- Sarret, J. (1956). *San Ignacio de Loyola y la ciudad de Manresa*. Manresa: Amigos de la historia de Manresa.

- Segarra, J i Torra, J. (1990). *Manresa i Sant Ignasi de Loiola*. Manresa: Bausili Industria Gráfica.

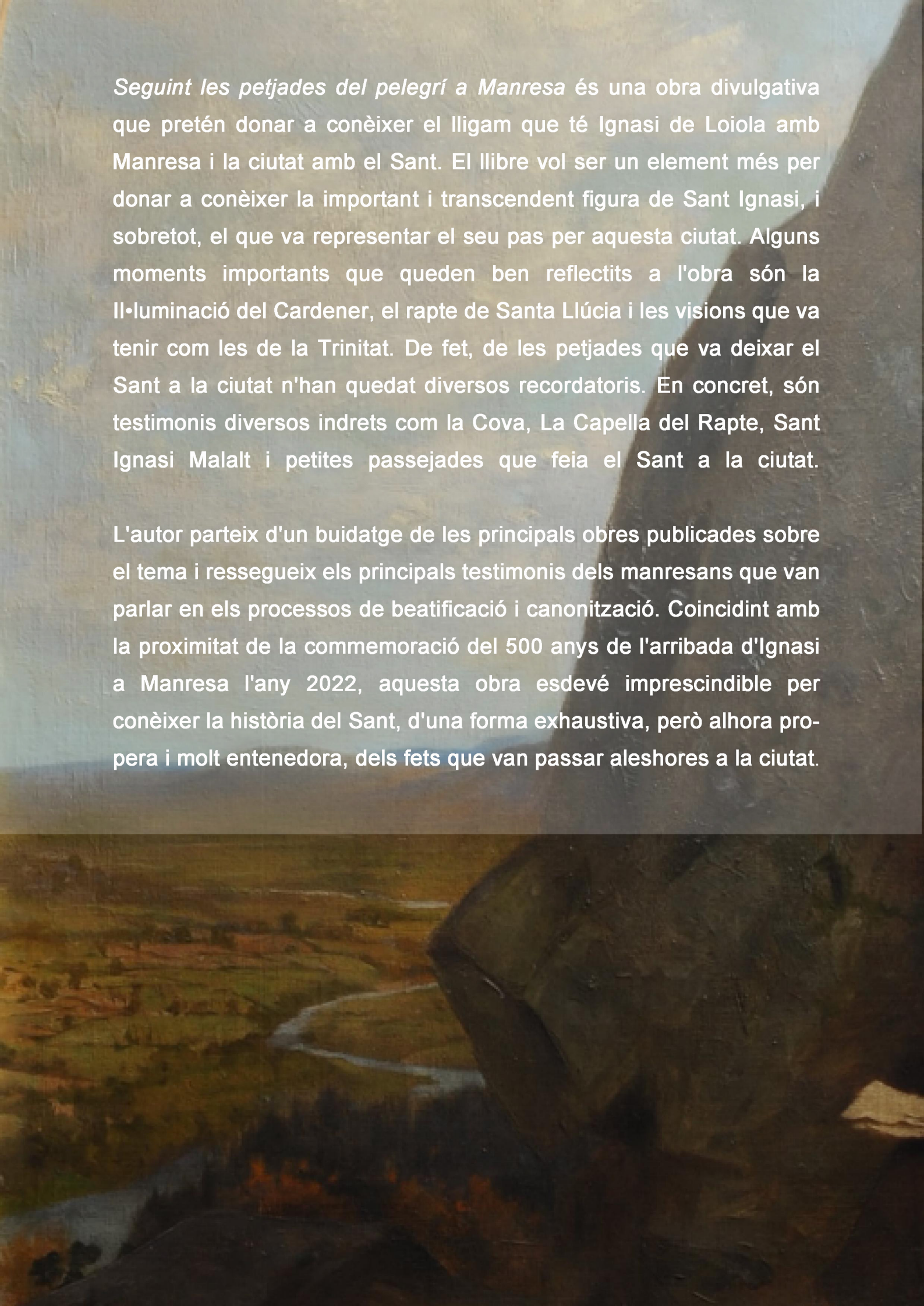
- Selga, S. (1991). *Manresa i Sant Ignasi de Loiola : presentació del llibre del Dr. Joan Segarra i Pijoan, S.J.* Manresa: Ajuntament de Manresa.

- Tellechea, J. I. (2013). *Ignacio de Loyola, solo y a pie*. Salamanca: Ediciones Sigueme.

- Torra, F. (1985). *Rutas ignacianas en la ciudad de Manresa*. Manresa: Bausili Indústria Gráfica.

- Vallejos, J. (2010). *Manresa: la huella de San Ignacio. Un documental de José Vallejos* [DVD]. Manresa: Ajuntament de Manresa.

The background of the page is a painting. It depicts a landscape with a dark, textured foreground that appears to be a rocky or uneven terrain. In the middle ground, there's a winding path or stream that leads towards a hazy, mountainous background. The overall color palette is muted, with earthy tones and a soft, atmospheric light. The style is somewhat impressionistic or post-impressionistic, with visible brushstrokes and a focus on light and shadow.

Seguint les petjades del pelegrí a Manresa és una obra divulgativa que pretén donar a conèixer el lligam que té Ignasi de Loiola amb Manresa i la ciutat amb el Sant. El llibre vol ser un element més per donar a conèixer la important i transcendent figura de Sant Ignasi, i sobretot, el que va representar el seu pas per aquesta ciutat. Alguns moments importants que queden ben reflectits a l'obra són la Il·luminació del Cardener, el rapte de Santa Llúcia i les visions que va tenir com les de la Trinitat. De fet, de les petjades que va deixar el Sant a la ciutat n'han quedat diversos recordatoris. En concret, són testimonis diversos indrets com la Cova, La Capella del Rapte, Sant Ignasi Malalt i petites passejades que feia el Sant a la ciutat.

L'autor parteix d'un buidatge de les principals obres publicades sobre el tema i ressegueix els principals testimonis dels manresans que van parlar en els processos de beatificació i canonització. Coincidint amb la proximitat de la commemoració del 500 anys de l'arribada d'Ignasi a Manresa l'any 2022, aquesta obra esdevé imprescindible per conèixer la història del Sant, d'una forma exhaustiva, però alhora propera i molt entenedora, dels fets que van passar aleshores a la ciutat.